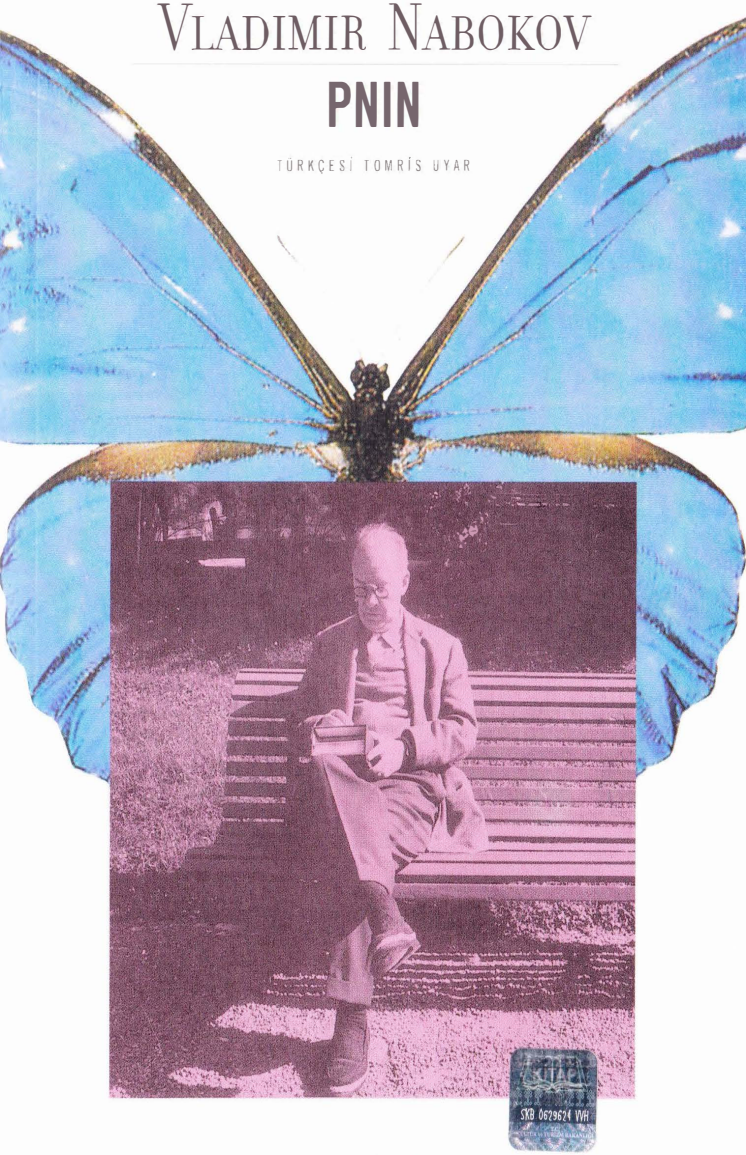
BÜTÜN ESERLERİ

VLADIMIR NABOKOV

PNIN

TÜRKÇESİ TOMRİS UYAR

SKB 0629624 VVH

İLETİŞİM

Kelebek: Cramer's Blue Morpho • Fotoğraf: Nabokov Montreux Palace Oteli'nin bahçesinde

Pnin
© 1953, 1955, 1957 Vladimir Nabokov
Onk Ajans Ltd.

İletişim Yayınları 570 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 122
ISBN-13: 978-975-470-755-7
© 1999 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-2. BASKI 1999-2002, İstanbul
3. BASKI 2010, İstanbul

DİZİ EDİTÖRÜ Fatih Özgüven
DİZİ KAPAK TASARIMI Bülent Erkmen
KAPAK UYGULAMA Zeynep Arman
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Asude Ekinci
BASKI ve CİLT Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VLADIMIR NABOKOV

Pnin

Pnin

ÇEVİREN ***Tomris Uyar***

iletişim

VLADIMIR NABOKOV 1899'da St. Petersburg'da doğdu. Varlıklı, liberal bir ailenin en büyük oğluydu. Bolşevikler iktidara geldiğinde aile Rusya'dan ayrılarak önce Londra'ya, sonra Berlin'e gitti. Nabokov, öğrenimini Cambridge, Trinity College'de tamamladı. 1923 ile 1940 arasında anadilinde romanlar, hikâyeler, oyunlar, şiirler yazdı ve kuşağının seçkin Rus göçmen yazarlarından biri olarak ün kazandı. 1940 yılında karısı ve oğluyla ABD'ye göç etti ve 1941'den 1948'e kadar Wellesley College'da dersler verdi. 1955'te yayımlanan *Lolita*'nın dünya çapındaki başarısından sonra, 1959'da Cornell Üniversitesi Rus Edebiyatı profesörlüğünden emekli olarak İsviçre'ye yerleşti. Nabokov, İngilizce yazdığı ilk romanı olan *The Real Life of Sebastian Knight*'ı (S.K.'ın Gerçek Yaşamı) 1941'de yayımladı ve ondan sonra bu dili şaşırtıcı bir yaratıcılıkla kullanarak eserlerini İngiliz dilinde yazmaya devam etti. Vladimir Nabokov 1977'de İsviçre'nin Montreux kentinde öldü. *Lolita* dışında, önemli romanları arasında, fantastik bir aile romanı parodisi olan *Ada or the Ardor* (*Ada ya da Arzu*, İletişim, 2002) ve *Pale Fire* (*Solgun Ateş*, yakında yayımlanacak) sayılmalıdır. İletişim Yayınları'ndan çıkan diğer kitapları: *Karanlıkta Kahkaha* (1993); *Pnin* (1999); *Bir Günbatımının Ayrıntıları* (1999); *Rua, Dam, Vale* (2000); *Lujin Savunması* (2001); *Sebastian Knight'ın Gerçek Yaşamı* (2003); *Cinnet* (2003); *Göz* (2005); *İnfaza Çağrı* (2007).

Bu kitaptaki bütün karakterler hayal ürünüdür. Gerçek kişilerle benzerlikleri raslansaldır.

Birinci Bölüm

1

Acımasızca ilerleyen trenin kuzey vagon-penceresi başında, boş bir koltuğun bitişiğinde ve iki boş koltuğun karşısında oturan yaşlıca yolcu, Profesör Timofey Pnin'den başkası değildi. İdeal ölçüdeki kelliği, güneş yanığı bedeni ve titiz tıraşıyla yarattığı olumlu etki, geniş, kahverengi alnında (kaşlarının çocuksu yokluğunu örten) bağa gözlükleri, maymunsu üst dudağı, kalın boynu, darca bir tüvit cekete sığdırılmış güçlü-erkek göğsünden başlıyor ve o sırada iç-fanilalı, üstüste atılmış leylek bacaklarıyla çelimsiz, nerdeyse kadınsı ayaklarında nedense düşkırıklığıyla son buluyordu.

Leylak rengi baklava dilimleri işlenmiş, kızıl yünden örülme şapşal çoraplar giymişti; bağcıklı, siyah, tutucu pabuçlarına öbür giysilerinin tümüne (rengârenk, uçarı boyunbağı dahil) harcadığı parayı ödemişti. Bindokuzyüzkırklar öncesindeki yaşamının ağırbaşlı Avrupalılık döneminde her zaman uzun iç çamaşırı giymişti, fanila paçalarını delikli konçlarına soktuğu, baldırdan jartiyerle tutturduğu temiz, ipek çoraplarla. O günlerde pantolonun paçasını azı-

cık yukarı kaldırarak içteki beyaz çamaşırın biraz görünmesine yolaçmak, hanımların karşısına yakalıksız ve boyunbağsız çıkmak kadar yakışıksız gelirdi Pnin'e. Hatta Paris'in Onaltıncı Bölgesi'ndeki dökküntü katın -Pnin, Leninize edilmiş Rusya'dan kaçıp yüksek öğrenimini Prag'da tamamladığı dönemde onbeş yıl kalmıştı o evde- leş gibi kapıcısı Mme. Roux kirayı almak için kapıdan uğradığında, üstünde *faux col*'ü yoksa Pnin, ön düğmesini edepli eliyle örterdi. Bütün bunlar, Yeni Dünya'nın çarpıcı ortamında bir değişime uğradı. Şimdilerde, elliiki yaşındayken, güneşlenmeye bayılıyor, spor gömlek ve pantolon giyiyor, bacaklarını üstüste atarken, bile-isteye, özenle çıplak etinin gepgeniş bir bölümünü gözler önüne seriyordu. Trendeki bir yolculuk arkadaşına böyle görünebilirdi yani; ne var ki bir uçta uyuklayan bir askerle, ta öbür uçta, bir bebekle ilgilenen iki kadın dışında vagonda tek başınaydı.

Şimdi bir sır vermenin tam sırası. Profesör Pnin yanlış trendeydi. Ama ne kendisi farkındaydı bunun ne de Pnin'in vagonuna doğru yaklaşan kondüktör. Aslına bakılırsa Pnin, kendinden çok hoşnuttu. Onu bir cuma akşamı konferansı için Cremona'ya çağıran -Pnin'in 1945'ten beri akademik çalışmalarını yürüttüğü Waindell'in ikiyüz verst* kadar batısına düşen bir yer- Cremona Kadınlar Kulübü Başkan Yardımcısı Miss Judith Clyde diye biri, Waindell'den ikindi 1:52'de kalkıp Cremona'ya 4:17'de varan trene binmesini salık vermişti ama Pnin -çoğu Rus gibi tarifelere, haritalara, kataloglara pek düşkün olduğu, onları biriktirdiği, cebinden harcamadan bir şey elde etmenin keyfiyle karıştırdığı, ayrıca kendi çizelgelerini kararlaştırmaktan özel bir övünç duyduğu için- incelemelerinden sonra daha elverişli bir tren buldu, yanında belli belirsiz bir işaret vardı. (K: Wain-

(*) Verst 1,07 km.'lik Rus uzunluk ölçüsü – ç.n.

dell 2:19, V: Cremona 4:32) işaret, trenin cumaları, yalnızca cuma günleri, daha uzak, daha büyük, yine yumuşak bir İtalyan adı taşıyan bir kente giderken yolda Cremona'da durduğunu belirtiyordu. Ne yazık ki Pnin'in tren tarifesi beş yıl öncekiydi ve biraz değişikliğe uğramıştı bu arada

Pnin, Waindell Koleji'nde Rusça öğretmeniydi, bu biraz kasabamsı kurumun temel özellikleri, manzaralı bir kampusun ortasındaki yapay göl, çeşitli yapıları birleştiren sarmaşıklı geçitler, bilgi meşalesini Aristoteles, Shakespeare ve Pasteur'den devralıp bir sürü dev yapılı çiftçi oğlanla kıza devretmekle görevli tanıdık öğretim üyelerinin duvarlardaki resimleri ve Bölüm Başkanı Dr. Hagen'in (her hecenin altını çizerek) zarifçe "üniversite içinde bir üniversite" diye özetlediği geniş, atak, başarılarıyla göz dolduran Almanca Bölümü'ydü.

Sözkonusu yılın (1950) Sonbahar Dönemi'nde Rus Dili derslerine kaydolanlar, Ara-Grup'tan şişman ve ciddi Betty Bliss; Birinci Üst Grup'tan bir öğrenci (kendi yok, adı var bir Ivan Dub) ve Grup'un sivrilmişlerinden üç öğrenciydi: büyükbabasıyla, büyükannesi Minsk'te doğmuş Josephine Malkin, zengin belleği şimdiden on dilin hesabını görmüş, on tanesini daha yutmaya hazır Charles McBeth ve bir tanıdığından, insanın Rus alfabesini bir kere söktü mü "Anna Karamazov"u su gibi okuyabileceğini duymuş ağırkanlı Eileen Lane'di. Pnin, bir öğretmen olarak, akademik Amerika'nın dört yanına yayılmış, daha önce temel bir eğitim görmeden ama sezgi, çenebazlık ve bir tür anacıl yaklaşım aracılığıyla kendi güç ve güzel anadillerinin büyüsünü bir öbek safdil öğrenciye Ana Volga şarkıları, kırmızı havyar ve çay eşliğinde aktaran o harika Rus hanımlarıyla asla boy ölçüşemezdi; üstelik Pnin bir öğretmen olarak, çağdaş bilimsel dilbilimin görkemli salonlarına adım atmayı düşünmezdi bile, fonemlerin o sofu cemaati, somurtuk gençlere dilin kendisinin değil, onu başkalarına öğretme yönteminin öğre-

tildiği o tapınağa; kayadan kayaya çarpan bir çağlayan gibi, ussal bir sefer rotası olmaktan çıkan ama belki de müthiş bir gelecekte belli bir aynı-dilden-konuşanlar-kümesinin evriminde işe yarayabilecek bir yöntem -Temel Baskça falan gibi- yalnızca çetrefil makinelerinin dile getirebildiği bir dil. Pnin'in işine yaklaşımı hiç kuşkusuz amatörce ve keyifliydi, Waindell'den çok daha önemli bir kolejdeki Slavca Bölümü Başkanı'nın kitabındaki sözdizimi alıştırmalarından kaynaklandığına göre - Rusçası içler acısı bu saygıdeğer şarlatan, anonim angarya ürünlerine imzasını atmaktan kaçınmazdı. Bunca eksikliğine karşın Pnin'de, sağlam destekçisi Dr. Hagen'in asık suratlı mütevelli heyeti üyelerine karşı savunduğu silahsızlandırıcı, eski moda bir çekicilik vardı, bedeli ulusal parayla ödenmeye değer zarif bir dışalım maddesiydi. Pnin'in 1925 civarında Prag Üniversitesi'nden tantanayla aldığı sosyoloji ve siyasal ekonomi derecesi, yüzyılın ortalarında her ne kadar geçerliği kalmamış bir doktoraya dönüşmüşse de Rusça öğretmenliği ona hepten ters düşmüyordu. Herhangi bir yeteneğinden çok, gözlüğünü çıkartıp geçmişe baktığı unutulmaz dalgınlık anlarında (şimdiki) gözlük camlarını ovuşturması seviliyordu. Kırık dökük bir İngilizceyle çıkılan nostaljik geziler. Özyaşam çerezleri. Pnin'in *Socdinyonnïc Statï*'ye (Birleşik Devletler) gelişi, "Karaya ayak basmadan önceki soruşturmalar. Tamam! 'Beyan edeceğiniz bir şey var mı?' 'Hiç yok.' Peki! Sonra siyasi sorular. 'Anarşist misiniz?' diyor adam. Diyorum ki -anlatıcı, sözünü sıkıfıkı, suskun bir keyif için bir an kesiyor- 'Bir kere, *anarşizm*den ne anlıyoruz? Gündelik anarşi mi, fizikötesi mi, kuramsal, gizemsel, soyutlanmış, bireysel, toplumsal anarşi mi? Gençken,' diyorum, 'bunların hepsi önemliydi gözümde.' Böylelikle çok ilginç bir tartışmaya girdik, sonuçta Ellis Adası'nda tam iki hafta kaldım" - karnı şişmeye başlıyor, şişiyor; anlatıcı, gülmekten iki büklüm.

Ama mizah açısından daha iyi geçen dersler de vardı. İyi yürekli Pnin, bir sır paylaşma utangaçlığıyla çocukları daha önce kendisine verilmiş bir şölene hazırlarken gülümsemesini gizleyemeyip bazısı eksik, sarı, ürkünç dişlerini açığa vurarak eski püskü bir Rusça kitabı, daha önce özenle zarif deri bir kitap-arasıyla işaretlediği yerden açardı; kitabı açar açmaz çoğu zaman esnek yüz çizgilerini anlatılmaz bir keder kaplardı; şaşkınlık ve telaşla cildi tarar, doğru sayfayı bulmaya çabalardı - doğru yeri işaretlediğine güvenmesi dakikalarca sürebilirdi. Seçtiği bölüm, genellikle, yüzyıl kadar önce Ostrovski'nin biçtiği kılıklardaki tüccar-sınıfına ilişkin eski, naiv bir komediden ya da bir o kadar eski ama modası daha da geçmiş, sözcük çarpıtmalarına dayalı sudan bir Leskovyen şamatasından olurdu. Bu bayat nesneleri Moskova Sanatçıları'nın keskin yalınlığıyla değil klasik Alexandrinka'nın (Petersburg'daki bir tiyatro) şatafatlı zevkiyle sunardı; gelgelelim bu bölümlerin bugün de taşıdıkları mizahı değerlendirebilmek için dilin incelikleri konusunda sağlam bir bilginin yanısıra büyük ölçüde bir edebiyat sezgisi gerektiğinden ve onun zavallı, küçük sınıfında bunların ikisi de bulunmadığından, sunucu, bölümünün çağrışım inceliklerinden tat çıkarmada yalnız kalıyordu. Başka bir bağlamda sözkonusu ettiğimiz şişme, böyle anlarda bir yer sarsıntısına dönüşürdü düpedüz. Pnin, beynin bütün ışıkları açık, bütün maskeleri pandomim halinde, belleğini ateşli, duyarlı gençlik günlerine sürükler (tarihin bir vuruşuyla ortadan kalktığı için daha da taze görünen ışıltılı bir evrene), onun özel şaraplarıyla sarhoşa döndükten sonra dinleyicilerinin kibarca, Rus mizahı herhalde dedikleri örnekleri sıralardı ardarda. Şaka, katlanamayacağı kadar ağır gelince, güneş yanığı yanaklarından armut biçiminde yaşlar süzülürdü. Yalnızca ürkütücü dişleri değil, üst damağının şaşılacak kadar geniş bir bölümü de yaylı bir kukla gibi pat diye

çıkardı ortaya ve Pnin, eliyle ağzını hemen örterken iri omuzları sarsılırdı. Artık bastırdığı eliyle boğuklaşan konuşması sınıfına iki kat anlaşılmaz gelse de kendini kişisel neşesine koyvermesi kaçınılmazlaşırdı. Denetimi iyiden iyiye elden kaçırdığında, öğrencileri de kahkahadan kırılırlardı. Charles'dan gelen havlamayla karışık sevinç püskürtüsü, güzel sayılmayacak Josephine'i değiştiren beklenmedik, göz kamaştırıcı bir kahkaha, derken güzel olan Eileen'in yakışıksız kıkırtılardan bir bulamaçla kaynaması.

Bütün bunlar, Pnin'in yanlış trende olduğu gerçeğini değiştirmiyor tabii.

Onun bu üzücü durumuna nasıl bir tanı koyalım? Pnin, altını özellikle çizelim, geçen yüzyılın iyi yürekli, beylik tanımı *der zerstreute Professor*'a hiç mi hiç benzemedi. Tam tersine belki aşırı dikkatli, şeytanı tuzakları kollamada fazla tetik, yaşadığı belirsiz ortamın (şaşırtılar Amerikası) kendisini olmadık bir yanılgıya itmemesi için fazla sakıngandı. Dalgın olan dünyaydı, Pnin'e onu yola sokmak düşüyordu. Yaşamı, parçalanan, kendisine saldıran, işlemeyi reddeden ya da onun varoluş alanına girdiklerinde hınzırca gözden yiten, duyusuz nesnelerle sürekli bir savaştı. Elleri oldukça beceriksizdi; ama bir bezelye kabuğundan anında bir ağız armonikası yapabildiği, bir havuzun yüzeyinde bir çakıl taşını on kere sektirebildiği, parmak boğumlarıyla duvara gözlerini kırpıştıran kusursuz bir tavşan yansıtabildiği, Rusların beceri dağarcığına giren bir sürü sevimli numarayı kıvırabildiği için el ve alet kullanma becerisinde oldukça donanımlı sayardı kendini. Aletlere gözübağlı bir tapınmayla yaklaşırdı. Elektrikli aygıtlar büyülerdi onu. Plastik nesneler ayağını yerden keserdi. Fermuara derin bir hayranlık duyardı. Gelgelelim, geceyarısı çıkan bir fırtına yöredeki elektrik santralini altüst ettiğinde fişe takılı sevimli saati, sabahlarını kesmeşeke çevirirdi. Gözlüğünün çerçevesi tam

ortadan kırılıp iki eşit parçaya ayrıldığında, onları bir biçimde birleştirmeye çalışırdı, belki de organik bir yenileme mucizesinin yardımına koşacağı umuduyla. Bir centilmenin en çok güvendiği şey olan fermuarı, telaş ve umutsuzluk karabasanı sırasında çabalayan elinde kalıverirdi.

Ve yanlış trene bindiğini hâlâ bilmiyordu.

Pnin'in durumunda özel bir tehlike alanı, İngiliz diliydi. "Gerisi sessizlik," "bir daha asla," "haftasonu," "kim kimdir" gibi çok elverişli laflar ve "yemek," "sokak," "dolmakalem," "gangster" gibi sıradan sözcükler dışında İngilizce bilmiyordu Fransa'dan Birleşik Devletler'e giderken. Hiç yılmadan Fenimore Cooper'ın, Edgar Poe'nun, Edison'un ve otuzbir Amerika Başkanı'nın dillerini öğrenmeye koyuldu. 1941'de, bir yıl çalıştıktan sonra "hüsnükuruntu" ve "okey-dokey" gibi özel deyişleri kullanacak kadar geliştirmişti İngilizcesini. 1942'de konuşmasını "uzun lafın kısası" diyerek bağlayabiliyordu. Truman, ikinci dönemine girdiğinde Pnin hemen her konuyla başedebiliyordu; ama bütün çabalarına karşın ilerleme durmuşa benziyordu, 1950'de İngilizcesi hâlâ yanlışlarla doluydu. O sonbahar, Rusça derslerinin yanısıra sözümona bir sempozyumda her hafta konferans vermeye başladı ("Kanatsız Avrupa: Çağdaş Kıta Kültürü'ne Bir Bakış"); yönetici Dr. Hagen'di. Dostumuzun bütün konferansları, kent dışında verdiği birkaç konuşmayla birlikte Almanca Bölümü'nün genç üyelerinden biri tarafından düzeltilip hazırlanıyordu. Bu süreç oldukça dolambaçlıydı. Profesör Pnin, özdeyişlerle ukabasa dolu Rusçasını sözcüğü sözcüğüne, bölük pörçük bir İngilizceye çeviriyordu. Genç Miller, çeviriyi düzeltiyordu Sonra Dr. Hagen'in sekreteri Miss Eisenbohr diye biri daktiloya çekiyordu. Sonra Pnin, anlayamadığı bölümleri atıyordu. Sonra da o haftaki dinleyicilerine okuyordu. Hazır metin olmasa, işi bitikti. Artık eski taktiği uyarınca gözlerini yukarı, aşağı çevirmek, bir bakış dolusu sözcüğü seyircilere aktar-

mak, ikinci tümceye doludizgin dalmadan birinci tümceyi uzatmak, böylelikle tedirginliğini gizlemek gelmiyordu elinden. Pnin'in kaygılı gözünün pusulayı şaşacağı baştan belliydi, o yüzden metni okumayı yeğliyordu, gözleri sayfaya çakılı, asansöre binmekten korkanların kullandığı bitimsiz merdivenleri tırmanır gibi çıkan ağır, tekdüze, bariton bir sesle.

Kondüktör, basit, işlevsel burnuna kadar indirilmiş çelik çerçeveli gözlüğü, başparmağındaki kirli plasteriyle ak saçlı, babacan bir adam, üç vagon sonra Pnin'in oturduğu son bölmeye gelmek üzereydi.

Bu arada Pnin, özel bir Pninsi keyfe bırakmıştı kendini. Pninsi bir kuşku içindeydi. Yabancı bir otelde geçirilecek Pninsi bir gece için gerekli nesnelerin, sözgelimi ayakkabı kalıpları, elmalar, sözlükler vb. arasındaki Gladstone çantasında o geceki konferansta ("Ruslar komünist midir?") Cremonalı hanımlar karşısında giymeyi tasarladığı siyah, oldukça yeni takım vardı. Ayrıca gelecek pazartesi sempozyumunun metni ("Don Kişot ve Faust") da yanındaydı. Waindell'e dönerken yolda inceleyecekti onu; bir de Betty Bliss'in beyinsel etkinlik eğitmeni Dr. Hagen için okuyacağı kâğıdı: ("Dostoyevski ve Geştalt Psikolojisi"). Sıkıntı şurdan kaynaklanıyordu: Cremona'da okunacak el yazısı metni (ortadan özenle katlanmış bir daktilo kâğıdı destesi) üstünde, bedenin sıcaklığında taşısa, kuramsal olarak, onu giydiği ceketten alıp giyeceğine aktarmayı unutma olasılığı yüksekti. Öte yandan metni *şu anda* valizindeki takımın cebine koyarsa, valizinin çalınma olasılığıyla işkence çekecekti. Üçüncü bir öte yandan (bu tür zihinsel durumlar durmaksızın yeni uzantılar salıverirler) şu andaki ceketinin iç cebinde, iki on dolarlık banknot, benim yardımımla *The New York Times*'a 1945'te Yalta Konferansı üstüne yazdığı mektubun kesiği, uyrukluğa kabul edildiğini gösteren belgeyle donanmış değerli bir cüzdan taşıyordu: cüzdanı çekip

çıkarmak fiziksel açıdan olanaksızdı, hele katlanmış konferans metnini yerinden oynatmak uğursuzluğunu göze almadan. Trende geçirdiği yirmi dakika boyunca dostumuz, çeşitli kâğıtlarını karıştırmak amacıyla çantasını iki kere açmıştı. Kondüktör sökün ettiğinde titiz Pnin, Betty'nin son bir çabasını güçlükle değerlendirmeye çalışıyordu, "Hepimizin yaşadığı zihinsel iklimi düşündüğümüzde, gözümüzden kaçmayan bir şey de-" diye başlayan tümceyi.

Kondüktör içeri girdi; askeri uyandırmadı; kadınlara ineceksleri yeri önceden haber vereceğini söyledi kesinlikle, biraz sonra Pnin'in biletine bakıp başını sallıyordu. Cremona'ya iki yıldır uğramıyordu bu tren.

"Önemli bir konferans!" diye haykırdı Pnin. "Ne yapmalı? Bir *kata-stroƒ* bu!"

Ak saçlı kondüktör karşıdaki koltuğa çöktü, sayfaları kıvrık, bir sürü eklemeyle dolu, eski püskü bir kılavuzu sessizce karıştırmaya başladı. Birkaç dakika içinde yani 3:08'de, Pnin, Whitchurch'de inmek zorundaydı, böylelikle kendisini altı civarında Cremona'ya yetiştirecek dört otobüsünü yakalayabilirdi.

"Oniki dakika kazandığımı düşünüyordum, şimdi yaklaşık iki saat yitirmiş bulunuyorum," dedi Pnin buruk bir sesle. Sonra boğazını temizleyip ak saçlı adamın yüreklendirmesini ("Başaracaksınız.") duymazdan gelerek okuma gözlüğünü çıkardı, taş gibi ağır çantasını toparladı, geçite çıkıp karmakarışık yeşilliklerin hızla erimesini, yerine düşündüğü istasyonun gelmesini bekledi.

2

Whitchurch, belirtilen saatte göründü. Çeşitli belirgin gölgelerin geometrik somluğu arkasında kızgın, uyuşuk bir çimen-

to alanla güneş uzanıyordu. Yörenin havası, Ekim ayı için inanılmayacak kadar yaza benziyordu. Pnin, dikkatli adımlarla bir tür bekleme odasına girdi -gereksiz bir soba vardı odanın ortasında- çevresine baktı. Kuytu bir köşede, önündeki geniş, ahşap tezgâha dayanmış form dolduran genç bir adamın terleyen gövdesinin üst kısmı seçilebiliyordu.

"Bilgi alacaktım lütfen," dedi Pnin. "Cremona otobüsünün durması neresi?"

"Sokağın tam karşısında," dedi memur sertçe, başını kaldırmadan.

"Eşya bırakma nerde?"

"O çanta mı? Bana bırakın."

Sonra Pnin'i her keresinde şaşırtan ulusal senli-benlilikle genç adam, çantayı bir köşeye itti.

"Fatura?" diye sordu Pnin, "fiş"in Rusçasını *(kvitantsiya)* İngilizceleştirerek.

"O da ne demek?"

"Numara?" diye çabaladı Pnin.

"Numara gerekmez," dedi adam, yazmayı sürdürdü.

Pnin, otobüs durağını güvenceye almaktan hoşnut, bir kahveye girdi. Jambonlu bir sandviç indirdi midesine, bir tane daha ısmarladı, onu da indirdi. Saat tam dörde beş kala, kasanın yanındaki çam kozalağı biçimindeki küçük, temiz kürdanlıktan özenle seçtiği nefis bir kürdan dışında bütün yediklerinin parasını ödedikten sonra çanta için durağa yürüdü.

Şimdi yeni biri vardı ortalıkta. Önceki adam, karısını bir an önce doğumevine yetiştirmek üzere evine çağrılmıştı. Beş dakikaya kadar dönecekti

"Ama valizimi almam şart!" diye haykırdı Pnin.

Yeni adam üzgündü ama elinden bir şey gelmiyordu.

"İşte orada!" diye haykırdı Pnin, eğilip valizini göstererek.

Bu, talihsiz bir girişimdi. Daha gösterirken yanlış valizi

istediğini anladı. İşaret parmağı duraksadı. Bu kararsızlığın sonu felaket oldu.

"Cremona otobüsüm!" diye haykırdı Pnin.

"Sekizde bir tane daha kalkıyor," dedi adam.

Zavallı dostumuz ne yapacaktı? Feci bir durum! Sokağa doğru baktı. Otobüs yeni gelmişti. Konferans, fazladan elli dolar demekti. Eli sağ cebine kaydı. *Ordaydı* işte, *slava Bogu* (Tanrı'ya şükür): Peki! Siyah takımını giymeyecekti - *vot i vsyo* (hepsi bu). Onu dönüş yolunda alırdı. Zamanında daha değerli şeyler yitirdiği, attığı, düşürdüğü olmuştu. Dirim dolu, nerdeyse sevinçli bir havada Pnin otobüse bindi.

Yolculuğunun bu yeni aşaması birkaç blok sürdü, derken müthiş bir kuşku saplandı beynine. Çantasından ayrılalı beri sol işaret parmağının ucuyla dirseğinin ucu ceket cebindeki değerli bir nesneyi nöbetleşe yoklamışlardı. Pnin, birdenbire tutup çıkardı onu. Betty'nin kâğıdıydı.

Uluslararası saydığı birtakım kaygı ve rica ünlemleri savurarak yerinden kalktı. Yalpalayarak çıkışa yöneldi. Sürücü, somurtarak tek eliyle küçük makinesinden bir avuç bozukluk silkeledikten sonra bilet parasını geri verdi, otobüsü durdurdu. Zavallı Pnin, bilmediği bir kentin tam ortasında indi.

Güçlü, şişkin göğsünden beklenecek ölçüde sağlam değildi, ayrıca ansızın bedeninin üst kesimine yüklenen, onu denebilirse gerçeklikten koparan umarsız yorgunluk duygusuna pek yabancı sayılmazdı. Kendini nemli, yeşil, morumsu, ağırbaşlı açalyaları, parlak defneleri, sulanmış ağaçları ve kısacık kesilmiş çimenleriyle resmî, mezarımsı bir tür parkta buldu; tam otobüs sürücüsünün kestirmeden tren istasyonuna çıktığını söylediği kestaneli ve meşeli yola sapacaktı ki tuhaf bir duygu, gerçekdışılığın karıncalanması bastırdı. Yediği bir şey miydi acaba? Turşulu jambon? Doktorların henüz raslamadığı gizemli bir hastalık mıydı? Dostum merak etti, ben de ediyorum doğrusu.

Hayatın belli başlı özelliklerinden birinin sakınganlık olduğu daha önce gözlemlenmiş midir bilmiyorum. Bizi ten zırhı kaplamasa, ölürüz. İnsanoğlu, çevresindekilerden uzak olduğu sürece hayatını sürdürür. Kafatası, bir uzay yolcusunun miğferidir. Ya içinde kalırsın ya yok olursun. Ölüm çıplanmadır, ölüm paylaşımdır. Kır görünümüne karışmak harika olabilir ama bu da kırılgan benliğin sonu demektir. Zavallı Pnin'in başından geçen, o çıplanmaya, o paylaşıma çok benzeyen bir şeydi. Kendini gözenekli, savunmasız hissediyordu. Terliyordu. Korkmuştu. Kaldırıma yığılmaktan, defne dalları arasındaki taş bir sıra kurtardı onu. Bir kalp krizi mi geçirmişti? Sanmam. Şimdi onun doktoruyum ama sanmam diyorum yine. Hastam, kalplerine (Pnin'in öksüzleşmiş çantasında bulunan) *Webster's New Collegiate Dictionary*'deki ürkütücü tanıma göre "oyuk, kaslı bir organ", kişinin bedeninde barındırması gereken güçlü, yapışkan, el değdirilmez canavar bir asalakmış gibi, bulandırıcı bir korkuyla, tiksintiyle, hastalıklı bir kinle bakan çok az sayıda bahtsız insandan biriydi ne yazık ki. Arasıra, bir hafifleyip bir gümbürdeyen nabzını yoklayan doktorlar, daha da ince bir muayeneden geçirirlerdi onu, kardiyografisi inanılmaz yükseltiler gösterir, hepsi birbirine silen bir düzine ölümcül hastalığı haber verirdi. Pnin, kendi nabzına dokunmaktan korkardı. Asla soluna dönüp uyumazdı, uykusuzluk çekenin, iki yanından başka bir de üçüncü yan derdine düştüğü kasvetli gece saatlerinde bile.

Ve şimdi, Whitchurch Parkı'nda Pnin, daha önce 10 Ağustos 1942'de, 15 Şubat (doğum günü) 1937'de, 18 Mayıs 1929'da ve 4 Temmuz 1920'de yaşadığı şeyi yaşıyordu - içinde barındığı tiksinç otomat, kendine özgü bir bilinç geliştirmişti, yalnızca capcanlı olmakta kalmıyor kendisine korku ve ürkü yaşatıyordu. Zavallı kel kafasını sıranın taş arkalığına dayadı ve geçmişteki benzer tedirginlik ve umut-

suzluk durumlarının tümünü anımsadı. Bu kere zatürree olabilir miydi acaba? Birkaç gün önce, bir ev sahibinin ikinci içkiler dağıtıldıktan sonra rüzgârlı gecelerde sunduğu o candan Amerikan esintilerinden birinde iliklerine kadar üşümüştü. Birdenbire Pnin (ölüyor muydu ne?) kendini çocukluk yıllarına döner buldu. Bu duygu, boğulmakta olan kişilerin, özellikle eski Rus Donanması'ndakilerin dramatik ayrıcalığı sayılan geçmişe dönük bir ayrıntı kesinliğini taşıyordu - şu anda adı aklıma gelmeyen emekli bir psikanalist bu tıkanma olgusunu, kişinin vaftizinin bilinçaltında uyanmasının verdiği sarsıntı diye açıklamıştı; suya ilk batışla son batış arasına giren anımsamalar, bir patlama yaratıyordu. Hepsi bir anda olup bitiyordu ama şu sözcüklerden daha az sözcükle anlatılamıyordu.

Pnin, saygıdeğer, oldukça varlıklı bir St. Petersburglu aileden geliyordu. Epey ünlü bir göz doktoru olan babası Dr. Pavel Pnin, bir zamanlar Leo Tolstoy'un konjonktivitine bakmak onuruna ermişti. Timofey'nin annesi, ince belli, kısa saçlı, ufak tefek, zayıf, sinirli bir kadın, bir zamanların ünlü devrimcisi Umof'la ("off"la kafiyeli) Rigalı bir Alman hanımın kızıydı. Yarı baygınlık anında, annesinin yaklaşan gözlerini gördü Pnin. Kış ortasında bir pazardı. Pnin onbir yaşındaydı. Ortaokuldaki pazartesi derslerini hazırlıyordu, garip bir üşüme kaplamıştı bedenini. Annesi, ateşini ölçtü, sersemlemiş gibi durup kocasının en iyi arkadaşını, çocuk doktoru Beloçkin'i çağırdı. Doktor, sarkık kaşlı, kısa sakallı, saçı kısacık kesilmiş ufak tefek bir adamdı. Frağının kuyruklarını düzelttikten sonra Timofey'nin yatağının kenarına iliştı. Doktorun kocaman altın saatiyle Timofey'nin nabzı arasındaki savaşı tabii nabız kazandı. Sonra Timofey'nin göğsü açıldı ve Beloçkin, kulağının buz gibi çıplaklığıyla zımparamsı yanağını göğse dayadı, sonra bir tek-bacaklının yassı tabanını andıran kulağı, Timofey'nin sırtını ve göğsü-

nü, şurda burda duralayarak boydan boya taradı. Doktor gider gitmez Timofey'nin annesiyle, dişlerinin arasına çengelli iğneler sıkıştırmış iri yarı hizmetçi kız, deli gömleğimsi bir kılıfla sarmaladılar onu. Kılıf, ıslak, keten bir tabakadan, emici pamuktan daha kalın bir tabakadan, en üstte cıvık, şeytansı muşambayla kaplı, gergin bir kat flanelden oluşuyordu - muşambanın sidik ve ateş kokusu, tenine yapışan soğuk ketenin sızısı ve flanelin dış katını sarmalayan pamuğun can yakıcı cızırtısıyla birleşiyordu. Zavallı kozacığı içinde pupa Timoşa (Tim), bir yığın fazladan battaniyenin altında yatıyordu; donmuş omurgasının iki yanından esen soğuğa yarar yoktu bunların. Göz kapakları öyle yanıyordu ki gözlerini kapatamıyordu. Gördüğü, yalnızca oval bir acıyla çaprazlama ışık çakımlarıydı; bildik biçimler, kötü yanılsamaların yuvası oldular. Yatağının yanında dört bölümlü bir paravan vardı cilalanmış tahtadan, üstüne dökülmüş yapraklarla dolu bir atlı-yolu, bir nilüfer havuzu, bir sırada iki büklüm oturan bir ihtiyar adam ve ön ayaklarında kızılımsı bir nesne tutan bir sincap çizilmişti akkorla. Yönteme düşkün bir çocuk olan Timofey, baştanberi o nesnenin ne olabileceğini (ceviz mi? çam kozalağı mı?) düşünmüş ve artık yapacak bir işi olmadığından bu ürkütücü bulmacayı çözmeye koyulmuştu, gelgelelim başında uğuldayan ateş, her çabasını acıya ve ürküye boğuyordu. Daha önce, dikeylemesine mor çiçeklerden üç farklı demet ve yedi tür meşe yaprağından oluşan bir bileşimin avutucu bir şaşmazlıkla birkaç kere yinelendiğini görmüştü; ama şimdi bu kalıbın yatay yinelenişini sağlayan kapsama ve çevreleme sisteminin kurallarını kestirememekten tedirginlik duyuyordu; böylesi bir yinelemenin varolduğu; bu dizgenin varlığı, şu ya da bu ögesine, yataktan giysi dolabına ve sobadan kapıya kadar bütün duvarda belli aralarla raslamasından açıkça belliydi, gelgelelim top top çiçeklerin herhangi

bir kümesinden sağa ya da sola doğru gittiğinde, anlamsız bir açalya ve meşe kargaşası arasında kalıyordu. Bu uğursuz çizimi yaratanın -sağduyuya düşman, ateşe dost bir güç- örgüsünün anahtarını böyle özenle gizlemesinden, o anahtarın hayat kadar değerli olduğu ve bulunduğunda Timofey Pnin'i her günkü sağlığına, gündelik yaşamına kavuşturacağı anlaşılıyordu ve bu duru -ne yazık ki fazla duru- düşünce, çocuğu çabasında direnmeye zorluyordu.

Okula, yemeğe ya da yatak saatine tam zamanında yetişememek gibi ürkütücü bir gecikme duygusu, yavaşça sanrıya doğru tırmanan bu arayışın güçlüklerine, acemi bir telaş katıyordu. Yapraklarla çiçekler, çözgülerindeki ustalık hiç zedelenmeden soluk-mavi fonlarından, dalgalanan bir kütle gibi kopuyorlardı sanki, fon da kâğıtsı yayvanlığından kurtulup şiştikçe şişiyor, seyredenin yüreği, bu genişleme karşısında çatlatacak kadar sıkışıyordu. Yine de bu özerk çelenklerin arasından çocuk odasının hayata daha da dirençle yapışan bazı bölümlerini, sözgelimi vernikli paravanı, bir kupanın ışıltısını, karyolasının pirinç tokmaklarını seçebiliyordu, ama oda içindeki bir nesnenin camdaki yansısıyla dışarıdaki görünüm ne kadar ilintiliyse bunlar da meşe yaprakları ve zengin tomurcuklarla ancak o kadar ilintiliydiler. Bu görünülerin tanığı ve kurbanı olan kişi, her ne kadar yatakta yatsa da çevresindeki şeylerin ikili yapısıyla uyum içindeydi, aynı anda yeşilli erguvanlı bir parkın sırasında oturuyordu. Bir erime anında, aradığı anahtarı sonunda ele geçirdiği duygusuna kapıldı; gelgelelim uzaklardan gelen, hışırtılı, açalyaları karıştırırken uğultusu yükselen bir rüzgâr -artık tomurcuksuz, içinden çıkılmaz açalyaları- Timofey Pnin'in bir zamanki çevresinin mantıksal dokusu diyebileceğimiz her şeyi karıştırdı. Kendisi sağdı ve bu yeterliydi. Yayıldığı sıranın arkalığı da giysileri, cüzdanı ya da Büyük Moskova Yangını'nın tarihi kadar (1812) gerçekti.

Önünde toprakta kıçüstü oturmuş boz bir sincap, bir şeftali çekirdeğini didikliyordu. Rüzgâr durdu, derken otları kımıldattı yine.

Nöbet geçmiş, onu biraz ürkek, titrek bırakmıştı, yine de gerçek bir kalp krizi geçirmiş olsa, mutlaka çok daha sarsak ve kaygılı olacağını düşündü ve bu dolambaçlı'us yürütme sonucu, korkusu iyiden iyiye silindi. Saat dördü yirmi geçiyordu. Burnunu hınkırıp gara yollandı.

İlk görevli, geri dönmüştü. "İşte çantamız," dedi neşeyle. "Cremona otobüsünü kaçırmanıza üzüldüm doğrusu."

"Hiç değilse," -zavallı dostumuz şu "hiç değilse" sözüne nasıl da incelikli bir ironi katma derdindeydi- umarım karınız iyidir."

"İyileşecek. Yarına kadar bekleyeceğiz galiba."

"Eveeet," dedi Pnin, "telefon kabinesi yeri neresi?"

Adam, kurşunkalemini yerinden kımıldamadan uzatabileceği kadar uzattı. Pnin, çantası elinde, yola çıkmışken geri çağrıldı. Kurşunkalem, şimdi de sokağı gösteriyordu.

"Baksana, kamyonu yükleyen iki adamı görüyorsun, değil mi? Cremona'ya gidiyorlar. Onlara seni Bob Horn'un yolladığını söyle. Seni götürürler."

3

Bazı kimseler -ben de onlardan biriyim- mutlu sonlardan nefret ederler. Kazık yemiş gibi oluruz biz. Aslolan, zarara uğramaktır. Felaket geliyorum derse gelmelidir. Aşağıdaki köye ramak kala yolda duran çığ, yalnızca doğaya değil ahlâka da aykırı davranmıştır. Bu uysal ihtiyarı yazıyor değil de okuyor olsaydım, onun Cremona'ya varınca konferansının bu cuma değil, öbür cuma olduğunu öğrenmesini yeğlerdim. Ama aslında yalnızca sağ salim varmakla kalmamış,

yemeğe de yetişmişti - başlangıçta bir meyve kokteyli, bildik bir et yemeğiyle nane sosu, vanilyalı, dondurmalı çikolata. Kısa sürede tatlıyla tıkabasa doyduktan sonra siyah takımını giymiş, istediği kâğıdı öbürlerinin arasında bulabilmek (kötü şansı, matematik bir kesinlikle bir yana atmak) amacıyla kâğıtların üçünü birden cebine sıkıştırmış, kürsünün yanındaki bir iskemlede oturuyordu; kürsüde Judith Clyde, suni ipekler giymiş, iri, yassı yanakları şekerimsi pembeye boyanmış, sapsız kelebek gözlüğünün arkasında mavi bir esriklikle yüzen pırıl pırıl gözleriyle yaşı belirsiz bir sarışın, konuşmacıyı tanıttı:

"Bu gece," dedi, "bu akşamın konuşmacısı - bu arada, üçüncü cuma toplantımız bu, geçenkinde hepimizin anımsayacağı gibi Profesör Moore'un Çin'de tarım üstüne söylediklerini zevkle dinlemiştik. Bu geceki konuğumuz, Rusya doğumlu, ülkemizin bir yurttaşı olan Profesör -okuması güç galiba- *Pun-neen*. Umarım doğru söyledim. Tabii kendisinin tanıtılması gereksiz ve hepimiz onu aramızda görmekten mutluyuz. Duyduğuma göre babası, Dostoyevski'nin aile doktoruymuş ve Profesör, Demir Perde'nin her iki yanındaki birçok ülkede bulunmuş. O yüzden değerli zamanınızı almak istemiyorum, yalnızca bu program çerçevesinde, önümüzdeki cuma hakkında birkaç şey ekleyeceğim. Büyük bir sürprizle karşılaşacağımızı duymaktan mutluluk duyacağınıza inanıyorum. Bir sonraki konuşmacımız, seçkin şair ve yazar Miss Linda Lacefield olacak. Hepimiz onun şiir, düzyazı ve kısa öyküler yazdığını biliyoruz. Miss Lacefield, New York'ta doğmuş. Baba ve anne tarafından ataları, İç Savaş'ta iki cephede de savaşmışlar. İlk şiirini mezun olmadan yazmış. Şiirlerinin çoğu -en azından üçü- *İşte Yanıt, Amerikalı Kadınlardan Yüz Aşk Şiiri*'nde yayınlanmış, 1922'de nakit olarak aldığı ödül..."

Ama Pnin dinleniyordu. Geçirdiği nöbetten artakalan ha-

lif bir sallantıya çakılı kalmıştı dikkati. Bir-iki kasılma eşliğinde birkaç yürek atışı -son, zararsız yankılar- sürdü ve saygıdeğer ev sahibesi kendisinin kürsüye çağırdığı anda gerçeğe adım attı, yine de o süre boyunca görme yetisi ne kadar duruydu! Ön sıranın ortasında Baltıklı halalarından birini gördü, inciler takmış, dantellere bürünmüştü ve deliliğe sürüklenmeden önce uzaktan tapındığı ünlü amatör oyuncu Hodotof'un bütün gösterilerinde taktığı sarı peruğu geçirmişti başına. Onun yanında, ölü bir sevgilisi oturuyordu, utançla gülümseyerek, siyah ipeksi saçları yana eğilmiş, kadife kaşlarının altından Pnin'e usul, ışıltılı kahverengi bakışlar saçıyor, elindeki programla yelpazeleniyordu. Öldürülmüş, unutulmuş, öçleri alınmamış, kirlenmemiş, ölümsüz nice eski dost, loş salona dağılmışlardı, Miss Clyde gibi akçakgönüllülükle yeniden ön sıraya oturan yeni tanışların arasına. Babası liberallerden olduğu için 1919'da Odessa'da Kızıllarca kurşunlanan Vanya Bednyaşkin, salonun arkasından eski okul arkadaşına neşeyle el sallıyordu. Dr. Pavel Pnin ve kaygılı karısı, ikisi de biraz silik ama genelde kuşkulu ölümlerinden her nasılsa sıyrılmış, sapasağlam görünüşleriyle oğullarına, 1912 yılında, Napoléon'un yenilgisini kutlama şenliği sırasında okulda Puşkin'in bir şiirini okurken -sahnede yapayalnız, gözlüklü bir çocuk- baktıkları gibi, adanmış bir tutku ve gururla bakıyorlardı.

Kısacık görüntü geçti. Emekli Tarih Profesörü *Rusya Uyanıyor*'un yazarı (1922) ihtiyar Miss Herring, birkaç seyircinin arkasından eğilip Miss Clyde'ı konuşmasından ötürü kutlarken, onun arkasındaki başka bir parıltılı ihtiyar, kadının görüş alanına buruşuk, ses çıkarmadan alkışlayan bir çift el sokuyordu.

İkinci Bölüm

1

Waindell Koleji'nin ünlü çanları, sabah çalışlarının ortasındaydılar.

Ilgi gören tek dersi Jest Felsefesi olan Waindell üyesi Laurence G. Clements ile karısı Joan, -Pedleton '30- kızlarından yeni ayrılmışlardı; babasının en iyi öğrencisi Isabel, üniversitenin üçüncü yılında uzak bir Batı eyaletinde mühendislik yapan bir Waindell mezunuyla evlenmişti.

Çanların sesi, gümüşümsü güneşte çok tatlıydı. Camın çerçevelediği resimde küçük Waindell kenti -beyaz boya, dalların siyah çizgileri- çocuk elinden çıkmışçasına, havasal derinlikten yoksun ilkel bir perspektifle kurşuni tepelere yanstyordu; her şeye kırağı değmişti güzelce; park edilmiş arabaların parlayan parçaları pırıl pırıldı; Miss Dinglow'nun silindirimsi bir domuzcuğu andıran ihtiyar İskoç teriyeri, Warren Sokağı'nın yukarlarına, Spelman Caddesi'nin aşağılarına gidip dönme gezilerine başlamıştı; yine de komşuluklar, manzara çeşitleri, gezi rotası değişiklikleri, mevsimi yumuşatamıyordu; onbeş gün sonra bir an duraksayıp kara

kış dönemine girecekti akademik yıl, Bahar Dönemi'ne, Clements'lar, artık kilosunun üçte birini vermiş bir delinin sarkık giysileri ve çuvallaşmış derisi gibi üstlerine bol gelen güzel, esintili eski evlerinde kendilerini itilmiş, ürkek, yapayalnız hissediyorlardı. Ne de olsa Isabel çok gençti daha, ne yapacağı belli değildi, kocasının ailesi hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı aslında, bir düğün salonunda, gözlüksüz ne yapacağını şaşıran beyaz buğular içindeki gelinle çağrılıların marş-donuğu yüzleri dışında.

Dr. Robert Trebler'ın, Müzik Bölümü'nün bu etkin üyesinin ateşli şefliği altında çanlar, meleksi gökte güçlü bir sesle çınlıyorlardı ve portakalla limondan oluşan hafif bir sabah kahvaltısı eden sarışınımsı, kelimsi ve aşırı şişman Laurence, Jane'in o akşam evlerine Goldwin Üniversitesi'nden Profesör Entwhistle'la tanıştırmak üzere çağırdığı konuklardan Fransızca Bölümü başkanını eleştiriyordu. "Neden o Blorenge denen mumyayı, o başbelasını, eğitimin göstermelik kazıklarından birini çağırdın ki?" dedi öfke saçarak."Ben Ann Blorenge'ı *seviyorum*." dedi Joan, başını sallayarak kararını ve sevgisini pekiştirdi. "Adi bir ihtiyar!" diye haykırdı Laurence. "Acıklı bir ihtiyar," diye mırıldandı Joan ve o anda Dr. Trebler sustu, sofadaki telefon devreye girdi.

Teknik açıdan belirtirsek, anlatıcı'nın telefon konuşmalarını toparlama yetisi, suyun çok değerli olduğu, eşeklerin acı çektiği, halıların satıldığı, minarelerin, yabancıların ve kavunların bulunduğu, sabah yankılarının çınladığı eski bir kentin daracık, hüzünlü bir arka sokağında, odadan odaya ya da pencereden pencereye yürütülen söyleşileri aktarma yetisinden kat kat geridedir. Joan, uzun tez adımlarıyla buyurgan aletin ziline yetişip alo dediğinde (kaşlar havada, gözler kararsız) kof bir alo geldi karşılık olarak; tek duyabildiği, düzenli solukların bildik hışırtısıydı; derken soluyanın sesi, sevimli bir yabancı şiveyle konuştu: "Bir dakika,

lütfen" - bu olağandı, sonra ses solumaya belki de kemküm etmeye başladı, hatta küçük sayfaların çevrilmesini çağrıştıran bir hışırtıya iç çekerek eşlik etti.

"Alo?" diye yineledi Joan.

"Siz Mrs. Fire değil mi?" dedi ses çekinerek.

"Hayır," dedi Joan ve telefonu kapattı. "Ayrıca," diye sürdürdü konuşmayı mutfağa dönüp, kendi için hazırladığı domuz pastırmasından tadan kocasına seslenerek, "Jack Cockerell'in Blorenge'ı birinci sınıf bir idareci saydığını yadsıyamazsın."

"Telefon neydi?"

"Birisi Mrs. Feuer ya da Fayer diye birini arıyor. Bana bak, George'a.." (Dr. O.G. Helm, aile doktorlarıydı.)

"Joan," dedi Laurence alacalı jambon dilimini atıştırdıktan sonra toparlanarak, "Joan sevgilim, dün Margaret Thayer'a bir odanı pansiyon olarak vereceğini, birini aradığını söylemiştin, aklında mı?"

"Hay Allah," dedi Joan - ve telefonun zili, yüreğine su serpti.

"Anlaşılan," dedi aynı ses, konuşmayı keyifle sürdürerek, "Ben yanlışlıkla bilgi verenin adını söylemişim. Karşımda Mrs. Clements var, değil mi?"

"Evet, ben Mrs. Clements'im," dedi Joan.

"Sizinle Projesör-" Nedeni belirsiz küçük bir patlama izledi bu sözleri. "Ben Rusça derslerini yönetiyorum, Kitaplık'ta şu ara yarım gün çalışan Mrs. Fire-"

"Evet - Mrs. Thayer'ı tanıyorum. Odayı görmek istiyor musunuz?"

İstiyordu. Yarım saate kadar gelip denetleyebilir miydi? Evet, Joan evdeydi. Joan, kabaca yerine koydu almacı.

"Şimdiki ne?" diye sordu kocası, yukarı kattaki çalışma odasının güvenliğine çekilmek için merdivenlerden çıkarken şişman, çilli elini trabzana dayayıp arkaya bakarak.

"Kafadan çatlak biri. Rus."

"Profesör Pnin, aman!" diye haykırdı Laurence. "Onu iyi tanırım, herkesin alay konusudur. O üşütüğü evimde barındırmam kesinlikle."

Acımasız bir tavırla merdivenleri çıktı. Joan seslendi arkasından:

"Dün gece o makaleyi yazmayı bitirdin mi Lore?"

"Neredeyse tamam." Merdivenlerin köşesinde döndü, karısı, onun trabzanda gıcırdayan elini geri çektiğini duydu. "Bugün bitireceğim. Önce şu lanet olası AE sınavını hazırlamam gerek."

Bu harfler, hiçbiri havarilikle en ufak bir ilgisi olmayan oniki öğrencinin katılımıyla gerçekleştirdiği en önemli dersin, Anlamın Evrimi'nin başharfleriydi; ders, bir gün gereğinden çok alıntılanacak bir deyişle başlamıştı ve öyle bitecekti: Anlamın Evrimi, bir anlamda, anlamsızlığın evrimidir.

2

Yarım saat sonra Joan, güneşli sundurma camındaki ölü kaktüslerin arasından bakınca, kafası, parlatılmış bir bakır küreyi andıran, yağmurluklu, şapkasız bir adamın komşudaki alımlı tuğla evin ön kapısını neşeyle çaldığını gördü. İhtiyar köpek Scottie, aynı candan yaklaşımla onun yanında duruyordu. Miss Dingwall, bir yer sileceğiyle çıktı, ağırkanlı, soylu köpeği içeri alıp Pnin'i Clements'ların ahşap kaplama evlerine getirdi.

Timofey Pain, salonda bacaklarını üstüste atarak *po amerikanski* (Amerikalı tarzında) oturdu, gereksiz ayrıntılara daldı. Bir fındık kabuğuna - daha doğrusu bir hindistancevizi kabuğuna doldurulmuş bir hal tercümesiydi bu. 1898'de St. Petersburg'da doğmuştu. Annesiyle babası, 1917'de

tifüs salgınında ölmüşlerdi. 1918'de Kiev'den ayrılmıştı. Beş ay süreyle Beyaz Ordu'da görev yapmıştı, önce "sahra telefoncusu" olarak sonra da Askeri Bilgi Ofisi'nde. 1919'da Kızılların işgaline uğrayan Kırım'dan İstanbul'a kaçmıştı. Üniversite öğrenimini-

"Şu işe bakın, tam o sıralar ben de oradaydım, çocuktum," dedi Joan hoşnutlukla. "Babam bir hükümet görevi-yle Türkiye'ye gitmiş, bizi de yanında götürmüştü. Karşılaşabilirmişiz demek! "Water" sözcüğünün karşılığını anımsıyorum. Bir de gül bahçesi vardı-"

"Water'ın Türkçesi 'su'dur" dedi Pnin bir dilbilimci tavrıyla ve büyüleyici geçmişini anlatmayı sürdürdü: üniversite eğitimini Prag'da bitirmişti. Birçok bilim kurumuyla ilişki kurmuştu. Sonra - "Uzun sözün kısası, 1925'te Paris'e yerleşmiş, Hitler Savaşı'nın başlangıcında Fransa'dan çıkmıştı. Şimdi buradaydı işte. Amerikan yurttaşıydı. Vandal Koleji'nde Rusça ve benzeri konularda ders veriyor. Bilgi için Almanca Bölümü Başkanı Hagen'e başvurulabilirdi. Ya da Bekâr Eğitmenler için Kolej Yurdu'na."

Peki oradan memnun kalmamış mıydı?

"Çok fazla insan," dedi Pnin. "Meraklı insanlar. Oysa şimdi özel bir yaşam şart bana." Beklenmedik boğuklukta bir sesle yumruğuna öksürdü (nedense Joan'a bir zamanlar tanıştığı Don Cossack adlı bir profesörü çağrıştırdı bu) sonra daldı konuya: "Sizi uyarmalıyım: bütün dişlerim sökülecek. Feci bir ameliyat."

"Hadi, yukarı çıkalım," dedi Joan sevinçle.

Pnin, Isabel'in pembe duvarlı, beyaz farbelalı odasına göz attı. Gök, saf platinden de olsa kar ansızın başlamıştı ve ağır, parıltılı taneler suskun aynaya yansıyordu. Pnin, Hoecker'in yatağın üstündeki "Kedili Kız" resmini, Hunt'ın, kitap rafının üstündeki "Gecikmiş Yavrucak"ını inceledi özenle. Sonra elini pencereden azıcık uzak tutarak sordu:

"Isı hep aynı mıdır?"

Joan, radyatöre koştu.

"Yakıyor," dedi.

"Ben şeyi soruyordum - hava akımı var mı?"

"Tabii, esinti boldur. İşte burası da banyo - küçük ama yalnız siz kullanacaksınız."

"Duş yok mu?" diye sordu Pnin yukarı bakarak. "Belki de böylesi daha iyi. Columbia'dan Profesör dostum Chateau, bir keresinde bacağını iki yerinden kırmıştı. Şimdi düşünmem gerekiyor. Ne fiyat isteyecektiniz? Soruyorum çünkü ben günde bir dolardan fazla vermeyeceğim, beslenme hariç tabii."

"Peki," dedi Joan o sevimli, anlayışlı gülüşüyle.

O ikindi, Pnin'in öğrencilerinden Charles McBeth ("Yazdıklarına bakılırsa düpedüz deli," derdi Pnin onun için) solunda çamurluğu olmayan acıklı, morumsu bir arabayla Pnin'in eşyalarını getirdi, The Egg and We'de erken bir akşam yemeğinden sonra (yenilerde açılan ve işleri pek iyi gitmeyen bu küçük restorana yalnızca Pnin, başarısızlığa duyduğu sevecenlikten ötürü gidiyordu) dostumuz yeni odasını Pninize etme çabasına girişti hevesle. Isabel'in genç kızlığı, kendisiyle birlikte gitmişti ya da annesince yok edilmişti, gelgelelim çocukluğundan izler bırakılmıştı nedense ve Pnin kendi özel eşyalarına, karmaşık güneş lambasına, bantla yapıştırılmış kırık koruncasına yerleştirilmiş koskocaman Kiril harfli daktilosuna, on ayakkabı kalıbına sokulmuş beş çift güzel, tuhaf denilecek kadar küçük ayakkabıya, geçen yıl patlayan makine kadar iyi olmayan bir kahve öğütme ve pişirme aletine, her gece aynı yarışı koşan birkaç çalar saate, çoğu sımsıkı bağlanmış eski Rus dergileriyle yetmişdört kitaplık diziye en uygun yeri saptadıktan sonra girişteki bir iskemleye *Yardımsız Kuşları, Hollanda'da Mutlu Günler* ve *İlk Sözlüğüm* ("Hayvanat bahçelerini, insan bede-

nini, çiftlikleri ve yangınları açıklayan - hepsi bilimsel açıdan seçilmiş 600'ü aşkın çizimle") gibi ıvır zıvır. Yaklaşık altı kitapla ortasına bir delik oyulmuş zavallı bir tahtayı kibarca dizdi.

Belki de "zavallı" sözcüğünü biraz fazla sık kullanan Joan, zavallı bilgini konuklarıyla içki içmeye çağıracağını bildirdi; kocası, kendisinin de zavallı bir bilgin olduğu, Joan bunda direterse, sinemaya gideceği yanıtını verdi. Zaten Joan, Pnin'in odasına çıkıp önerisini açıklayınca Pnin, içki içmemeye karar verdiğini söyleyerek geri çevirdi çağrıyı. Üç çiftle Entwhistle, dokuz sularında geldiler, saat ona doğru küçük parti tam kıvamını bulmuştu ki Gwen Cockerell'le konuşan Joan, Pnin'in yeşil bir süeterle merdivenlerin dibinde durduğunu ve gizlice kendisine bir şişe salladığını gördü. Ona doğru seğirtti hemen -aynı anda- İngilizce Bölümü Başkanı Jack Cockerell'i susturmak, boğmak, yok etmek amacıyla odanın karşı tarafına yönelen kocasıyla çarpışacaktı neredeyse; Cockerell, sırtı Pnin'e dönük, Mrs. Hagen ile Mrs. Blorenge'i ünlü numarasıyla -kampusta Pnin taklidi yapanların en iyisi değilse de en iyilerinden biriydi- eğlendiriyordu. Bu arada taklidini yaptığı kişi, Joan'a, "Bu banyodaki bardak temiz değil, ayrıca başka dertler de var. Yerden esiyor, duvardan esiyor-" diyordu. Ama sevimli, dikdörtgen bir ihtiyar olan Dr. Hagen de Pnin'i farketmişti, sevinçle hoşgeldin diyordu ona ve bir an sonra, bardağı dolu bir bardakla değiştirilen Pnin, Profesör Entwhistle'a tanıtıldı.

"Zdrastvuyte kak pozhivaete horoşo spasibo," dedi Entwhistle kusursuz bir Rusça taklidiyle - gerçekten de sivil giyinmiş bir Çar albayına benziyordu. "Bir gece Paris'te," dedi gözleri parlayarak, *"Ougolok* kabaresinde bu gösterim, orada eğlenen bir grup Rusun beni yurttaşları sanmalarına yolaçmıştı - Amerikalı numarası yapıyormuşum falan."

"İki-üç yıla kalmaz," dedi Pnin şakanın ilk bölümünü at-

layarak, "beni de Amerikalı sanacaklar" ve Profesör Blorenge dışında herkes gülmekten kırıldı.

"Size bir elektrikli ısıtıcı ayarlarız," dedi Joan fısıldarcasına, Pnin'e zeytin uzatırken.

"Isıtıcı ne yapar?" diye sordu Pnin kuşkuyla.

"Göreceksiniz. Başka şikâyetiniz var mı?"

"Evet - ses rahatsızlığı," dedi Pnin. "Aşağıdaki her sesi, her sesi duyuyorum, ama burası bunu konuşmak yeri değil galiba."

3

Konuklar ayrılmaya başladılar. Pnin elinde temiz bir bardakla yukarı çıktı. Entwhistle'la ev sahibi, sundurmaya son çıkanlardı. Sulu kar, siyah gecede yitiyordu.

"Seni Goldwin'de kalmaya kandıramamamız yazık doğrusu," dedi Profesör Entwhistle. En büyük hayranların, Schwartz ile ihtiyar Crates bizde. Gerçek bir gölümüz var. Her şeyimiz var ya. Hatta kadromuzda bir Profesör Pninimiz bile var."

"Biliyorum, biliyorum," dedi Clements, "Ne var ki şu aralar öneriler için çok geç artık. Yakında emekliye ayrılmayı tasarlıyorum, o zamana kadar da şu küflü ama bildik delikte kalmayı yeğlerim. "Mösyö Blorenge'ı" -sesini alçalttı- "nasıl buldunuz?"

"Bana nefis bir herif gibi geldi. Yine de bazı bakımlardan büyük bir olasılıkla söylence kahramanı ünlü Fransız başkanı anımsattı diyebilirim, hani şu Chateaubriand'ın ünlü bir *aşçı* olduğunu sanan adamı."

"Aman dikkat," dedi Clements. "Bu öykü Boulanger'ye daha önce de yakıştırıldı, ayrıca doğru."

4

Ertesi sabah kahraman Pnin, bastonunu Avrupalı tarzda (yukarı aşağı, yukarı aşağı kaldıra indire) kullanarak çetin bir sınavdan sonra çeşitli nesneleri yeniden görmenin nasıl olacağını gözlerinin önüne getirmek, daha sonra da beklentinin prizmasından onları görmenin nasıl olduğunu anımsamak için bakışlarını felsefi bir çabayla nesnelerde odaklaştırarak kente yürüdü. İki saat sonra adımlarını sürüyerek, bastonuna yaslanmış, hiçbir şeye bakmadan eve dönüyordu. Donmuş, hâlâ yarı ölü, feci şekilde zulme uğramış ağzında, uyuşturucunun buz ve tahta karışımı tadı, gitgide ılık bir sızıya dönüyordu. Bundan sonra, birkaç gün süreyle bu çok özel parçasının yasını tuttu. Dişlerini ne kadar sevdiğini görmek şaşırttı onu. Şişman, kaygan bir ayıbalığını andıran dili, eskiden bildik kayalar arasında öyle mutlu bir biçimde sıçrayıp kayardı ki, harap yine de sağlam bir krallığın dış çizgilerini belirler, oyuklardan koylara dalar, çıkıntılara tırmanır, girintilere sokulur, eski bir yarıkta tatlı bir yosun dilimi bulurdu; ama şimdi hiçbir nirengi noktası kalmamıştı, yalnızca kocaman kara bir yara vardı orada, insanın ürkü ve tiksinti duyarak araştırmaktan korktuğu, bilinmez bir dişetleri ülkesi. Hele takma dişler takılınca yüzde-yüz bir yabancının çene kemikleriyle sırıtan zavallı bir fosil kafatası çıkıyordu ortaya. Tasarlandığı gibi konferans vermiyordu, Miller'ın onun adına verdiği sınavlarda bulunmuyordu. On gün geçti - ve birdenbire yeni zımbırtıdan hoşlanmaya başladı. Bir aydınlanmaydı bu, bir gündoğumuydu, etkin, pürüzsüz, insancıl Amerika'dan ağızdolusu bir örnekti. Geceleri, hazinesini özel bir sıvıya koyuyordu, orada derin deniz florasının nefis bir temsilcisi gibi kusursuz, pembeli-incili, kendi kendine gülümsüyordu dişleri. Eski Rusya üstüne o büyük çalışması, folklorun, şiirin, toplum-

sal tarihin ve *petite histoire*'ın karışımından bir düş ürünü, neredeyse on yıldır özenle tasarladığı yapıtı, başağrıları geçtikten sonra bir sahneyi ve bir gösterimi anıştıran bu yeni yarı saydam, plastik, sözde-amfinin sökün etmesiyle ulaşılırlaşıyordu: Bahar Dönemi başladığında bu deniz-değişimi, öğrencilerinin gözünden kaçmadı, o bir kurşunkalemin lastiğiyle düzgün, fazla düzgün kesici ve köpek dişlerine vururken, bir öğrencisi ihtiyar, al yanaklı Profesör Oliver Bradstreet Mann'ın *Rusça'ya Başlangıç*'ından bir tümceyi (kitabın bütün angaryasını artık ikisi de ölmüş olan John ve Olga Krotki çekmişlerdi) sözgelimi, "Oğlan dadısıyla ve amcasıyla oynuyor" gibi bir tümceyi çeviriyordu. Ve bir akşam çalışma odasına kaçmaya çalışan Laurence Clements'ın yolunu kesti, zafer çığlıklarıyla ona takma dişin güzelliğini, nasıl kolaylıkla takılıp çıkartılabildiğini gösterdi ve şaşıran ama kızmayan Laurence'ı ertesi sabah ilk iş bütün dişlerini çektirmeye zorladı.

"Sen de benim gibi yenilenmiş olacaksın," diye haykırdı Pnin.

Laurence'ın da Joan'un da kısa sürede Pnin'i, eşsiz Pninsi değeriyle bağırlarına bastıkları söylenebilir, üstelik kiracıdan çok umacı olmasına karşın. Yeni ısıtıcısını onarılmaz bir biçimde bozdu ve asık bir yüzle, boşverin, dedi, nasılsa bahar yakındı. Her allahın günü en az beş dakika süreyle sofada durup düğmelerine değince çınlayan bir fırçayla giysilerini titizlikle fırçalamak gibi sinir bozucu bir huyu vardı. Joan'un çamaşır makinesine tutkulu bir merak duyuyordu. Ona yaklaşması yasak olsa da önünden geçerken yakayı ele veriyordu sık sık. Bütün görgü kurallarını, sakınma önlemlerini bir yana iterek elinde ne varsa tıkıştırıyordu makineye: mendilini, mutfak havlularını, odasından kaçak getirdiği yığınla şortla gömleği, yalnızca, yuvarlak camdan bakıp, serserilemiş yunusları andıran şeylerin bitimsiz yuvar-

lanışını gözlemek amacıyla. Bir pazar günü, çevrede kimsenin olmadığı kanısına vardıktan sonra sırf bilimsel merakı yüzünden güçlü makineye bir çift kauçuk tabanlı, çamurlu, klorofil lekeli bez pabucu oyuncak vermek isteğine karşı koyamamıştı; pabuçlar, köprüden geçen bir ordu gibi korkunç uyumsuz bir ses çıkararak uzaklaştılar, geri döndüklerinde tabanları yoktu, Joan, kilerin arkasındaki özel, küçük oturma odasından çıktı, "Yine mi Timofey?" dedi üzüntüyle. Yine de onu bağışladı, onunla birlikte mutfak masasına oturmaktan, fındık kırmak ya da çay içmekten hoşlanıyordu. Cuma günleri gelen, bir zamanlar Tanrı'yla dedikodu ettiğini söyleyen ihtiyar zenci hizmetçi Desdemona, (" 'Desdemona,' dedi Tanrı bana, 'o George denen adamda iş yok'.") Pnin'i güneş lambasının doğadışı leylak ışığında, üstünde yalnızca şort, gözünde koyu gözlükler ve geniş göğsünde gözkamaştırıcı bir Ortodoks haçıyla güneşlenirken görmüş ve o günden sonra onun aziz olduğunda direttmişti. Bir gün Laurence çalışma odasına, tavanarasında gizlice oyduğu kutsal mağarasına çıkarken, loş ışıkları açık bulunca köpürmüştü, kalın enseli Pnin, ince bacaklarına sarılmış, bir köşede bir kitaba göz gezdiriyordu: "Özür dilerim, yalnızca inekliyordum" dedi, beklenmedik konuk ona yüksekte tuttuğu omuzunun üstünden bakarken (İngilizcesi şaşırtıcı bir hızla zenginleşiyordu); ama o ikindi, belki seçkin bir yazarın adının ansızın geçmesi, bir düşüncenin ortasında üstü kapalı olarak beliren raslansal bir gönderme, ufukta seçilen serüvenci bir yelken, ikisi de yalnızca kendi sıcak, doğal araştırma dünyalarında rahat eden bu adamlar arasında her nasılsa ince bir ruhsal uyum kurmuştu. Gürül gürül insanlar vardır, sessiz insancıklar vardır, Clements ile Pnin, ikinci türdendiler. O yüzden de kapı eşiklerinde, merdiven başlarında, merdivenlerin farklı basamaklarında (aynı basamakta bir daha yüzyüze gelerek) ya da onlar için

yalnızca *espace meublé* anlamına gelen bir odada ters yönlere yürürken karşılaştıklarında sık sık bir şeyler keşfederlerdi. Çok geçmeden Timofey'nin, Rus usulü el kol sallamaları kapsayan ayaklı bir ansiklopedi olduğu, Laurence'ın resimsel ve resim-dışı, ulusal ve yerel jestler üstüne felsefi yorumlarına bir şeyler ekleyebileceği ortaya çıktı. İki adamı bir söylenceyi ya da bir dini tartışırken görmek çok hoştu doğrusu, Timofey, kollarını bir amfora gibi açarken Laurence tek elini balta gibi indiriyordu. Laurence, Timofey'nin Rus "bilekbilim"inin özü saydığı hareketlerden bir film de çekmişti; kalın bir tişört giymiş Pnin, dudaklarında Jökond gülümsemesiyle ellere ilişkin *-mahnut', vsplesnut', razvesti* gibi- Rusça edimlerin altındaki anlamı gösteriyordu. Bitkin bir vazgeçişin göstergesi aşağı sallanan tek el; keder şaşkınlığıyla iki elin birbirine dramatik çarpışı ve çaresiz bir edilginlik belirtisiyle iki elin ayrı yönlere savrulduğu "kopuş" hareketi. Sonuçta, Pnin adım adım, uluslararası "parmak sallamak" ediminde, eskrimde bileğin hafifçe dönmesi kadar zarif bir yan dönüşün, Rusçada parmağı göğe uzatmanın "Gökteki, seni görüyor!"un simgesine dönüştüğünü, Almancadaysa havaya çizilmiş bir sopa oluverdiğini ("Başına bir şey gelecek!") örnekliyordu. Yine de, diye ekliyordu nesnel Pnin, "Rus fizikötesi polisi, fiziksel kemikleri de ustaca kırabilir."

"Laubali kılığı"ndan ötürü özür diledikten sonra Pnin, bu filmi bir grup öğrencisine seyrettirdi ve Pnin'in Dr. Hagen'e asistanlık ettiği Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde çalışan bir mezun, Betty Bliss, Timofey Pnin'in Asya Bölümü'nde izlediği Doğulu bir filmdeki Buda'ya tıpatıp benzediğini söyledi. Tombul, anaç, yirmidokuzuncu baharındaki bu Betty Bliss, yaşlanan Pnin'in tatlı başbelasıydı. On yıl önce yakışıklı bir alçağı sevmiş, o kendisini küçük bir yosma için yüzüstü bıraktığında bir sakatla uzun süreli, Dostoyevskimsi-

den çok Çehovumsu, umutsuzca içinden çıkılmaz bir ilişki kurmuştu, adam şimdi hemşiresi, adi bir dilberle evliydi. Zavallı Pnin bocaladı. İlke olarak evlenmeyi dışlamıyordu. Yeni tattığı diş zaferinin etkisiyle bir seminerde herkes çıktıktan sonra kızın elini avucuna almış, birlikte oturup Turgenyev'in düzyazı şiirini tartışırlarken o eli okşayacak kadar ileri gidebilmişti: "Ne güzel, ne tazeydi güller." Kız, yüreği çatlayacak gibi soluk soluğa, tutulan eli tirtir titreyerek güçlükle bitirmişti okumayı. "Turgenyev," dedi Pnin elini yine masaya dayayarak, "yalnızca kendisinin taptığı çirkin şarkıcı Pauline Viardot'nun zoruyla salon oyunlarında, *tableaux vivants*'da kendini aptal yerine koymuş. Madan Puşkin de 'Beni dizelerinle sıkıyorsun Puşkin' demiş ve ihtiyarlığında - düşünsene bir!- dev, dev Tolstoy'un karısı, kocasından çok, kırmızı burunlu, buuu-dala bir muzis-heni beğenirmiş!"

Pnin, Miss Bliss'e karşı değildi. Dingin bir bunaklık özlerken onun diz örtüsünü getirişini, ya da dolmakalemini dolduruşunu oldukça iyi görebiliyordu. Kadından hoşlanıyordu - ama kalbi başka bir kadındaydı.

Pnin'in diyeceği gibi yalanın kokusu çabuk çıkardı. Zavallı dostumun ders yılı ortasında bir akşam -bir telgraf alıp da odasında en az kırk dakika volta attığında- yaşadığı heyecanı anlatmak için Pnin'in baştanberi bekâr olmadığını söylemek gerekiyor. Clements'lar, gevşetici bir ateşin yansımaları arasında Çin daması oynarlarken Pnin, takur tukur aşağı indi, kaydı ve zulüm dolu eski bir sistemin sığınmacısı gibi nerdeyse ayaklarının dibine yığılıyordu ki dengesini buldu, yalnızca körüğe ve maşalara çarpmakla yetindi.

"Size," dedi soluk soluğa, "haber vermeye, daha doğrusu soru sormaya geldim, cumartesi günü -tabii gündüzün- bir kadını konuk edebilir miyim diye. Kendisi benim eski eşim, şimdiki adı Dr. Liza Wind - belki psikiyatri çevresinde duymuşsunuzdur."

5

Aşık olunan bazı kadınların gözleri, parlaklığın ve biçimin raslansal kaynaşmasıyla bizi doğrudan etkilemez de o kıyıcı insan yokken ve büyülü iç yanması sürerken, merceklerivle lambaları karanlığa yerleşince, geciktirilmiş, biriktirilmiş bir ışık patlamasıyla etkiler. Liza Pnin'in, şimdiki Liza Wind'in gözleri her nasıldıysa, özlerini, değerli taş ıslaklıklarını yalnızca onları düşünürken canlandırabiliyordunuz; sonra boş, kôrleştirici, nemli bir akuamarin ışıltısı titreşir, sanki güneşten ve denizden bir serpinti, gözkapaklarınızın arasına kaçmış gibi olurdu. Aslında gözleri, uçuk saydam maviydi, bu renge zıt düşen siyah kirpikler ve pespembe göz pınarlarıyla, hafifçe yukarı, şakağa doğru çekikti bu gözler ve uçlarından küçük kurnaz kırışıklar yayılırdı. Koyu kahverengi gür saçları, parlak alnını çevrelerdi, yüzü pembe-beyazdı, çok açık kırmızı bir dudak boyası kullanırdı ve elle ayak bileklerinin azıcık kalın olması dışında tamgelişmiş, capcanlı, doğal, özel bir bakım görmemiş güzelliği, kusursuzdu.

O sıralar Pnin, umut vaadeden bir bilim adamı, Liza şimdikinden daha duru bir deniz kızı ama aynı kadın olarak 1925'te Paris'te karşılaşmışlardı. Pnin'in kestane renginde seyrek bir sakalı vardı (bugün tıraş olmasa, ordan birkaç beyaz tel fışkırırdı ancak - zavallı Pnin, zavallı albino kirpi!) iri, parlak bir burun ve masum gözlerle taçlanmış bu keşişsi sakal, eski moda Rus entellektüelinin fiziksel görünümünü güzelce özetliyordu. Rue Vert-Vert'deki Aksakof Enstitüsü'nde bulduğu küçük iş, Saul Bagrof'un Rus kitabevindeki işiyle birleşince geçimini kazanabiliyordu. Yirmi yaşına yeni basan tıp öğrencisi Liza Bogolopof, siyah ipek giysisi ve terzi işi eteğiyle o günlerde, Dr. Rosetta Stone adındaki olağanüstü bir ihtiyarın, gününün en yıkıcı psiki-

yatırlarından birinin yönettiği Meudon Sanatoryumu'nda çalışmaya başlamıştı bile; dahası, şiir de yazıyordu Liza - çoğu zaman takırtılı bir hece vezniyle; aslına bakılırsa, Pnin solgun, sindirilmiş ergenlik yıllarında Rusya'yı terk eden genç göçmen şairlerin ülkelerine nostaljik ağıtlar düzdükleri edebiyat toplantılarından birinde raslamıştı ona, bu gençler için ülkeleri stilize edilmiş hüzünlü bir oyuncak, tavanarasında bulunmuş bir biblo, salladığınızda, içindeki minicik bir çam ağacı ve kartonpiyer bir kulübede ışıltılı, yumuşak bir kar fırtınası yaratabileceğiniz kristal bir küreden daha büyük bir anlam taşıyamazdı. Pnin, kıza müthiş bir aşk mektubu yazmış -şimdi kişisel bir koleksiyondaydı- kız da salak bir aşk ilişkisi sonunda hap alarak giriştiği intihardan iyileşirken onu kendine-acıma gözyaşları içinde okumuştu; o edebiyatçı sevgili şimdi - her neyse. Beş yakın dost analist hepsi birden: "Pnin," demişlerdi, "... hemen, bir de çocuk."

Evlilik, kızın Pnin'in kasvetli katına taşınması dışında yaşamlarını pek değiştirmemişti. Pnin, Slavca araştırmalarını sürdürmüş, Liza da psikodrama çalışmalarını ve Doğulu bir tavşan gibi her yere yumurtalar bırakmayı, karnında taşımak istediği çocuk, elde etmek istediği aşıklar ve St. Petersburg (Anna Ahmatof'a saygılar) hakkında yeşilli morlu şiirler yazmayı sürdürmüştü: kullandığı her tını, her imge, her benzetme, önceleri başka kafiye-papağanlarınca kullanılmıştı zaten. Hayranlarından bir bankacıyı, sanatçıların dürüst bir meseni, Parisli Ruslar arasında etkin bir edebiyat eleştirmeni sayılan Horzik Uranski'yi seçmiş ve *Ougolok*'ta şampanyalı bir akşam yemeği karşılığında ihtiyar dostunun Rusça yayınlanan gazetelerden birindeki edebiyat köşesine yazacağı bir sonraki yazıyı Liza'nın esin perisine adamasını sağlamıştı, bu perinin kestane renkli buklelerinin üstüne Horzik'in serinkanlılıkla Anna Ahmatof'un tacını yerleştir-

mesi, Liza'yı mutluluk gözyaşlarına boğmuştu Miss Michigan ya da Oregon Gül Kraliçesi seçilmiş gibi. Durumu bilmeyen Pnin, o utanmaz herifin gazete kesiğini dürüst not defterinde taşıdı, kâğıt iyice hırpalanıp kirlenene kadar onu cebinden çıkarıp çıkarıp bölümler okudu, arkadaşlarını güldürdü. Daha önemli konulardan da habersiz Pnin, eleştirinin sağlam parçalarını bir albüme yapıştırırken, 1938 yılının bir Aralık gününde Liza, Meudon'dan telefonla aradı, "organik ego"sunu kavrayan bir adamla Montpellier'ye gideceğini bildirdi, bir daha Timofey'nin yüzünü görmeyecekti. Kızıl saçlı, tanımadığı bir kadın, Liza'nın eşyalarını toplamaya geldi ve ona seni kiler faresi seni, başına bineceğin zavallı kızı bulamazsın artık, dedi; bir ya da iki ay sonra Mr. Wind'den gelen içli bir Almanca mektupta, kendisinden saygıyla özür dileniyor, *lieber Herr Pnin*'e Dr. Wind'in -kendisinin- "sizin yaşamınızdan çıkıp benim yaşamıma giren kadın"la evleneceği bildiriliyordu. Pnin, Liza'dan boşanmaya çoktan razıydı, hem de Paskalya sabahını bozlu yeşilli aynalara çeviren yağmurda, çiçekçideki toprak kokusu kadar taze, ıslak sapları kesilip yanına birkaç eğreltiotu eklenmiş bir buket sunarak; gelgelelim Dr. Wind'in Güney Amerika'da düzmece pasaportlu, hin bir karısı olduğu ortaya çıktı, işlerini bildiğince düzene sokmadan kimsenin canını sıkmasını istemiyordu. Bu arada Yeni Dünya, Pnin'i de çelmeye başlamıştı; çok yakın bir dostu olan Profesör Konstantin Chateau, New York'tan, bir göç yolculuğu için her türlü yardıma hazır olduğunu bildiriyordu. Pnin, tasarıları hakkında Dr. Wind'e bilgi verdi ve Liza'ya bir göçmen dergisinin son sayısını gönderdi, adı 202. sayfada geçiyordu. Avrupalı bürokratların bulup buluşturduğu (Sovyetleri gülmekten kırıp geçiren) acıklı Nansen Pasaportu taşıyanlar (Rus göçmenlere verilen bir tür kimlik) için Avrupalı bürokratların ayarladığı cehennemi tam yarılamıştı ki 1940'-

da nemli bir Nisan sabahında kapısı üstüste çalındı ve Liza daldı içeri; oflayıp puflarken, yedi aylık bebeğini karnında bir çekmece dolabı gibi taşırken bir yandan şapkasını çıkarıp pabuçlarını savurdu, bir yanlıştır yapmıştı ve bundan böyle yine Pnin'in sadık ve yasal karısıydı, gittiği her yere onunla gitmeye hazırdı - okyanus aşırı bile olsa. O günler, büyük olasılıkla Pnin'in yaşamının en mutlu günleriydi - ağır, acılı bir esenliğin sürekli ışıltısı altındaydı ve vizelerin alınması, hazırlıklar, sağır ve dilsiz bir doktorun onca giysinin altından Pnin'in sıkışmış kalbine salak bir stetoskop dayaması, (benim akrabam) zarif bir Rus hanımın Amerikan Konsolosluğu'ndaki yardımları- hepsinde bir peri masalı tadı vardı doğrusu. Pnin, çocuğu yalnızca evlat edinmeye rıza göstermekle kalmıyor, canatıyordu, Liza da onun pedagojik tasarılarını mutlu, azıcık inekimsi bir bakışla dinliyordu, çünkü Pnin bebeğin geğirtilerini ve yakın gelecekte söyleyeceği ilk sözcüğü şimdiden duyuyordu. Liza oldum bittim şekerle kaplı bademe bayılırdı ama şimdi inanılmaz miktarlar tüketiyor (Paris ile Bordeaux arasında iki kilo), sofu Pnin onun bu oburluğunu şaşkın başsallamaları ve omuz silkmeleriyle değerlendiriyordu, o *dragé*'lerin pürüzsüz ipeksiliği, belleğinde hep Liza'nın gergin derisi, yüzü ve kusursuz dişleriyle birlikte yer aldı.

Gemiye biner binmez kabaran denize bakıp, "*Nu, eto izvinite* (Hoppalaa)" demesi, geminin rahmine çekilmesi, yolculuğun büyük bölümünü üç suskun Polonyalının geveze karılarıyla paylaştığı kamarasında sırtüstü yatarak geçirmesi biraz umut kırıcıydı - sözkonusu kocalar, biri güreşçi, biri bahçıvan, biri berber, Pnin'in kamara arkadaşlarıydı. Yolculuğun üçüncü akşamında, Liza yattıktan sonra Pnin uzun bir süre salonda kaldığında, bir Frankfurt gazetesinin eski yayıncısından -dik yakalı kazak ve golf pantolon giymiş, hüzünlü, gözaltları torbalı bir beyefendi- gelen

satranç önerisini sevinçle kabul etti. İkisi de iyi oynamıyorlardı; ikisi de taşlarını gösterişli ama saçma bir özveriyle gözden çıkarmaya düşkündüler; ikisinde de kazanma hırsı büyüktü; oyunun akışı, Pnin'in fantastik Almancasıyla daha da kızışıyordu (*"Wenn Sie so, dann ich so, und Pferd fliegt"*). Derken başka bir yolcu yanaştı yanlarına, *entschuldigen Sie* dedi, oyunlarını seyredebilir miydi acaba? Yanlarına oturdu. Kızıl saçları kısacık kesilmişti, uzun, soluk kirpikleri güveyi andırıyordu, eski püskü kruvaze bir ceket giymişti, çok geçmeden, Frankfurtlu beyefendinin ince ince hesapladıktan sonra yaptığı her çılgın atağa gizli gizli gülmeye, başını sallamaya başladı. Sonunda, besbelli bir uzman olan yardımsever seyirci, yurttaşının demin öne sürdüğü piyadeyi geri çekmeden edemedi, ihtiyar Frankfurtlu'nun Pnin'in savunma cephesine gözü kapalı sürdüğü kaleyi işaret etti. Dostumuz, elbette oyunda kaybetti, tam salondan çıkacakken uzman, *entschuldigen Sie* diyerek yetişti ardından, Herr Pnin'le biraz konuşabilir miydi? ("Bakın adınızı biliyorum" diye sıkıştırdı araya, hünerli işaret parmağını yine uzatarak) - ve barda bira içmeyi önerdi. Pnin kabul etti, kupalar önlerine geldiğinde kibar yabancı şöyle sürdürdü sözünü: "Hayatta da, satrançtaki gibi kişinin kendi güdülerini ve amaçlarını çözümlemesi daha uygun olur. Gemiye bindiğimiz gün, oyunbaz bir çocuk gibiydim. Ama ertesi sabah, uyanık bir kocanın -bu bir övgü değil, geçmişteki bir varsayıma dönüş- eninde sonunda yolcu listesini gözden geçireceğinden korkmaya başladım. Bugün vicdanım beni sınadı ve suçlu buldu. Bu yalana artık katlanamıyorum. Sağlığınıza! Şu, bizim Alman iksirimize hiç benzemiyor ama Coca-Cola'dan daha iyi. Adım Dr. Eric Wind; ne yazık ki biliyorsunuz."

Pnin sessiz, yüzü seğirtiler içinde, bir avucu hâlâ ıslak bara dayalı, boğucu mantarlı koltuğundan usulca kaymaya

başlamıştı, gelgelelim Wind uzun, duyarlı parmaklarının beşiyle birden koluna yapıştı.

"Lasse mich, lasse mich," diye yakardı Pnin, cılız, yıvışık eli itmeye çalışarak.

"Lütfen!" dedi Dr. Wind. "Adil olun. Son söz her zaman tutuklunundur; onun hakkıdır. Naziler bile böyle düşünür. Bir kere, bayanın yol parasının en az yarısını ödememe izin verin."

"Ach, nein, nein, nein," dedi Pnin. "Bu karabasan konuşmayı *(diese koschmarische Sprache)* keselim lütfen."

"Nasıl isterseniz," dedi Dr. Wind ve şu ayrıntıları donup kalmış Pnin'in beynine çakmayı sürdürdü: yani hepsi Liza'nın başının altından çıkmıştı - "olayları basitleştiriyorum, anlarsınız ya çocuğumuz adına" ("çocuğumuz", üç kişiyi kapsıyordu sanki); Liza çok hasta bir kadın olarak ele alınmalıydı (gebelik, aslında ölme isteğinin yüceltilmişi olduğuna göre); kendisi (Dr. Wind), onunla Amerika'da evlenecekti - "ben de oraya gidiyorum". Bir yanlış anlamayı önlemek için kendisinin (Dr. Wind'in) en azından bira parasını ödemesine izin verilmeliydi. O andan başlayarak yeşilli gümüşlü renklerinden tekdüze bir boza dönen yolculuğun sonuna kadar Pnin kendini İngilizce yazılmış kitapçıklara verdi, suskunluğunu korusa da Liza'yı kuşkulandırmayacak kadar az görmeye çalıştı. Arasıra Dr. Wind bir yerlerden çıkıyor, uzaktan el kol sallayarak tanışıklık ve güven belirtileri veriyordu. Sonunda kocaman yontu, karşılaştırmalı yüzdeleri (doğal kaynaklar, farklı çöllerdeki ılgım sıklıkları) çubuklu grafiklere dökülmüş, birbirini tutmaz boylarda gizemli dörtgenler gibi yükselen solgun, büyülenmiş yapılar arasından sabah sisini yarıp güneşe çıkınca Dr. Wind kararlı adımlarla Pnin'lere yürüdü ve kendini tanıttı - "çünkü her üçümüz de özgürlük toprağına saf yüreklerle girmeliyiz." Ellis Adası'ndaki arındırıcı konukluktan sonra Timofey ile Liza ayrıldılar.

Güçlükler çıkmadı değil - ama sonunda Wind, Liza'yla evlendi. Amerika'daki ilk beş yılı sırasında Pnin, New York'ta birçok kere uzaktan gördü Liza'yı; o ve Wind'ler aynı günde yurttaşlığa alındılar; 1945'te Pnin'in Waindell'e taşınışından sonra altı yıl ne karşılaştılar, ne yazıştılar. Yine de Pnin arasıra Liza'nın haberini alıyordu. Yakınlarda (1951 Aralığında) dostu Chateau, bir psikiyatri dergisinin bir sayısını göndermişti, Dr. Albina Dunkelberg, Dr. Eric Wind ve Dr. Liza Wind, "Evlilik Danışmanlığında Grup Psikoterapisi Yöntemi" başlıklı bir ortak makale yazmışlardı. Pnin, Liza'nın "psiko" tutturağından her zaman sıkılmıştı, şimdi, kayıtsız olması gerektiği halde yine de bir iğrenti ve acıma uyandı içinde. Eric'le Liza, koca-dev Bernard Maywood'un yanında, Aile Planlaması Merkezi'ne bağlı bir Araştırma Bürosu'nda çalışıyorlardı - fazla girişken Eric, "Patron" diyordu bu neşeli dâhiye. Kendisinin ve karısının koruyucusunun verdiği cesaretle Eric, parlak bir buluş geliştirmiş (büyük bir olasılıkla kendisinin değil), Merkez'in daha kolay biçimlendirilebilen budala müşterilerinden bazılarını bir psikoterapi tuzağına sürüklemişti - genç evli kadınların sekizli kümeler oluşturup rahat bir odada, birbirlerini küçük adlarıyla çağırma senli-benliliği içinde söyleştikleri, grubun karşısında bir masada hastalara dönük oturan doktorlarla gönlünce notlar alan bir sekreterin bulunduğu, herkesin çocukluğundan kalma travmatik anıların cesetler gibi ortaya döküldüğü bir "gerginlik-giderme" toplantısıydı bu. Bu toplantılarda, hanımların önce kendi aralarında tam bir özdenlikle evliliğe uyum göstermede çektikleri güçlükleri tartışmaları isteniyordu; bunu sonradan özel bir "koca grubu"ndaki görüşmeler izleyecekti, o toplantı da aynı ölçüde senli-benliydi, purolar ve anatomik çizimler boyuna el değiştiriyordu. Pnin konuyu anlatırken gerçek verilerle özel, kişisel bilgileri atladı - burada da her biri bir kahkaha tufanı

başlatacak kimi ayrıntılara girmeye gerek yok. Şu kadarını belirtmem yeter sanırım: kadınlar kümesinin daha üçüncü toplantısında, falanca hanım, evine dönünce ışığa ermiş ve yeni tattığı bu duyguyu hâlâ bilinçdışları engelli ama hazdan kendinden geçen kızkardeşlerine anlatınca bir cıvıl cıvıllık renklendirmiş toplantıları ("Yani kızlar, George dün gece"). Hepsi bu kadar değildi. Dr. Eric Wind, bütün bu kocalarla karıları bir grupta birleştirmeyi sağlayacak bir yöntem bulmayı umuyordu. Doğrusu, onunla Liza'nın "grup" sözcüğünü söylerken dudaklarını nasıl şapırdattıkları duymak kahrediciydi. Dertli Pnin'e yazdığı uzun bir mektupta Profesör Chateau, Dr. Wind'in Siyamlı ikizleri bile "bir grup" saydığını belirtiyordu. Gerçekten de ilerici, idealist Wind'in düşü, Siyamlı yüzüzlerden oluşma, anatomik açıdan birleşmiş topluluklar, iletişim işlevi gören bir karaciğer çevresinde kurulacak uluslarla mutlu bir dünyaydı. "Bütün bu psikiyatri safsatası, komünizmin bir mikrokozmosundan başka bir şey değil," diye yazdı Pnin, Chateau'ya yanıt olarak. "Neden kişisel dertlerini insanlara bırakmayalım? Dünyada insanların gerçekten sahip oldukları tek şey hüzün değil mi? diyesi geliyor kişinin."

6

"Bak," dedi Joan, cumartesi sabaha kocasına, "Timofey'e bugün evi ikiden beşe kadar onlara bırakacağımızı söyleyeceğim. Bu zavallı yaratıklara her şansı vermeliyiz. Benim kentte yapabileceğim şeyler var, seni de kitaplığa bırakırım."

"Iyi ama," dedi Laurence, "bugün bu evden kıpırdatılmak, ya da başka bir yere bırakılmak istemiyorum kesinlikle. Ayrıca, yeniden kavuşmaları için sekiz odaya gerek duymuyorlardır büyük olasılıkla."

Pnin (Cremona Konferansı'nın parasıyla alınmış) yeni kahverengi takımını giydi, The Egg and We'de ayaküstü bir öğle yemeği yedikten sonra yer yer karla kaplı parktan geçti, Waindell otobüs durağına gitti, yaklaşık bir saat erken gelmişti. Lina'nın St. Bartholomew'yu, oğlunun gelecek yıl başlayacağı Boston yakınlarındaki ilkokulu ziyaretinden sonra kendisini neden görmekte direndiğini çözmeye çalışmadı; tek bildiği, artık her an aşılabilecek görünmez engelin arkasında bir mutluluk selinin köpürüp kabardığıydı. Beş otobüsü karşıladı ve her birinde Lisa'nın öbür yolcularla birlikte kapıya yürürken kendisine pencereden el salladığını kesinlikle gördü, sonra otobüsler tek tek boşaldı, Liza görünmedi. Birdenbire tatlı bir sesin (*"Timofey, zdrastvuy!"*) dediğini duydu arkasında, döndüğünde Liza'nın binmesini hiç ummadığı tek Greyhound otobüsten indiğini gördü. Ne gibi bir değişiklik buldu dostumuz onda? Ne değişmiş olabilirdi ki, şükürler olsun! İşte oradaydı. Soğuğa karşın hep sıcakkanlıydı, neşe doluydu, o anda da fok kürkünün önü, farbelalı bluzunu açığa çıkaracak kadar açıktı; Pnin'in başını okşarken Pnin, onun ensesinin greypfurt kokusunu içine çekti: *"Nu, nu, vot i horoşo, nu vot!"* diyordu boyuna -kırık dökük kalp çarpışları- Liza haykırdı birden: "Aman da yeni dişleri ne de güzelmiş!" Pnin, onu bir taksiye götürdü, parlak, yarı-saydam eşarbı bir şeye takıldı, Pnin, kaldırımda kaydı, "Hop!" dedi sürücü Liza'nın valizini onun elinden alarak, her şey daha önce olmuştu, tam da bu sıraya göre.

İngiliz geleneklerini sürdüren bir okul, dedi Liza, Park Sokağı'nı çıkarlarken. Hayır bir şey yemek istemiyordu, Albany'de kocaman bir öğle yemeği yemişti. "Çok lüks" bir okuldu -İngilizce söyledi bunu- oğlanlar elleriyle bir tür salon tenisi oynuyorlardı duvarların arasında, oğlu da böylelikle (kayıtsız görünmeye çalışarak tanınmış bir Amerikalının adını söyledi ama bu ad ne bir şairin ne de bir Başkanın

adıydı, o yüzden Pnin için bir anlamı yoktu. "Şey," diye atıldı Pnin lafı çevirip dışarıyı göstererek, "kampusun bir köşesini burdan görebilirsin." Bütün bunlar ("Evet, görüyorum, *vizhu, vizhu, kampus kak kampus:* bildiğimiz kampus") bir bursu da katarsak bütün bunlar, Dr. Maywood'un sayesindeydi ("Bir ara ona yazmalısın Timofey, kibarlık gereği"). Bir rahip olan müdür, Bernard'ın çocukluğunda okulda kazandığı kupaları göstermişti ona. Eric, Victor'un resmî bir okula gitmesini istemişti tabii ama çoğunluğa yenilmişti. Saygıdeğer Hopper'ın karısı bir İngiliz kontunun yeğeniydi.

"İşte geldik. Burası benim *palazzo*'m, dedi şakacı Pnin, Liza'nın dağınık konuşmasında dikkatini toplayamamıştı.

İçeri girdiler -ve Pnin birdenbire kavurucu bir özlemle beklediği günün çok çabuk geçtiğini ayırdetti- geçiyor, geçiyordu işte, birkaç dakika sonra bitmiş olacaktı. Belki de Liza kendisinden ne istediğini söylese, diye düşündü, gün yavaşlayabilirdi, tadı çıkarılabilirdi.

"Ne iç kapayıcı yer, *kakoy zhutkiy dom*," dedi Liza telefonun yanındaki bir iskemleye çöküp çizmelerini çıkarırken - bildik tavırlar. "Şu minareli suluboyaya bak, feci insanlar olmalılar."

"Hayır," dedi Pnin, "benim dostlarım onlar."

"Sevgili Pnin'ciğim," dedi Liza birlikte yukarı kata çıkarlarken, "oldukça berbat dostlar edinmişsin bu arada."

"Burası da odam," dedi Pnin.

"Galiba senin bakir yatağına uzanacağım Timofey. Biraz sonra sana şiirler okurum. Şu lanet başağrım yokluyor yine. Bütün gün ne kadar iyiydim."

"Aspirin vereyim."

"Ih-ıh" dedi Liza ve bu sonradan öğrenilme hayır, doğal konuşması içinde acayipliğiyle iyice sırıttı.

O, pabuçlarını çıkarırken Pnin sırtını döndü ve yere atılan pabuçların çıkardığı ses, ona çok eski günleri anımsattı.

Liza siyah etekliği, beyaz bluzu, kahverengi saçları, gözlerini örten pembe eliyle sırtüstü yatıyordu.

"İşlerin yolunda mı?" diye sordu Pnin (benden ne istediğini söylesin bir an önce!) radyatörün yanındaki beyaz sallanan-iskemleye otururken.

"Çalışmamız çok ilginç," dedi Liza elini gözlerinden çekmeden, "ama sana Eric'i artık sevmediğimi söylemem gerek. Bütün ilişkilerimiz koptu. Nedense Eric, çocuğunu sevmiyor. Dediğine göre kendisi toprak-babaymış, sen Timofey, su-babaymışsın."

Pnin, kahkahayla gülmeye başladı: iki büklüm olmuştu; altındaki oldukça genç işi sallanan-iskemle, çatırdıyordu hafifçe. Gözleri yıldızlar gibiydi, ıpıslaktı.

Liza bir an tombul elinin altından merakla ona baktı ve sözünü sürdürdü:

"Eric'in, Victor'a davranışında sert bir duygusal engel oluyor. Oğlan onu düşlerinde kaç kere öldürmüştür bilemem. Ayrıca Eric'leyken sözcükleri dile getirmek -nicedir farkındayım- sorunları durulaştıracağına karmaşıklaştırıyor. Çok güç bir insan. Aylığın ne kadar Timofey?"

Pnin söyledi.

"Eh," dedi Liza, "pek müthiş denemez ama bence sen birazını biriktiriyorsundur bile - ne olsa gereksinimlerinden fazla, senin mikroskopik gereksinimlerinden Timofey'ciğim."

Siyah etekliğin altındaki korseyle sıkılmış karnı, suskun, gevşek, iyicil, anılara dönük bir alaycılıkla iki üç kere sarsıldı - Pnin burnunu çekti, doludizgin bir neşe içinde başını salladı.

"Son şiirimi dinle," dedi Liza; sırtüstü, dümdüz yatmış, ellerini iki yanına uzatmıştı şimdi, boğuk, derinden gelen tınılarla bir şarkı ritmi tuttu:

"Ya nadela tyomnoe plat'e,
I nonoscnki ya skromney;
Iz slonovoy kosti raspyat'e
Nad holodnoy postel'yu moey.

No ogni nebivalih orgiy
Prozhigayut moyo zabïtyo
I şepçï ya imya Georgiy-
Zolotoe imya tvoyo!

(Siyah bir elbise giydim
Bir rahibeden daha sadeyim;
Fildişi bir haç asılı
Tepesinde soğuk yatağımın.

Ama harika cümbüşlerin ışığı
Yanıyor itildiğim unutuluşta
Ve George diye fısıldıyorum-
Senin altın adını!)"

"Çok ilginç bir adam," dedi Liza hiç ara vermeksizin. "Tam bir İngiliz aslında. Savaşta bir bombardıman uçağı pilotuymuş, şimdi de kendisine yakınlık göstermeyen, onu hiç anlamayan bir komisyoncu firmayla çalışıyor. Eski bir aileden gelme. Babası düşçünün tekiymiş, yüzen bir kazinosu varmış falan ama Florida'daki bazı Yahudi gangsterler işini bitirmişler, o da gönüllü olarak bir başkasının yerine hapse girmiş; tam bir kahramanlar ailesi."

Sustu. Küçük odanın sessizliği, beyaz badanalı radyatör dilimlerindeki takırtılar ve çınıltılarla kesileceğine iyice pekişiyordu.

"Eric'e eksiksiz bir rapor verdim," diye sürdürdü Liza içini çekerek. "Şimdi de işbirliği yaparsam beni iyileştireceğini söylüyor durmadan. Ne yazık ki George'la da işbirliği içindeyim."

George'u Rusçadaki gibi g'leri sertleştirerek e'leri uzatarak söylüyordu.

"Ne yapalım, *c'est la vie* Eric'in çok özgün lafıyla. Tavandan bu örümcek ağı sarkarken nasıl uyuyabiliyorsunuz?" Bileğindeki saate baktı. "Tüh, dörtbuçuktaki otobüse yetişmem şart. Hemen bir taksi çağırman gerekiyor. Sana son derece önemli bir şey söyleyeceğim."

İşte sonunda baklayı ağzından çıkarıyor - ne kadar geç.

Timofey'nin her ay oğlan için bir kenara para ayırmasını istiyordu -çünkü Bernhard Maywood'a söylemenin sırası değildi daha- ola ki kendisi ölürdü -Eric'in umurunda değildi- o zaman birinin çocuğa arasıra biraz para göndermesi iyi olurdu, annesinden geliyormuş gibi -harçlık gibi canım- çocuk, zengin oğlanlar arasında olacaktı. Liza, Timofey'e yazıp bir adres verecek, ayrıntıları bildirecekti. Evet, Timofey'nin candanlığından hiç kuşkulanmamıştı (*"Nu kakoy zhe ti duşka"*). Sahi, banyo neredeydi? Taksiyi çağırır mıydı lütfen?

"Aklımdayken," dedi Pnin'in tuttuğu paltosunun kolunu her zamanki gibi kaşlarını çatıp arayarak, "bu kahverengi takımın çok zevksiz Timofey," dedi, "bir centilmen kahverengi giymez."

Pnin onu geçirdi, dönerken parktan geçti. Liza'yı tutabilmek, kaçırmamak, -olduğu gibi- o kıyıcılığıyla, o bayağılığıyla, kamaştırıcı mavi gözleriyle, boktan şiiriyle, tombul ayakları, saflıktan uzak, çorak, lekeli, çocuksu ruhuyla. Birdenbire şöyle düşündü: eğer insanlar cennette yeniden biraraya geliyorlarsa (buna inanmıyorum ama diyelim ki öyle) o zaman şu buruşuk, çaresiz, zavallı şeyin, ruhunun üstüme tırmanmasını, bedenimde dolaşmasını nasıl engelleyeceğim? Ama burası yeryüzü, ben de, garip ama yaşıyorum, ayrıca bende de, hayatta da öyle bir-

Oldukça beklenmedik bir anda (ne de olsa, insan umutsuzluğu, kolay kolay büyük doğrulara açılmaz) evrenin ba-

sit bir çözümlemesinin eşiğine varmıştı ama önemli bir çağrıyla duraladı. Bir ağacın altındaki sincap, Pnin'i yolda görmüştü. Bir sarmaşık filizi gibi dalgalanarak ilerleyen zeki hayvan, su fıskiyesinin kenarına tırmandı, Pnin yaklaşınca oval yüzünü, oldukça kaba bir ses çıkararak ona çevirdi sertçe, yanakları şişmişti. Pnin anladı ve gereken sonucun elde edilmesini sağlayacak kola bastı. Onu küçümsemeyle süzen susamış kemirgen, yükselen fışkırtıdan birkaç yudum tattıktan sonra uzun bir süre su içti. "Belki de ateşi var," diye düşündü Pnin usulca, kaçınmadan ağlayarak, bu arada üstüne dikilmiş sevimsiz gözle karşılaşmamaya çalışıp kolu kibarca bastırmayı sürdürerek. Susuzluğu geçince sincap hiçbir teşekkür belirtisi vermeden yoluna gitti.

Su-babası da yürüdü, yolun sonuna geldi, ordan kanatlı pencereleri lal rengi camla kaplı, kütükten bir kulübe havasındaki küçük barın bulunduğu yan sokağa saptı.

7

Joan bir torba dolusu yiyecek, iki dergi, üç paketle beşi çeyrek geçe eve döndüğünde, kızından gelen bir özel ulak mektup buldu sundurmadaki posta kutusunda. Isabel'in Arizona'da balayı geçirdikten sonra kocasının yaşadığı kente sağ salim ulaştığını yazdığı kısacık mektup en az üç hafta öncenindi. Paketleriyle uğraşırken zarfı telaşla yırttı Joan. Mutluluğun doruklarında bir mektuptu bu, Joan gevşekliğin ışıltısı içinde bir çırpıda okudu mektubu. Ön kapının dışında, garip bir duyguya kapıldı, sonra da kilitten deri kılıflarında Pnin'in en sevdiği sakatat gibi sarkan anahtarlarını gördü; kapıyı onlarla açtı ve daha eve girer girmez kilerden anarşist bir takırtının -ardarda açılıp kapanan dolapların- yükseldiğini duydu.

Çantasıyla paketlerini mutfaktaki büfeye dayadıktan sonra kilere doğru seslendi: "Ne arıyorsun Timofey?"

Pnin kilerden çıktı kıpkırmızıydı, gözleri iri iri açılmıştı ve Joan onun yüzünün silinmemiş gözyaşlarıyla dolu olduğunu görünce kalakaldı.

"Barsak söktürücü arıyorum," dedi trajik bir sesle.

"Galiba soda yok," dedi Joan duru Anglo-sakson serinkanlılığıyla. "Ama yemek odasındaki dolapta bol bol viski var. Yine de ben oturup birlikte sıcak çay içelim onun yerine derim."

Pnin, "vazgeçtim" anlamında Rusça salladı elini.

"Hayır. Hiçbir şey istemem," dedi ve derin bir iç çekişle mutfak masasına çöktü.

Joan, onun yanına oturdu, aldığı dergilerden birini açtı.

"Bazı resimlere göz atalım, Timofey."

"İstemem. Biliyorsun neyin reklam olduğunu, neyin olmadığını anlamıyorum ben."

"Sen yalnız gevşe Timofey, ben açıklarım. Bak - şu çok hoş bence. Aa, bu da akıllıca. Burada iki düşüncenin bileşimi var - Issız Ada ile Rüzgârdaki Kız. Şimdi bak lütfen Timofey" -Timofey okuma gözlüklerini isteksizce taktı- "burası, tek palmiyeli ıssız bir ada, bu da parçalanmış salın bir parçası, şu, deniz kazası geçirmiş bir gemici, şu da geminin onun kurtardığı kedisi, şu kayanın üstündeki de-"

"Olamaz ki," dedi Pnin. "Bu kadar küçük, üstelik palmiyeli bir ada, bu kadar engin bir denizde nasıl bulunabilir?"

"Burada bulunuyor işte."

"Olanaksız bir sürgün yeri," dedi Pnin.

"Evet ama - Aslında dürüst davranmıyorsun Timofey. Zihnin dünyasının mantıkla uzlaşmaya dayandığı konusundaki eski-zaman bilgilerini destekliyorsun biliyorsun."

"Bazı çekincelerim var," dedi Pnin. "Bir kere, mantığın kendisi-"

"Peki, galiba küçük şakamızdan epey uzaklaşıyoruz. Şimdi sen bak resme. Demek şu denizci, şu kedicik, şu da oralarda gezinen oldukça hayalci bir deniz kızı, şimdi de denizciyle kedinin tam tepelerindeki balonlara bak lütfen."

"Atom bombası patlamış," dedi Pnin üzüntüyle.

"Hiç de değil. Çok daha gülünç bir şey. Gördüğün şu yuvarlak baloncuklar var ya, bunlar onların düşüncelerini yansıtıyor. Şimdi sonunda en eğlenceli bölümüne geliyoruz işin. Denizci, deniz kızının iki bacaklı olduğunu düşlüyor, kediyse onun tümüyle balık olduğunu."

"Lermantov," dedi Pnin iki parmağını kaldırarak. "Yalnızca iki şiirde deniz kızları hakkında her şeyi söylemişti. Ben mutluyken bile Amerikan mizahını kavrayamıyorum, belirtmem gerekir ki-" Gözlüğünü titrek elleriyle çıkardı, dirseğiyle dergiyi itti, başını koluna dayayarak hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Joan ön kapının açılıp kapandığını duydu, bir dakika sonra Laurence mutfağa hınzırca göz atıyordu. Joan'un sağ eli, ona gitmesini buyurdu; sol eli, paketlerin üstündeki rengârenk çerçeveli zarfı gösteriyordu. Yüzündeki özel gülümseme, Isabel'in mektubunun özetiydi; Laurence mektubu aldı ve ciddiliğine dönerek parmak uçlarında dışarı çıktı.

Pnin'in gereksiz ölçüde geniş omuzları hâlâ sarsılıyordu. Joan, dergiyi kapattı ve bir an kapağını inceledi: oyuncak parlaklığında okul çocukları, Isabel ve küçük Hagen, gölge ağaçlarının zamanı gelmemiş, beyaz bir kule, Waindell çanları.

"Dönmek istemiyor mu?" diye sordu Joan usulca.

Pnin başı kolunda, gevşek yumruğuyla masaya vurmaya başladı. Uzun ıslak hıçkırıklar arasından:

"Hich bir scheyim kalmadi, hich hich!" diye ağladı.

Üçüncü Bölüm

1

Pnin, Waindell Koleji'nde öğretmenlik yaptığı sekiz yıl içinde kaldığı odaları hemen her yeni döneminde -herhangi bir nedenle, çoğu kere gürültü yüzünden- değiştirmişti. Belleğinde, ardarda yaşanan bu odaların hepsi, vitrinlerde sergilenen rahat koltuk gruplarını, karyolaları, zaman-uzam ayrımı gözetmeden bir mobilya mağazasının yumuşak ışığında birleştiren şömine köşelerine benziyordu artık, mağazanın dışında yağmur ya da kar yağsa da, alacakaranlık koyulsa da, kimse kimseyi gerçekten sevmese de. Waindell dönemindeki odaları, hele New York'un üst kesimindeki, *Tsentral* Park ile *Reeverside*'ın tam ortasında, kaldırıma yığılı pis kâğıtları, birinin demin basıp kaydığı köpek pisliği ve yüksek kahverengi sundurmanın basamaklarına yılmaksızın top atan çocukla anımsanan mahalledekinden çok daha düzgündü: ama o oda bile şıktı (küçük top, hâlâ basamağa vuruyordu beyninde) o eski, tozla kaplı odaya göre; Pnin'in uzun süre taşıdığı Orta Avrupalı, Nansen pasaportu döneminde orada kalmıştı.

Yaşlandıkça Pnin, daha da seçici oldu. Güzel mobilyalar yetmiyordu artık. Waindell sessiz bir kasabaydı, tepelerin girintisindeki Waindellville daha da sessizdi, ama Pnin için hiçbir yer yeterince sessiz değildi. Buradaki yaşamının başlangıcında Bekâr Öğretim Üyeleri için özenle düzenlenmiş bir stüdyo vardı, bazı dostluk girişimleri dışında güzel bir yerdi ("Ping-pong'a ne dersin Pnin?" "Ben artık çocuk oyunları oynamıyorum.") İşçiler gelip de sokakta -Kafatası Sokağı, Pningrad'da- delikler açıp onları tekrar örtmeye başlayıncaya kadar, bu çaba haftalarca sürdü, titrek siyah zigzaglar çizme ve donakalma nöbetleriyle haftalarca çalıştılar, sanki yanlışlıkla gömdükleri değerli aleti bir daha bulamayacaklardı. Bir de (özellikle huzur bozanlardan) saygıdeğer bir manastır havası saçan Duke's Lodge, Waindellville'deki o oda vardı; hoş bir *kabinet*, gelgelelim üst katta her akşam, banyo fışkırtıları ve çarpılan kapılar arasında iki ilkel, taş bacaklı dev yontu takır takır yürürlerdi - Pnin'in üst kat komşularının, Güzel Sanatlar Bölümü'nden oldukları anlaşılan Starr'ların ("Ben Christopher, bu da Louise") ince yapılarıyla bağdaştırması güç dev şekiller; bu meleksi incelikte çift, Dostoyevski ile Şostakoviç'e büyük ilgi duyuyorlardı. Bir de -daha da başka bir pansiyonda- hiç kimsenin bedava Rusça öğrenmeye gelmediği daha kişisel bir çalışma odası vardı; ama müthiş Waindell kışı, bu özel sıcaklığa keskin, küçük esintileriyle yalnızca pencereden değil, dolaptan, hatta şeritle kapatılan aralıklardan işlemeye başladığında, oda bir esiriklilik, ya da gizemli bir kuruntu geliştirmişti kendince, yani her nedense Pnin'in gümüşsü boyalı radyatöründe odaklanan az çok klasik, bitmeyen bir müzik mırıltısı. Sesi bir battaniyeyle boğmaya çalıştı, kafese sokulmuş bir ötücü kuşu sustururcasına, ama şarkı, Mrs. Thayer'ın ihtiyar annesi hastaneye yatırılıp ölene kadar sürdü, o günden sonra radyatör, Kanada Fransızcasında karar kıldı.

Başka tür evler de denedi Pnin; birçok yönden birbirleriyle benzemeseler de (sözgelimi hepsi ahşap kaplama değildi; birkaçı kerpiçti, en azından kısmen) özel evlerdeki bu kiralık odaların genel ve ortak bir özelliği vardı: oturma odalarında ya da sofadaki kitaplıklarında Hendrik Willem van Loon ile Dr. Cronin ille de bulunurlardı; bazen aralarına bir öbek dergi ya da etli butlu bir tarihî aşk romanı, hatta Mrs. Garnett'in edebiyata kazandırdığı bir kişilik giriyordu (bu tür evlerde bir yerde mutlaka bir Toulouse-Lautrec posteri asılı dururdu) ama sözkonusu çifti, kalabalık bir partide raslaşmış iki eski dost gibi, birbirlerine sevecenlik dolu bakışlar atarken görmemeniz sözkonusu değildi.

2

Pnin, kısa süreliğine Kolej Yurdu'na dönmüş ama kaldırımı oyanlar da onunla birlikte gelmişlerdi, ayrıca başka belalar da çıkmıştı. Şu anda Pnin hâlâ Clements'ların evinin pembe duvarlı, beyaz fırfırlı ikinci kat yatak odasının kiracısıydı, burası gerçekten sevdiği ilk ev, bir yıldan fazla oturduğu ilk odaydı. Bu süre içinde odada daha önce kalmış kişinin bütün izlerini silmişti ya da kendisi öyle sanıyordu, çünkü karyolanın başucu tahtasının hemen arkasındaki duvara çiziktirilmiş komik bir suratı ve pervaza, yerden yüzyirmi santim yükseklikten başlayarak çizilmiş yarı-silik boy işaretlerini fark etmemişti, etmeyecekti de.

O aralar evin bakımı bir haftadır Pnin'e kalmıştı; Joan Clements, evli kızını görmek için bir Batı eyaletine uçakla gitmiş, birkaç gün sonra da, felsefe dalının bahar döneminin başlangıcında, Profesör Clements bir telgraf alıp Batı'ya uçmuştu.

Dostumuz, hâlâ kapıdan bırakılan sütle keyifli bir kah-

valtı etti ve saat dokuzbuçukta kampusa doğru her sabahki yürüyüşüne çıktı.

Onun paltosunu giyerken takındığı Rus-*intelligentski* tavrı kalbini ışıtırdı, ideal kelliğini açığa vuran yana eğilmiş başı, yeşil atkışının iki ucunu göğsüne bastıran geniş, Harikalarülkesi Düşesi çenesi, geniş omuzlarını şöyle bir sallayarak kollarını iki kol boşluğuna şöyle bir sokuşu, bir daha, işte palto üstündeydi.

Portfel'ini (evrak çantasını) aldı, içindekileri gözden geçirdi ve yola koyuldu.

Sundurmadan bir gazete atımlığı uzaktaydı hâlâ, aklına üniversite kitaplığının, başka bir okurun yararlanması için hemen geri istediği kitap geldi. Bir an, kendisiyle bir çatışma yaşadı; kitapla işi bitmemişti daha; ama zarif Pnin, başka (bilinmedik) bir bilim adamının tutkulu çığlığını o kadar iyi anlıyordu ki dönüp kocaman, ağır cildi almadan edemedi: 18. Cilt'ti -büyük bölümü, Tolstoyana'ya ayrılmıştı- *Sovetskiy Zolotoy Fond Literaturï* (Sovyet, Altın Edebiyat Vakfı) *Moskova-Leningrad,* 1940 yayınıydı.

3

İngilizce konuşma sırasında kullanılan organlar, gırtlak, damak, dudaklar, dil (kumpanyanın soytarısı) ve çok sık olmasa da alt çenedir; Pnin, Rus gramerinden bölümler ya da Puşkin'den bir şiir çevirdiğinde bu organın aşırı canlı ve her nasılsa duraksamalı devinimine güvenirdi. Pnin'in Rusçası müzikse, İngilizcesi cinayetti. Dilini damağından ayırmakta büyük güçlük (Pninsi İngilizceyle *"dziifeccooltsee"*) çekerdi, garip bir biçimde yumuşattığı sesli harflerin önündeki *t*'lerde ve *d*'lerde Rusçaya özgü ıslaklığı asla gideremezdi. Bir patlamayla söylediği "hat" ("Ben kışın bile asla şapka

giymem"), "hot" (sıcak) sözcüğünün ortalama Amerikan ağzına göre (sözgelimi, Waindelllilere göre) söylenişinden pek farklı değildi daha kısa olması dışında, bu da Almanca *hat* (sahiptir) edimini çok andırıyordu. Uzun *o*'lar onda ister istemez kısalıyordu; *"no"*su, tıpatıp İtalyancaydı, olumsuz sözcükleri üçlemesi, bu özelliği büsbütün arttırıyordu. ("Sizi bırakayım mı Mr. Pnin?" "Yo-yo-yo. İki adımlık yol.") Uzun *o* yoktu dağarcığında (kendisi farkında olmasa da): "Noon" (öğle) sözcüğünü kullanması gerektiğinde Almanca *"nun"*un (rahibe) gevşek sesli harfini çıkarabiliyordu ancak ("Salıları öğleden sunra dersim yok. Bugün salı.")

Doğru - salı; ama ayın kaçıncı günü diye soruyoruz içimizden. Pnin'in doğumgünü sözgelimi, Jülyen takvimine göre Şubatın 3'üydü, St. Petersburg'da 1898'de doğmuştu. Artık doğumgününü kutlamıyordu, hem sözkonusu gün, o Rusya'dan ayrıldıktan sonra Gregoryen takvimine göre ayarlandığı (onüç, hayır oniki gün sonraya atıldığı) için hem de öğretim yılı boyunca kulaktan dolma yaşadığından.

Tebeşir tozuyla kaplı karatahtaya, kendisinin parlak buluşuyla boztahtaya bir tarih yazıyordu Pnin. Kolunun altında *Zol. Fond. Lit.*'in ağırlığını duyuyordu hâlâ. Yazdığı tarihin Waindell'deki o günle hiçbir ilgisi yoktu.

26 Aralık, 1829

Kocaman beyaz bir nokta koydu özenle ve altına şöyle ekledi:

3.03, St. Petersburg

Frank Backman, Rose Balsamo, Frank Carroll, Irving D. Herz, güzel ve zeki Marilyn Hohn, John Mead, Jr., Peter Volkof ve Allan Bradbury Walsh bunu not etmeyi ödev bildiler.

Pnin, suskun bir sevinçle kıpır kıpır, yine kürsüsüne oturdu; bir şey anlatacaktı. O saçma Rusça gramer kitabın-

daki dize *"Brozhu li ya vdol' ulits şumnïh* (Gürültülü sokaklarda gezinsem de)", aslında ünlü bir şiirin açılış dizesiydi. Pnin, her ne kadar Başlangıç Sınıfı'nda dil alıştırmalarına sıkı sıkıya bağlı kalmak zorundaysa da *("Mama, telefon! Brozhu li ya vdol' ulits şumnïh. Ot Vladivostoka do Vaşingtona 5000 mil',")* her fırsatta öğrencilerine edebi ve tarihsel gezilerde kılavuzluk ederdi.

Puşkin, dört hecelik sekiz dörtlükte atlatamadığı kötü alışkanlığını tanımlıyordu - nerde olursa olsun, ne yaparsa yapsın ölüm düşüncelerine kapılmak ve her geçen günü, şifresinde "gelecekte bir yıldönümü" türü bir şey bulmak için ince ince araştırmaktı bu huy; bir yerde, bir gün kendi mezar taşında görülecek günü ve ayı saptamaktı.

"'Ve yazgı nereye gönderecek', 'ölümümü'" diye gelecek zaman kipiyle haykırdı Pnin, heyecanla başını geriye atıp gözüpek, sözcüğü sözcüğüne bir çeviriye girişerek, "'kavgada mı, yolculukta mı dalgalarda mı yoksa? Yoksa komşu bayırda mı' *-dolina* 'vadi'nin aynısı- 'kabul edecek soğutulmuş küllerimi,' *poussière*, 'soğuk toz' daha uygun belki. 'Duyarsız bedene fark etmese de...'"

Pnin, sonuna kadar okudu şiiri sonra elinden bırakmadığı tebeşir parçasıyla dramatik bir havada tarihi gösterdi, Puşkin'in bu şiiri yazdığı günü, hatta dakikayı nasıl not ettiğini.

"Ama," diye bağırdı zafer kazanmışçasına, "kendisi başka bir tarihte öldü, bambaşka bir günde! Onun ölümü-" Pnin'in sırtını vargücüyle yasladığı iskemlenin arkalığından uğursuz bir çatırtı yükseldi ve sınıftakiler ancak gençlerde hoşgörülecek bir kahkaha tufanıyla gerginlikten kurtuldu.

(Bir gün, bir yerde -Petersburg mu? Prag mı?- iki müzikçi soytarıdan biri, piyano taburesini ötekinin altından çekmiş, öteki de taburesiz kalsa da oturur durumda çalmayı başarmıştı rapsodisini. Nerede? Busch Sirki, Berlin!)

4

Pnin, Başlangıç Sınıfı öğrencileri dışarı çıkıp Son Sınıf içeri girerken sınıftan hemen ayrılmazdı, *Zol. Fond. Litt.*'in şu anda dosya dolabının üstünde, Pnin'in yeşil atkısının kısmen altında durduğu çalışma odası, başka bir katta, çınıltılı bir koridorun dibinde, öğretmenler helasının bitişiğindeydi. 1950'ye kadar (şimdi 1953 - zaman nasıl uçup gidiyor!) Almanca Bölümü'nden Miller'la bir oda paylaşmıştı, daha genç bir eğitmendi o, sonradan, geçmişte sandık odası olarak kullanılmış sonra elden geçirilmiş R Ofis'i verilmişti kendisine. İlkbahar boyunca odayı gönlünce Pninize etmişti. Adımını attığında iki çirkin iskemle, mantardan bir haber panosu, temizlikçinin unuttuğu bir kutu parke cilası ve cinsi kestirilemeyen bir ağaçtan alçakgönüllü bir ayaklı kürsü vardı odada. Yönetim'den, büyüleyici bir kilit düzeneği olan küçük, çelik bir dosya dolabı koparmıştı. Genç Miller, Pnin'in isteğine uyup bölmeli kitaplığın Pnin'e ait bölümünü yüklenip getirmişti. Beyaz ahşap evinde ortahalli bir kış geçirdiği (1949-50) sırada, yaşlı Mrs. McCrystal'dan üç dolar karşılığında solmuş bir kilim almıştı Pnin, bir zaman Türk kilimiydi. Hademenin yardımıyla kürsünün kenarına bir kalemtraş vidalamıştı tikonderega-tikonderega gibi sesler çıkaran, çok doyurucu, felsefi yanı ağır basan bu buluş, sarı cilayla ve yumuşak tahtayla beslendikten sonra hepimiz gibi eninde sonunda ses çıkarmaksızın dönenen göksel bir boşlukta son buluyordu. Başka, daha da atak tasarıları vardı, bir koltuk ve ayaklı bir lamba gibi. Bir yazı Washington'da ders vererek geçirdikten sonra döndüğünde, şişmanlıktan deve dönmüş bir köpek, kiliminde yayılmış uyuyordu, eşyaları odanın daha karanlık bir bölümüne taşınmıştı, paslanmaz çelikten, görkemli bir yazı masasına ve masanın döner iskemlesine yer açmak için; iskemlede yazarak ve kendi kendine gülümseyerek, yeni ithal edi-

len Avusturyalı bilim adamı Dr. Bodo von Falternfels oturuyordu, Pnin'in anlayabildiği kadarıyla R Ofisi mantarlaşmıştı.

5

Öğleüstü, Pnin, her zamanki gibi elini yüzünü yıkadı.

R Ofisi'nden paltosunu, atkısını, kitabını ve evrak çantasını aldı. Dr. Falternfels, yazmayı ve gülümsemeyi sürdürüyordu; sandviçinin yarısının kâğıdı sıyrılmıştı; köpeği ölmüştü. Pnin, iç kapayıcı merdivenlerden inip Yontu Müzesi'nden, her nedense Ornitoloji ve Antropoloji Bölümlerinin de pusuda yattığı Temel Bilimler Binası'ndan geçerek yemekhanelerle Öğretmenler Kulübü'nü barındıran Frieze Binası'na giden oldukça rokoko bir geçitten geçti: geçit bir eğimi tırmandıktan sonra keskin bir dönüşle alışıldık patates kızartmasının, dengeli beslenmenin bildik hüzünlü kokusuna yöneliyordu. Yazın, kafesleri, titreşen çiçekler sarardı; ama şimdi çıplaklığında buz gibi bir rüzgâr esiyordu, geçidin bir kolunun Dekan'ın Evi'ne saptığı noktadaki ölü fıskiyenin ağzına biri, bulunmuş bir kırmızı tek-parmaklı eldiven koymuştu.

Başkan Poore, uzun boylu, ağıraksak, koyu camlı gözlük takan yaşlıca bir adam, birkaç yıl önce görme duyusunu yitirmeye başlamıştı, şimdiyse nerdeyse hepten kördü. Yine de şaşmaz bir dakiklikle her gün yeğeni ve sekreteri tarafından Frieze Binası'na getirilirdi; kişisel karanlığında görünmeyen bir öğle sofrasına soylu bir antika gibi girdiğinde, herkes uzun süredir onun trajik girişine alışkın olduğu halde, o oyma iskemlesine götürülürken, masanın kenarını yoklarken ortalığı, mutlaka bir susku gölgesi kaplardı, tam arkasındaki duvarda kendisinin mor bir kruvaze takım ve tarçın renkli pabuçlar giymiş, Richard Wagner, Dostoyevski ve Konfiçyüs'ün eline uzattığı parşömen tomarlarına bakan pırıl pırıl

eflatun gözleriyle yapılmış benzerini görmek bir tuhaftı; bu ünlüler grubunu, Güzel Sanatlar Bölümü'nden Oleg Komarof, Lang'ın on yıl önce, 1938'de yaptığı dillere destan duvar resmine eklemişti, duvar resmi, yemek salonunu tarihsel kişilikler ve Waindell öğretim üyeleriyle çepeçevre sarıyordu.

Yurttaşına bir şey sormak isteyen Pnin, onun yanına oturdu. Bir Kazak'ın oğlu olan Komarof, çok kısa boylu, saçları iyice kırkılmış, kurukafa burun delikli bir adamdı. O ve Serafima, şişman, neşeli Moskova-doğumlu, geniş, yumuşak göbeğine inen uzun, gümüş zincirde bir Tibet uğuru sallanan karısı, arasıra Ruski partiler verirlerdi, Ruski ordövrleri, gitar müziği, uyduruk halk şarkıları -bu toplantılarda çekingen mezunlara votka içme törenleri ve bu tür bayat Rusçuluklar öğretilirdi- ve şölenlerden sonra huysuz Pnin'le karşılaşan çift (Serafima gözlerini göğe kaldırıp Oleg gözlerini tek eliyle örterek) kendilerine övgüler mırıldanırlardı: *"Gospodi, skol'ko mï im dayom!* (Tanrım, neler veriyoruz onlara!)" - "onlar", karanlıkta kalmış Amerikalılardı tabii. Düzmece renklikteki Komarof'ların sunduğu gerici ve Sovyetsever karışımı ancak başka bir Rus anlayabilirdi, onlar için ideal Rusya, Kızıl Ordu'dan, kutsal yağla sıvanmış bir hükümdardan, kolektif çiftliklerden, antropozofiden, Rus Kilisesi'nden ve Hidroelektrik Baraj'dan oluşuyordu. Pnin ile Oleg Kamarov, genellikle tavsamış bir savaş durumundaydılar ne var ki karşılaşmalar kaçınılmazdı, Komarof'ları "mütthiş insanlar" sayan, gülünç Pnin'le alay eden bazı Amerikalı dostlarsa, ressamla Pnin'in can dost olduğundan emindiler.

Çok özel birtakım testlere başvurmadan kimin, Pnin'in mi, Komarof'ların mı daha kötü İngilizce konuştuğunu söylemek güç; herhalde Pnin yine de yaş, genel eğitim ve Amerikan yurttaşlığında geçirilen sürenin biraz daha uzun olması gibi nedenlerle Komarof'un sık kullandığı İngilizce sözcükleri düzeltebiliyordu. Komarof da bundan, Pnin'in

antikvarniy liberalizm'inden bile daha çok nefret ediyordu.

"Baksana Komarof (*Posluşayte, Komarof*" - oldukça kaba bir seslenis biçimi) dedi Pnin. "Burada bu kitabı başka kim isteyebilir anlayamıyorum; benim öğrencilerimden biri olamaz, isteyen sensen, neden istediğini anlayamıyorum zaten."

"İstemiyorum," diye yanıtladı Komarof cildе bakarak. "İlgilenmiyorum," diye ekledi İngilizce.

Pnin, dudaklarını, alt çenesini ses çıkarmadan oynattı bir iki kere, bir şey söylemek geldi içinden, söylemedi, salatasını bitirmeye koyuldu.

6

O gün salı olduğuna göre, öğle yemeğinden hemen sonra en sevdiği uğrağına gidebilir, orada akşama kadar kalabilirdi. Waindell Üniversitesi Kitaplığı'nı öbür yapılardan herhangi birine bağlayan bir geçit yoktu, orası çok özel olarak Pnin'in yüreğine bağlıydı sıkı sıkı. Okulun ilk başkanı Alpheus Frieze'nin spor kasket, golf pantolon giymiş, -pedala ilelebet basan sol ayağının duruşuna bakılırsa- durmadan binmeye hazırlandığı tunç bisikletin gidonuna asılmış kocaman tunç yontusunu geçti. Selede kar vardı, son günlerde eşek şakasına düşkün birilerinin gidona taktıkları saçma sapan sepette de kar vardı. *"Huligani,"* dedi Pnin müthiş bir öfkeyle başını sallayarak - çimenli bir bayırdan aşağı yapraksız karaağaçların arasına zigzaglarla inen yolun iri taşına basıp hafifçe kaydı. Sağ kolunun altındaki koca kitaptan başka, sol elinde evrak çantasını, eski, Orta-Avrupa işi, siyah *portfel*'ini tutuyordu; kitaplarına, hattat raflarına, Rus kültürü cennetine yürümeden önce çantayı deri sapından tutup düzenli aralarla sallamaya başladı.

Değirmi bir güvercin kümesi, çembersi dönüşlerle, boz

süzülüşler, beyaz kanat çırpışlarla Kolej Kitaplığı'nın tepesindeki duru, solgun göğü boydan boya aştı. Bir tren, stepteymiş gibi yaslı bir düdük çaldı uzaktan. Sakıngan bir sincap, aydınlanmış bir dilim güneş ışığı dilimini telaşla geçti, orada çimenlerde zeytin yeşili görünen bir ağaç gövdesinin gölgesi, bir an grimsi maviye döndü, ağacın kendisi, hızlı, gıcırtılı bir sesle, güvercinlerin üçüncü ve son kere uçup gittikleri göğe çırılçıplak uzandı. Ağacın çatalında görünmezleşen sincap dırdır etmeye başladı, kendisini ağacından düşürmeyi amaçlayan suçluları azarladı. Pnin taş döşeli yolun kirli siyah buzunda kaydı yine, ani bir sarsılmayla bir kolunu havaya uzattı, dengesini tutturdu ve kasvetli bir gülümseyişle *Zol.Fond.Lit.*'ini almak için eğildi; açık sayfada bir Rus otlağı şipşakı görülüyordu, Leo Tolstoy yürüyerek kameraya yaklaşıyordu, uzun yeleli atlar da masum başlarını fotoğrafçıya çevirmişlerdi.

V boyu li, v stranstvii, v volnah? Kavgada mı, yolculukta mı yoksa dalgalarda mı? Yoksa Waindell kampusunda mı? Köy peynirinin cıvışık bir parçasının bulaştığı dişlerini usulca şaplatarak kaygan kitaplık basamaklarını tırmandı.

Birçok yaşlanmaya yüz tutmuş öğretim üyesi gibi Pnin de öğrencilerin kampustaki, koridorlardaki, kitaplıktaki -kısaca, işlevsel sınıf kümeleri dışında her yerdeki- varlıklarını çoktan görmez olmuştu. Başlangıçta, bazılarının görünüşlerine, kollarına dayalı duran zavallı genç başlarına, bilgi yıkıntıları arasında mışıl mışıl uyumalarına çok bozulmuştu ama şimdi tek tük gözüne ilişen güzel bir kız ensesi dışında Okuma Salonu'nda kimseyi görmüyordu.

Kitap dağıtım masasında Mrs. Thayer duruyordu. Annesiyle Mrs. Clements'ın annesi kardeş çocuklarıydılar.

"Bugün nasılsınız, Profesör Pnin?"

"Çok iyiyim Mrs. Fire."

"Laurence'la Joan dönmediler daha, değil mi?"

"Hayır. Bu kitabı geri getirdim çünkü şu kart-"

"Acaba zavallı Isabel gerçekten ayrılacak mı kocasından."

"Duymadım, Mrs. Fire, izninizle size-"

"Herhalde size yeni bir oda bulmamız gerek, yani Isabel'i yanlarında getirirlerse."

"Mrs. Fire, bırakın da size bir şey sorayım. Dün aldığım bu kart - öteki okur kim, söyler misiniz bana?"

"Bir dakika bakayım."

Baktı. Öteki okurun Timofey Pnin olduğu ortaya çıktı; geçen cuma istemişti 18. Cildi. Aynı 18. Cildin, Pnin'e verilmiş olduğu, Noel'den beri onda bulunduğu ve şimdi de eski tarz bir yargıç gibi kitabı elinde tuttuğu anlaşıldı.

"Olamaz!" diye haykırdı Pnin. "Ben cuma günü, 19. Cildi, 1947 yılını istemiştim, 18.'yi, 1940'ı değil."

"Ama bakın - 18. Cilt diye yazmışsınız. Her neyse 19 henüz işlem görüyor. Bunu tutuyor musunuz?"

"18, 19 çok önemli değil!" diye mırıldandı Pnin. "Yılı doğru yazmışım, önemli olan o! Evet 18 hâlâ gerekiyor - 19 hazır olunca bana daha yetkili bir kart gönderin."

Biraz homurdanarak battal, horlanmış kitabı en sevdiği köşeye götürdü, atkısına sarıp bıraktı oraya.

Şu kadınlar okumayı beceremiyorlar. Yıl apaçık yazılmış işte.

Her zamanki gibi Dergi Odası'na yürüyüp 1918'den beri bir göçmen grubu tarafından Chicago'da yayımlanan Rusça günlük gazetenin son sayısındaki (12 Şubat cumartesi - ama o gün salıydı, Seni Dikkatsiz Okur Seni!) haberlere göz attı. Yine her zamanki gibi ilanları özenle taradı. Yeni beyaz gömleğiyle çekilmiş fotoğrafında Dr. Popof, yaşlılara yeni bir dirim ve sevinç sözü veriyordu. Bir müzik şirketi "Kırık Hayat, Bir Vals" ve "Cephedeki Sürücü'nün Şarkısı" gibi Rusça plakların dökümünü sunuyordu. Biraz Gogolümsü bir cenaze levazımatçısı, piknikler için de elverişli olan görkemli cenaze arabalarını övüyordu. Miami'deki bir başka

Gogol-tipi, "içki içmeyenlere *(dlya trezvih)*, meyve ağaçları ve çiçekler arasında iki odalı bir bölme" öneriyor, derken Hammond'da "küçük, sessiz bir evde" bir oda, kiracısını özlemle bekliyordu - ortada özel bir neden yokken okur, ansızın önüne geçilmez bir saçmalıkla, annesiyle babasını; Dr. Pavel Pnin'i elinde bir tıp dergisiyle, annesi Valeria Pnin'i siyasal bir dergiyle, küçük, aydınlık oturma odasında karşılıklı koltuklarında otururlarken gördü, Galernaya Sokağı'nda, St. Petersburg'da, kırk yıl önceki gibi.

Pnin, üç göçmen hizip arasında son günlerde çıkan inanılmaz uzunlukta ve sıkıcılıktaki çatışmaya da göz gezdirdi. Tartışma, A'cıların B'cileri edilginlikle suçlamaları ve durumu "İncir ağacına tırmanmak istiyor ama dizlerini sıyırtmaktan korkuyor," deyişiyle örneklemeleri üstüne çıkmıştı. Bu Yakıştırma, Yayıncı'ya "Eski Bir İyimser" imzasıyla gönderilmiş, "İncir Ağaçları ve Edilginlik" başlıklı zehir zemberek bir mektuba yolaçmıştı; "Eski bir Amerikan deyişine göre, '"Sırça köşkte oturan, iki kuşu aynı taşla vurmaya kalkışmamalı'" diye başlıyordu mektup. Şimdiki sayıdaysa C'cilerin temsilcisi, ikibin sözcüklük bir yazıyla katılmıştı, başlık: "İncir Ağaçları, Sırça Köşkler ve İyimserlik Üstüne"ydi, Pnin yazıyı büyük bir ilgi ve sevecenlikle okudu.

Sonra çalışma masasına, kendi araştırmasına döndü.

Rus kültürünün bir *Petite Histoire*'ını yazmak istiyordu, kitapta Rus Töreleri, Gelenekler, Edebiyat, Anekdotlar öyle bir yoğurulacaktı ki *la Grande Histoire*'ın -Olayların Temel Sıralanışı'nın- bir minyatürü yansıtılacaktı. Daha, malzeme toplamanın mutlu aşamasındaydı; gençlerin çoğu da Pnin'in bir kart dolabının geniş bağrından bir katalog çekmecesi çekmesini, onu alıp kuytu bir köşeye kocaman bir ceviz gibi taşımasını, usulca zihnine indirmesini, arasıra ses çıkarmadan dudaklarını kıpırdatarak eleştirel, doygun, kararsız yorumlar yapmasını seyretmeyi bir şölen, bir onur sayıyorlar-

dı; sonra Pnin seyrek kaşlarını kaldırıyor, kaldırdığı yerde unutuyordu, bütün hoşnutsuzluk ya da kuşku izleri silinene kadar geniş alnında kalakalıyordu kaşları. Waindell'de olduğu için şanslıydı. Doksanlarda bir ara ünlü kitapsever ve Slavcı John Thurston Todd (sakallı büstü, içme suyu fıskiyesinin tepesine yangelmişti) konuksever Rusya'yı ziyaret etmiş, ölümünden sonra orada biriktirdiği kitaplar, usulca kuytu bir köşeye şutlanmıştı. Rafın metalindeki *amerikanski* elektriğin çarpmasından ürken Pnin, lastik eldiven giyip bu kitaplara gider, onları hınzırca süzerdi: Gümbürtülü Altmışların ne idüğü belirsiz, mermer altlıklara tutturulmuş dergileri; uyuklayan sayfaları mantardan kızarmış yüz yıllık tarihsel monografiler; içler acısı kabartmalı ciltleriyle Rus klasikleri; bu kitaplardaki küflü şair profilleri, gözleri nemli Timofey'e oğlan çocukluğunu, bir kitap kapağında Puşkin'in hafif yana kaykılmış bıyığına ya da Zukovski'nin lekeli burnuna keyfince dokunabildiği günleri anımsatıyordu.

O gün, Kostromskoy'un Rus mitleri üstüne kalın araştırmasından (Moskova, 1855) -kitaplıktan çıkarılması yasak, eşsiz bir kitap- çağımızda hâlâ Yukarı Volga koruluklarında, Hıristiyan ritüeli sınırları içinde uygulanan eski pagan oyunlarından kimilerine ilişkin bir bölümü, pek de mutsuz sayılmayacak bir iç çekişle kopya etmeye başladı. Mayıs'taki şenlik haftası süresince -Paskalya'dan sonraki yedinci Pazar'a kadar uzayan Yeşil Hafta'da- köylü kızlar, düğün çiçeklerinden ve sazlardan demetler örer, sonra eski aşk türkülerinden bölümler söyleyerek bu çelenkleri ırmak kıyısındaki söğütlere asarlarmış ve o Pazar, çelenkler ırmağa silkelenir, kızlar aralarında yüzüp şarkı söylerken onlar yan dönmeden, birsürü yılan gibi dümdüz yüzerlermiş.

Bu noktada garip bir sözsel çağrışım yakaladı Pnin, ama onu kuyruğundan kıstıramadı, kartına bir not düştükten sonra Kostromskoy'a daldı yine.

Gözlerini kaldırdığında, öğle yemeği zamanı gelmişti.

Gözlüğünü çıkararak parmak boğumlarıyla çıplak, yorgun gözlerini sıvazladı ve düşüncelerinden sıyrılmadan yumuşak bakışını tepedeki pencereye yöneltti; orada; gittikçe ayrışan düşünceleri arasında sonunda alacakaranlığın menekşe-mavisi belirdi, tavandaki fluoresan lambaların ışığıyla gümüş-destekli, ayrıca örümceğimsi kara dallar arasına parlak kitap sırtlarının yansıyan dizileri.

Kitaplıktan çıkmadan "ilgili" sözcüğünün düzgün okunuşunu bulmaya karar verdi ve Webster'ın, en azından Okuma Salonu'ndaki masada duran eski 1930 basısının, vurguyu kendisi gibi son heceye koymadığını keşfetti. Sonda bir yanlışlar listesi aradı, bulamadı ve dev sözlüğü kapatınca içi sızlayarak kendi kartoteksini bu süre içinde aldığı notlarla birlikte sözlüğün bir yerine gömdüğünü fark etti. Şimdi 2500 inecik, bazıları yırtık sayfayı karıştırması gerekiyordu! Onun ofladığını duyan tatlı dilli Mr. Case, uzun boylu, parlak beyaz saçlı ve papyonlu, pembe yüzlü kitaplık memuru, iki ucundan kavradı lenduhayı, ters çevirdi, hafifçe salladı, içinden bir tarak, bir Noel kartı ve Pnin'in notlarıyla ayaklarının dibine sonsuz bir isteksizlikle süzülen inecik bir kâğıt hayaleti düştü. Kâğıt hemen yerden Mr. Case tarafından alınıp Birleşik Devletler ve Topraklarının Büyük Mühürleri'nin üstüne konuldu.

Pnin, kartoteksini cebine attı ve hiç zorlanmaksızın biraz önce anımsayamadığı şeyi buldu.

...*plila i pela, pela i plila*. . .

...kız süzüldü, şarkı söyledi, şarkı söyledi ve süzüldü. . .

Tabii! Ophelia'nın ölümü! *Hamlet!* Andrey Kroneberg'in güzelim, Rusça eski çevirisi, 1844 - Pnin'in gençliğinin neşe kaynağı, babasının ve büyükbabasının gençlik günlerinin! Burada da, Kostromskoy'un bölümünden anımsadığımız

bir söğüt ve çelenkler var. Nerden araştırabiliriz doğru dürüst? Ne yazık ki *"Gamlet" Vil'yama Şekspira*'yı ele geçirmemişti Mr. Todd, Waindell Koleji Kitaplığı'nda kopyası yoktu, ne zaman İngilizce metinde bir şey aramak zorunda kalsanız, yaşamınız boyunca anımsadığınız, nefis Vengerof basısındaki Kroneberg metninde okuduğunuz güzel, soylu, çınlamalı dizeyi asla bulamıyordunuz. Hüzün verici!

Hüzün verici kampusta hava kararmak üzereydi. Uzaktaki daha da hüzün verici tepelerde bir bulut öbeğinin altında bağa renkli bir gökdilimi oyalanıyordu. Bu loş tepelerin katları arasında Waindellville'in yürek parçalayıcı ışıkları zonkluyor, bildik büyülerini kuşanıyordu ama aslında, Pnin'in çok iyi bildiği gibi orası, gidildiğinde, bir dizi tuğla ev, bir benzin istasyonu, bir yapay patinaj alanı, bir süpermarketti yalnızca. Kitaplık Yolu'ndaki küçük tavernaya büyük bir porsiyon Virginia jambonu ve koca bir şişe bira ısmarlamak için yürürken, birdenbire çok yorgun hissetti kendini. Yalnızca *Zol. Fond* heyulası, kitaplığa boş yere gidişinden sonra daha da ağırlaşmakla kalmamış, Pnin'in günlük konuşmalar sırasında kulağına çalınan, pek üstünde durmadığı bir şey, şimdi onu kaygılandırmaya, canını sıkmaya başlamıştı, tıpkı geriye baktığımızda yaptığımız bir yanlış, ağzımızdan kaçmasını engellemediğimiz sert bir söz ya da görmezden geldiğimiz bir gözdağı gibi.

7

Telaşsızca içilen ikinci şişe biradan sonra Pnin, kendi kendine atacağı bir sonraki adımı tartıştı ya da, daha doğrusu, son zamanlarda iyi uyumayan beyni, yorgun Pnin'le, her zamanki gibi gece saat 2 yük treninin vadiyi iniltilerle tırmanışına kadar evinde okumayı sürdüren gözü doymaz

Pnin arasındaki bir tartışmada nasıl arabuluculuk yapacağını hesaplıyordu. Sonunda zehir gibi Christopher ve Louise Starr'ın onbeş günde bir salı geceleri sundukları programdan sonra yatması kesinlik kazandı; Başkan Poore'un geçen yılki bazı saçma eleştirileri yanıtlarken "belki de bütün akademi cemaatinin en esin dolu ve esinlendirici girişimi" diye nitelediği oldukça seçkin bir müzik ve olağanüstü film gösterimleri programıydı bu.

ZFL, şimdi Pnin'in kucağında uyukluyordu. Solunda iki Hintli öğrenci oturuyordu. Sağda Profesör Hagen'in mahalle kızı tavırlı Drama lisans öğrencisi kızı vardı. İyi ki Komarof, kırk yılda bir ilginç olan değinilerini iletemeyeceği kadar arkalardaydı.

Programın ilk bölümünde gösterilen üç eski kısa film, dostumuzu iyice sıktı; o baston, o şapka, o beyaz surat, o kara, kavisli kaşlar, titrek burun delikleri ona hiçbir şey demedi. Bulunmaz komedyen ister güneşte, başları çelenkli perilerle bir kaktüsün burnunun dibinde dans etsin, ister tarihöncesi bir adam olsun (esnek baston şimdi esnek bir sopaydı), ister çılgın bir gece kulübünde dev yapılı Mack Swain'e çatsın, eski toprak, asık suratlı Pnin, kayıtsızlığını koruyordu. "Soytarı" diye homurdandı içinden. "Glupişkin ve Mac Linder bile daha komiktiler."

Programın ikinci bölümü, kırk sonlarında yapılmış dokunaklı bir Sovyet belgeseliydi. En ufak bir propaganda ögesi taşımaması öngörülmüştü, saf sanat, neşe ve gurur kaynağı bir emeğin verdiği zindelik amaçlanmıştı. Sağlıklı, kılıksız kızlar çok eski bir İlkbahar Şenliği'nde ellerinde *"Ruki proç ot Korei," "Bas les mains devant la Corée," "La paz vencera a la guerra," "Der Friede besiegt den Krief"* gibi eski Rus baladlarından alıntılar yazılı flamalar taşıyorlardı. Uçan bir cankurtaranın Tacikistan'da karla kaplı bir tepeyi aştığı görülüyordu. Kırgız oyuncular, maden işçilerine ay-

rılmış, palmiyeler arasındaki bir sanatoryumu ziyaret ediyor, orada doğaçlama bir gösteri sunuyorlardı. Efsane-belde Ossetia'da bir dağ otlağına bir çoban, yerel cumhuriyetin Tarım Bakanı'na portatif radyosundan bir kuzunun doğduğunu haber veriyordu. Moskova Metrosu, sütunları ve yontularıyla ışıl ışıldı, altı yolcu-adayı, üç mermer sıraya kurulmuşlardı. Bir fabrika işçisinin ailesi, giyinip kuşanmış, süs bitkilerine boğulmuş bir salonda, ipek başlıklı koca bir avizenin altında sessiz bir akşam geçiriyordu. Sekizbin futbol hayranı, Torpedo ile Dinamo arasındaki maçı seyrediyordu. Moskova'nın Elektrikli Araçlar Donatım Fabrikası'ndan sekizbin yurttaş, Moskova'nın Stalin Seçim Bölgesi'nden aday gösterilen Stalinci adayı seçiyorlardı topluca. Zim'in son yolcu modeli, fabrika işçisinin ailesi ve birkaç başka kişiyle birlikte kırda bir piknik için yola koyuluyordu. Sonra-

"Kendimi bırakmamalıyım, bırakmamalıyım, çok ahmakça," dedi Pnin kendi kendine, gözyaşı bezlerinin -açıklanmaz, gülünç, alçaltıcı bir biçimde- sıcak, çocuksu, denetlenmez salgısını koyverdiğini duyarak.

Bir güneş ışığı sisinde -huş ağaçlarının beyaz gövdelerinde buğulu dilimlerle vuran, boşlukla salınan yeşillikleri ıslatan, ağaç gözdeliklerinde titreşen, uzun çimenlere damlayan, mat çiçeklere durmuş kuş kirazı salkımlarının hayaletleri arasında parlayıp tüten güneş ışığında- bir Rus ormanı kuşattı gezgini. Ormanı, iki yumuşak saban izi ve bitmek bilmeyen bir mantar ve papatya gitgeliyle dolu eski bir yol kesiyordu. Gezgin, zaman-dışı barınağına dönerken aklında o yolu izliyordu hâlâ; yine bu ormanda kolunun altında kalın bir kitapla yürümüş, aynı gençti; artık yatağına sereserpe uzanmış, başucunda biri 7.30'a, öbürü 8'e kurulmuş çalar saatlerin tıkırtısı sürüp giderken Pnin'i uyku bastırınca yol, zamanın orağıyla biçilmemiş büyük bir tarlanın romantik, özgür, biricik parıltısına açıldı (dörtnala giden, gü-

müşlü yelelerini uzun çiçeklere savuran atlar).

Gök mavisi bir gömlek giymiş Komarof, akort ettiği gitarın üstüne eğildi. Bir doğumgünü kutlanıyordu ve serinkanlı Stalin, hükümet destekçilerinin seçimi için büyük bir gürültüyle attı oyunu. Kavgada mı, yolculukta mı... dalgalarda mı yoksa Waindell... "Harika!" dedi Dr. Bodo von Falternfels başını yazısından kaldırarak.

Dışarda korkunç bir kaza olduğunda Pnin, kadifemsi unutuşa gömülmüştü bile: bir yontu inildeyerek ve alnını tutarak kırılmış tunç bir tekerlek konusunda sızlanıyordu - Pnin o anda uyandı, bir ışık ve gölgeli hörgüçler kervanı geçti pencerenin önünden. Bir araba kapısı çarptı, bir araba uzaklaştı, inecik, saydam evin kilidini bir anahtar açtı, titreşimli üç ses konuştu; ev ve Pnin'in kapısının altındaki aralık, titreyerek aydınlandı. Bir hummaydı bu, bir yangıydı. Korku ve çaresizlik içinde, dişsiz ve gecelikli Pnin, bir bavulun tek ayak üstünde ama çabucak merdivenlerden sürüklenişini duydu, bir çift genecik ayak, çok iyi bildiği basamakları çıktı, hızlanmış bir soluğun sesi bile duyulabiliyordu... Aslında, iç kapayıcı yaz kamplarından mutlu eve dönüşlerin anında verdiği canlılık, Isabel'i -Pnin'in- odasının kapısını tekmeyle açmaya götürebilirdi de annesinin uyarıcı haykırışı onu zamanında durdurdu.

Dördüncü Bölüm

1

Babası Kral, üstünde bembeyaz, boynu açık bir spor gömlek ve simsiyah bir spor ceketle, pırıl pırıl cilalanmış yüzeyi bedeninin üst yarısını başaşağı yansıtan, böylelikle onu bir tür soylu iskambil kâğıdına dönüştüren geniş bir masada oturuyordu. Duvar panolarıyla kaplı koca oda, ata portreleriyle kararmıştı. Yoksa bu düş-ürünü Saray üçbin mil kadar batıda, Atlantik kıyısındaki St. Bart's Okulu'nun müdür odasından pek farklı değildi. Bereketli bir bahar sağanağı geniş camlı pencereleri kamçılıyor, camların ötesinde taze yapraklar, hepsi tetikte, titriyor, sular yağdırıyordu. Günlerdir kenti sarsan ayaklanmadan bu yağmur tabakası ayırıp koruyordu Saray'ı sanki... Aslında Victor'un babası, çatlak bir sığınmacı doktordu, oğlan onu hiçbir zaman fazla sevmemiş, üstelik neredeyse iki yıldır da görmemişti.

Daha inandırıcı olan Kral-babası, tahtından vazgeçmemeye karar vermişti. Gazeteler çakmıyordu. Orient Express transit yolcularıyla yolda kalmıştı, peronundaki su birikintilerinde pitoresk köylü yansımalarının dikilip, uzun, gizemli

vagonların perdeleri çekilmiş pencerelerine baktıkları bir banliyö istasyonunda. Saray, bahçeleri, saray tepesinin altında uzanan, kelle uçurmaların ve halk danslarının kötü hava koşullarına karşın bir süredir başladığı büyük kent alanı - bunların hepsi, kolları, Rand McNally'nin *Dünya Atlası El Kılavuzu*'nda gösterildiği gibi Trieste'ye, Graz'a, Budapeşte'ye ve Zagreb'e kadar uzanan bir haçın tam ortasındaydı. Ve o ortanın ortasında solgun ve serinkanlı Kral oturuyordu. Büyük ölçüde oğluna, o zavallının kendini kırk yaşında düşlediği haline çok benzeyerek. Evet solgun ve serinkanlı, elinde bir fincan kahve, sırtını zümrütlü-grili pencereye vermiş Kral, ayaklanmayı ve yağmuru yarıp kuşatılmış Meclis Binası'ndan kuytudaki Saray'a gelebilmiş, ıslak pelerinli, kanlı canlı bir ihtiyar soyluyla, gizli bir haberciyi dinliyordu.

"Tahttan vazgeçmek! Alfabenin üçte biri demek bu!" diye patladı Kral soğuk bir sesle, dili biraz çalarak. "Yanıtım hayır. Sürgünlüğün bilinmeyen niceliğini yeğlerim, daha iyi."

Bunları söyleyerek dul Kral, masasındaki güzel, ölmüş bir kadının fotoğrafına, o iri mavi gözlere, kızıl ağza baktı (bir krala uymayan ucuz, renkli bir fotoğraftı bu ama önemi yok). Erken açmış çiçekler, içeri sokulmayan maskeliler gibi, yağmur boşalan camlara delice vuruyordu. İhtiyar haberci eğildi ve çalışma odasının ıssızlığında geri geri yürürken tarihi tek başına bırakıp bir an önce biraz mal edindiği Viyana'ya kapağı atmanın daha iyi olup olmadığını düşündü... Elbette Victor'un annesi aslında ölü değildi; gündelik babası Dr. Eric Wind'i terketmişti (şimdi Güney Amerika'daydı babası), Church adında bir adamla evlenmek üzereydi.

Victor her gece bu yumuşak hayallere dalıyor, huzursuz yatakhanedeki her türlü gürültüye açık soğuk odacığında uykusunun gelmesini sağlamaya çalışıyordu. Son ve çarpıcı kaçış sahnesinden kaçınıyordu genellikle, o sahnede Kral, tek başına, -*Solus rex* (satranç ustalarının şahane yalnızlığa

özgü terimleriyle)- Bohemya Denizi, Fırtına Dili'nde kumsalda yürüyordu, orada Percival Blake adında neşeli bir Amerikalı serüvenci, güçlü bir motorla onu karşılamaya gelecekti. Doğrusu bu heyecanlı ve yatıştırıcı bölümü ertelemek, yinelenen hayalin doruğundayken bile büyüsünün korunması, uyutucu etkinin temel düzeneğini oluşturuyordu.

Berlin'de Amerikalı seyirciler için yapılmış bir filmde, buruşuk şortlu, deli-bakışlı bir genç çok tarafl bir casusça gecekondularda, yıkıntılarda ve birkaç batakhanede kovalanıyordu; *The Scarlet Pimpernel*'in yeni bir yorumuydu, en yakındaki kız okulu St. Martha's'da yenilerde sahnelenmişti; bir de geçmişi köklü, hüzünlü bir İngiliz'in, Mr. Pennant'ın sınıfta *avant*'ı gitmiş *gard*'ı kalmış bir dergiden okuduğu yazarı belirsiz bir Kafkaesk öykü vardı; bunlara, otuzbeş yıl önce Rusya'daki Lenin rejiminden uzun süredir kaçan Rus entellektüellerine ilişkin aileiçi konuşmaların tortusu da ekleniyordu - Victor'un hayallerinin belirgin kaynakları bunlardı; bir zamanlar çok zorlama sayılsalar da artık basit, sevimli bir ilaç gibi gerçekten yarayışlıydılar.

2

Şimdi ondört yaşındaydı ama birkaç yıl büyük gösteriyordu - bir doksana yaklaşan sırık gibi boyundan ötürü değil, davranışındaki rasgele rahatlıktan, basit ama temiz yüz çizgilerindeki sevimli çekingenlikten, alçakgönüllülüğü ve uzak durmayı engellememesi bir yana, utangaçlığına güneşli bir şeyler, usluluğuna bir tür yansız yumuşaklık katan bir sarsaklık ya da kasıntı belirtisi taşımamasından ötürü. Sol gözünün altında bir sent iriliğinde kahverengi bir ben, yanaklarının solgunluğunu vurguluyordu. Kimseyi sevdiğini sanmıyorum.

Annesine karşı tutumunda, tutkulu çocukluk sevgisi yerini çoktan sevecen bir haylamaya bırakmıştı, annesi akıcı ve çarpıcı New York İngilizcesiyle, metalsi geniz seslerini boğuk Rusçayla karıştırarak onun yanında yabancıları, sayısız kere dinlediği ya aşırı süslenmiş ya da palavra hikâyelerle eğlendirdiğinde, yazgıya alayla boyun eğdiğini gösteren bir iç çekiş koyvermekten başka yapacak şeyi kalmıyordu. Böylesi yabancılar arasında Dr. Eric Wind (bir Alman ortaokulunda öğrendiği) İngilizcesinin pürüzsüz olduğuna inanan zekâsı kıt ukala, bayat bir şaka yaptığında, dinleyicilerine konuşma dilinin zenginliklerinden değerli bir örnek sunan bir üstadın içli-dışlılığıyla okyanus diyeceğine "havuz" dediğinde işi daha da zordu. Annesi de babası da, psikoterapist olarak Laius ve Jocasta kimliklerini benimsemek için ellerinden geleni yapıyorlardı gelgelelim oğlan, vasat bir küçük Oedipus olmaktan öteye gitmiyordu. Freudcu aşkın moda üçlüsünü (baba, ana, çocuk) zorlaştırmamak adına Liza'nın ilk kocasının adı asla anılmazdı. Ancak Wind evliliğinin bağları çözülmeye başladığında, aşağı yukarı Victor'un St. Bart's'a yazıldığı dönemde, Liza, oğluna Avrupa'dan ayrılmadan önce Mrs. Pnin adını taşıdığını söyledi. Eski kocasının da Amerika'ya göçtüğünü - aslında yakında Victor'la görüşeceğini de bildirdi; Liza'nın (iri, parlak, siyah kirpikli mavi gözlerini açarak) sözünü ettiği her şey bir gizem ve görkem yaldızına büründüğünden. St. Bart's'ın üçyüz kilometre kuzeybatısındaki Waindell Koleji'nde handiyse ölü bir dili öğreten bilgin ve centilmen Timofey Pnin'in yüce kişiliği, Victor'un konuksever zihninde garip bir sihir, kelebekler ya da deniz kabukları alanında dünya çapında uzman Bulgar kralları ya da Akdeniz prensleriyle bir kan benzerliği edindi. O yüzden de Profesör Pnin'in kendisiyle ağırbaşlı ve oturaklı bir yazışmayı başlatması hoşuna gitti; güzel bir Fransızcayla kaleme alınmış ama gelişi-

güzel daktiloya çekilmiş ilk mektubu, Gri Sincap'ı gösteren bir kartpostal izledi. Kart, Memelilerimiz ve Kuşlarımız adlı eğitim dizisinden bir resimdi; Pnin bu yazışma için bütün diziyi almıştı. Victor, "sincap" sözcüğünün "gölge-kuyruk" anlamında Yunanca bir sözcükten geldiğini öğrendiğine sevindi. Pnin, tatilde Victor'u yanına çağırıyor, onu Waindell otobüs durağından alacağını bildiriyordu. "Tanıman için" diye İngilizce yazıyordu, "kara gözlüklerimi takacağım, elimde de adımın başharfleri gümüşle yazılı siyah bir evrak çantası olacak."

3

Eric ve Liza Wind çifti, soyaçekime hastalıklı bir ilgi duyuyorlardı, Victor'un sanatsal dehasına sevineceklerine, bunun kalıtımsal nedeni üstüne kara kara düşünüyorlardı. Geçmişlerindeki atalar, sanatın ve bilimin yetkin temsilcileriydiler. Kişi, Victor'un renklere düşkünlüğünün izini Hans Andersen'e (başucu-Danimarkalısıyla akrabalığı yok) kadar sürse miydi acaba? O Andersen, sevgili kızı ak saçlı bir Hamburgluyla, gökyakuta monografi yazan ve Eric'in anne tarafından büyükbabası olan bir kuyumcuyla evlendikten sonra deliren (kendini katedral sanan) bir zamanın renkli cam ustası bir Löbeckliydi. Yoksa Victor'un nerdeyse maraz boyutuna varmış kurşunkalem ve mürekkepli kalem düşkünlüğü, Bogolepof'un bilimsel kafasının bir yan ürünü müydü? Çünkü Victor'un annesinin ağababası, bir köy papazının yedinci oğlu ve en büyük Rus matematikçisi ününü rakibi Nikolay Lobaçevsk'e kaptırmayan eşsiz deha Feofilakt Bogolepof'den başkası değildi.

Deha uyumsuzluktur. İki yaşındayken Victor düğmeleri ya da lombozları canlandırmak için küçük sarmal çizgiler

çizmedi milyonlarca çocuk gibi, belki sizin gibi. Çemberlerini yusyuvarlak ve tamtamına kapalı yapardı. Üç yaşında bir çocuk, bir kare çizmesi istendiğinde göze çarpan belli bir dörtköşe çizer, gerisini dalgalı ya da yuvarlak çiziktirmelerle getirir; gelgelelim üç yaşındayken Victor, araştırmacının (Dr. Liza Wind'in) ideal kareden çok uzak karesini kılıkılına, aşağılarcasına kopya etmekle kalmıyor, yanına daha küçük bir kare ekliyordu. Çocukların Kopffüssler (iribaş insanlar) ya da L-şeklinde bacakları ve kolları çatallarla son bulan çöp adamlar yaptıkları çizim etkinliğinin ilk dönemini geçirmemişti; aslında insan formundan kaçınıyordu ve Baba (Dr. Eric Wind) onu Anne'nin (Dr. Liza Wind) resmini yapmaya zorladığında, güzel bir dalgalanmayla yanıt veriyordu, dediğine göre annesinin yeni buzdolabına yansıyan gölgesiydi bu. Dört yaşındayken kişisel bir noktalı resim tarzı geliştirdi. Beşindeyken nesneleri perspektif içinde çizmeye başladı - güzelce kısaltılmış bir yan duvar, uzakta cüceleşmiş bir ağaç, biri ötekini yarı örten iki nesne. Ve altısında Victor, bir sürü yetişkinin görmeyi asla öğrenemediği şeyin farkındaydı - gölgelerin renklerinin, bir portakalın gölgesiyle bir eriğin ya da bir avokadonun gölgesi arasındaki renk ayrımcığının.

Wind'lerin gözünde Victor, problem çocukluğu yadsıdığı ölçüde problem bir çocuktu. Wind'ler açısından, her erkek çocuk, babasını iğdiş etmeye canatar ve annesinin bedenine yeniden girmek için nostalji çekerdi. Ama Victor'un davranış bozukluğu yoktu, burnunu karıştırmıyor, başparmağını emmiyor, tırnak bile yemiyordu. Dr. Wind, bir ölçümsever olarak "kişisel ilişki dengesi" diye andığı şeyi elemek amacıyla, kendini ele vermeyen çocuğunu, Enstitü'deki yabancı bir çift (Ben Louise, o da Christina), genç Dr. Stern ve güleç karısı tarafından psikometrik bir testten geçirtti. Ama sonuçlar ya müthiş ya da sıfırdı: yedi yaşındaki denek, Godu-

nof'un Bir-Hayvan-Çiz Testi'nde, zihin yaşı açısından onyedi gibi müthiş bir puan kazanıyor, oysa, Fairfax Yetişkinler Testi'nde birdenbire iki yaşında bir çocuğun düzeyine düşüyordu. Bu harika yöntemleri keşfetmek adına ne özen, ne ustalık, ne yaratıcılık harcanmıştır kimbilir! Bazı ana-babaların işbirliğini reddetmeleri ne utanç verici! Sözgelimi Kent-Rosanoff, Bütünüyle Özgür Çağrışım Testi'nde Joe'cuğun ya da Jane'ciğin, masa, ördek, müzik, hastalık, kalınlık, alçak, derin, uzun, mutluluk, meyve, anne, mantar gibi Dürtücü Sözcükler'e tepki vermesi istenir. Hele şipşirin Bi-èvre İlgi-Tutum Oyunu'nda (iç açmakta üstüne yoktur) Sam'ciğin ya da Ruby'ciğin kendisini her nedense ürküten ölmek, düşmek, düşlemek, siklon, cenaze, baba, gece, ameliyat, yatak odası, banyo, eğilmek gibi şeylerin önüne küçük birer işaret koyması beklenir; bir de Augusta Angst, Soyut Testi vardır, orda küçük *(das Kleine)*, kalemini sayfadan kaldırmadan bir terimler listesini ("homurdanmak", "zevk", "karanlık") çizerek açıklamak zorundadır. Sonra Bebek Oyunu da var tabii, küçük Patrick'e ya da Patricia'ya birbirinin tıpkısı iki lastik bebekle, oyuna başlamadan önce Pat'çiğin bir bebeğin üstüne tutturacağı sevimli bir kil parçacığı verilir, ah o sürü sürü odalı, acayip, küçümen eşyalarla dolu cici ev, kadehten azıcık büyük küveti, ceza dolabı, kömür maşası, çift kişilik yatağı, mutfağındaki mini mini bir çift lastik eldiveniyle; ayrıca büyükler yatak odalarında ışığı söndürdükleri zaman Baba-bebeğin Anne-bebeği dövdüğünü sanıyorsanız, canınız çekerse babayı kıyasıya dövebilirsiniz. Ne var ki Victor, Lou ve Tina'yla oynamamakta direndi, bebeklere yüz vermedi, sıralanmış sözcüklerin hepsini karaladı (kurallara aykırı olarak), insanı uzaktan bile andırmayan çizimler yaptı.

Victor, o güzeller güzeli Rorschach mürekkep lekelerinde de psikoterapistelerin ilgilerini çekecek en ufak bir keşifte

bulunamadı, oysa çocuklar o lekelerde neler neler, ne çakışlar, ne akışlar, ne kışlar, ahmaklık ürünü ne kurtlar, nevrotik ağaç gövdeleri, erotik galoşlar, şemsiyeler, halterler görür ya da görmek zorunda olurlardı. Ayrıca Victor'un rasgele çizimlerinden hiçbiri mandalayı temsil etmiyordu. Mandala, sözümona büyülü bir halka anlamına gelen -Sanskritçe- bir terimdi, Dr. Jung'a ve bazılarına göre dört katmanlı bir yapıydı, yarıya bölünmüş mangu gibi, haç gibi ya da ego'ların çarpınca Morphos gibi parçalandıkları tekerlek gibi, daha da açıkçası, dört valanslı karbon molekülünün -beynin ana kimyasal bileşkeninin- kendiliğinden büyütülüp kâğıda yansıtılmışıydı.

Stern'ler, "çocuğun Zihin Resimleri'nin ve Sözcük Çağrışımları'nın ne yazık ki sanatsal eğilimlerince bütünüyle baltalandığını" belirttiler raporlarında. Ve bundan böyle Wind'lerin küçük hastası, eskiden uyumakta ve yemek yemekte güçlü çekerken, bundan böyle geceyarısından sonraya kadar yatağında okuma ve sabah kahvaltısında yulaf ezmesinden kaytarma iznine kavuşmuş oldu.

4

Oğlunun eğitimini tasarlarken Liza, iki libido arasında bocalamıştı: oğluna hep Çağdaş Çocuk Psikoterapisi'nin en son nimetlerini sunmak hem de onun adına Ortodoks Kilisesi'nin uyumlu ve sağlıklı erincine -kişinin vicdanından bekledikleri, sunduğu rahatlık karşısında solda sıfır kalan o yumuşak komünyona- en yakın düşecek Amerikan dinsel inanç çerçevesini bulmak istiyordu.

Küçük Victor, önce New Jersey'deki ilerici bir yuvaya gitti, sonra bazı Rus dostların salık vermeleri üstüne, oradaki bir yatısız okula girdi. Okulun yöneticisi, akıllı ve yetenekli

bir eğitimci olduğu anlaşılan Episkopal bir din adamıydı, ne kadar tuhaf ya da bıçkın olurlarsa olsunlar, üstün çocuklara anlayışlı davranırdı; Victor azıcık garipti, öte yandan çok sessizdi. Oniki yaşındayken St. Bartholomew's'a gitti.

St. Bart's, fiziksel olarak burnu büyük, kırmızı bir tuğla yığınıydı, 1869'da Cranton, Massachusetts eteklerine dikilmişti. Ama bina, geniş bir dörtgenin üç kenarını oluşturuyordu, dördüncü kenarsa kemerli bir geçitti. Sivri tepelikli kapıcı bölmesinin bir kenarını gür bir zehirli sarmaşık bürümüştü, üstte külçe gibi taş bir Kelt haçı asılıydı. Sarmaşık, at sırtı gibi tarazlanıyordu rüzgârda. Kırmızı tuğla, zamanla daha da canlanan bir renktir denir; oysa emektar St. Bart's kirlenmişti yalnızca. Haçın altında, çınıltılı görünen ama çıt bile çıkarmayan giriş kemerinin hemen üstüne bir tür hançer oyulmuştu. St. Bartholomew adlı derisi diri diri yüzülen ve İ.S. 65 yazında ya da o aralarda, şimdi Derbent denilen Albanopolis'te -Güneydoğu Rusya'da- ölüsü sineklere bırakılan bir Havari'nin büyük bir hünerle savurduğu kasap bıçağını (Viyana Katolik Kilisesi Kitabı'na göre) canlandırma çabasıyla. Öfkeli bir kral tarafından Hazar Denizi'ne atılan tabut, Sicilya açıklarındaki Lipari Adası'na kadar onca yolu süzülerek aşmıştı - Hazar, Pleistosen'den beri kesinlikle bir iç deniz olduğuna göre, bu bir efsane herhalde. Tepetaklak bir havucu andıran bu armaması pusatın altında perdahlı kilise yazısıyla *"Sursum"* yazılıydı. Öğretmenlerden birinin, birbirine çok bağlı iki İngiliz çoban köpeği, kapının önündeki sundurmada, kendi özel Arkadya'larında uyur olurlardı genellikle.

Liza, ilk gelişinde beşli avlulardan ve küçük kiliseden koridorlardaki alçı işlerine, sınıflardaki katedral fotoğraflarına kadar okulun her şeyini çok beğenmişti. Alt kattaki üç sınıf, bölmeleri pencereli yatakhanelere ayrılmıştı; uçta bir öğretmen odası vardı. Ziyaretçiler, güzel cimnastikhaneye

hayran kalırlardı. Meşe iskemlelerle kilisecigin çekiç kirişli çatısı (yarım yüzyıl öncenin yün üreticisi Julius Schonberg, dünyaca ünlü Ejiptolog ve Messina depremi kurbanı Samuel Schonberg'in özbeöz kardeşi bağışlamıştı bu Romanesk yapıyı) da çok esinlendiriciydi doğrusu. Yirmibeş öğretmenle bir müdür vardı okulda, müdür Saygıdeğer Archibald Hopper, sıcak havalarda zarif ruhban grilerini giyinir, ortalıkta dönen ve kendisini yerinden etmesine ramak kalan dümenin şahane cahilliği içinde görevlerini yapardı.

5

Victor'un en yetkin organı göz olsa da özelliksiz bir St. Bart's düşüncesi, onun bilincine daha çok korkular ve seslerle yerleşti. Yatakhanelerde cilalı tahtanın küflü, donuk kokusu, bölmelerde gece gürültüleri -gurultularla karyola yaylarının garip gıcırtısı- sabahın saat 6:45'inde insanın beynini oyan, soladaki zil, küçük kilisenin çubuklarla desteklenmiş tavanından zincirlerle ve zincir gölgeleriyle sarkan buhurdanlardaki tütsü ve putseverlik kokusu; Saygıdeğer Hopper'ın bayağılıkla inceliği güzelce birleştiren yumuşak sesi; bir de yeni oğlanların ezbere öğrenmek zorunda oldukları 166. Ilâhî "Ruhumun Güneşi"; sonra soyunma odasında, ortak kullanıma sunulan atletizm gereçlerinin durduğu tekerlekli sandığın epeski ter kokusu -spor dönemi başladığında bir kayış bulmak için çözmek zorunda kaldığınız karma-karışık boz bir yumak- ya oyun sahalarının dördünden yükselen bir ağızdan çığlıklar!

Aşağı yukarı yüzseksenlik bir I.Q. ve doksanlık bir not ortalamasıyla Victor, otuzaltı kişilik bir sınıfta birinci olmayı kolayca başardı, aslında okuldaki en parlak üç öğrenciden biriydi. Öğretmenlerinin çoğuna pek saygı duymazdı,

ama Lake'i, müthiş şişman, kalın kaşlı, kıllı elli ve atletik yapılı, pembe yanaklı oğlanların yanında (Victor'da bu iki özellik de yoktu) belirgin bir sıkıntıya düşen öğretmenini sayardı. Lake, bir sınıftan çok bir sanat galerisinin kabul salonunu andıran garip bir biçimde temiz bir stüdyoda Budagibi taht kurmuştu. Uçuk gri duvarların tek süsü, tıpatıp aynı çerçevelenmiş iki resimdi: Gertrude Käsebier'in fotoğraf-başyapıtı "Anne ve Çocuk"taki (1897) düşünceli, meleksi çocuk, göklere, uzaklara (neye?) bakıyordu; Rembrandt'ın "Emmaus Hacıları"ndaki İsa'nın -biraz daha az göksel başı, gözleri ve ağzıyla- aynısıydı.

Lake, Ohio'da doğmuş, Paris'te ve Roma'da öğrenim görmüş, Ekvator ve Japonya'da öğretmenlik yapmıştı. Tanınmış bir sanat uzmanıydı ve kendisini son on kıştır St. Bart's'a gömmesi insanları şaşırtıyordu. Dehalara özgü somurtkanlıktan payını almıştı ama özgünlükten yoksundu ve bu eksikliğinin farkındaydı; resimleri her zaman güzel, usta işi taklitler izlenimi veriyordu ama kimi taklit ettiğini kimse tam söyleyemiyordu. Sayısız tekniği derinlemesine bilmesi, "okullara" ya da "eğilimler"e aldırmaması, şarlatanlardan nefret etmesi, dünün inecik bir suluboyasıyla bugünün, diyelim beylik neo-plastik sanatları ya da bayağı, nesnellik-dışı eğilimi arasında hiçbir ayrım olmadığına inanması, yalnızca bireysel yeteneğe değer vermesi - bu görüşleriydi onu olağanüstü bir öğretmen yapan. St. Bart's, ne Lake'in yöntemlerinden pek hoşnuttu ne de bunların sonuçlarından, ama her öğretmen kadrosunda en az bir kaçık bulundurmak moda olduğundan, ona ilişmiyordu. Lake'in bir sürü esinlendirici düşüncesi arasında, güneş yelpazesinin kapalı bir çember değil, kadmiyum kırmızısı ve turunculardan stronsiyum sarısıyla uçuk, cennetsi bir yeşille, oradan da kobalt mavilerine ve morlarına geçen bir renk sarmalı olduğu da vardı, son noktada renk dizisi, yine baş-

taki kırmızıya dönmüyor, bir tür lavanta grisiyle başlayan ve insan algısını aşan Cindrella gölgelerinden bir başka sarmala açılıyordu. Küllük Okulu, yok Kemküm Okulu ya da Kankan Okulu yoktur, diye öğretiyordu. Sicimle, pullarla, Solcu bir gazeteyle, kuş sıçıklarıyla yaratılan sanat yapıtı, bir dizi iğrenç yavanlıktan kaynaklanır, diyordu. Paranoyadan daha adi ve daha burjuvaca bir şey yoktu onca. Dali, aslında Norman Rockwell'in bebekliğinde çingeneler tarafından kaçırılan ikizidir, diyordu. Von Gogh ikinci sınıftır, Picasso, ticari kaygılarına karşın müthiştir; ayrıca eğer Degas bir *calèche*'i ölümsüzleştirebildiyse, Victor Wind neden aynı şeyi bir arabaya yapamasındı ki?

Bunu yapmanın yollarından biri, sahneyi otomobile sokmak olabilirdi. Parlak siyah bir otomobil iyi bir fikirdi, hele ağaçlarla çevrili bir sokağın kavşağında duruyorsa, üstelik şişkin gri bulutlarıyla kapalı bir bahar göğü seçilirse, amip biçimindeki mavi lekeler, sır-vermez karaağaçlardan da kaçak kaldırımdan da daha fiziksel görünür. Şimdi otomobilin gövdesini ayrı eğimlerle yüzeylere ayırın; sonra yansımalara göre birleştirin hepsini. Her parça, farklılık gösterecek, tavanı -tepetaklak bulanık dalları kökler gibi- ıslak bir gök fotoğrafını yansıtacak, yanından balinaması bir yapı süzülecek - sonradan akledilen bir buluş; motor kapağının bir kenarı, zengin bir göksel kobalt şeridiyle kaplanacak; arka camın dış yüzeyine kara dallardan enfes bir çizim yansıyacak; çamurluk boyunca inanılmaz bir çöl görüntüsü, şurada ıssız bir ev, burada kuytu bir ağaçla yayılan bir ufuk akıp gidecek. Bu öykünme ve kaynaşma sürecine Lake, insan elinden çıkma şeylerin gerekli "doğallaştırılması" diyordu. Cranton sokaklarında, Victor örneğe uygun bir araba buluyordu arasıra, çevresinde döneniyordu. Birdenbire yarı örtük ama gözkamaştırıcı güneş eşlik ediyordu ona. Victor'un tasarladığı tür hırsızlık için daha iyi bir suç ortağı buluna-

mazdı. Krom kaplamada, güneşle çevrili bir fırın camında Victor, sokağın ve kendisinin (ufaltılmış insanların arkadan göründüğü bir odanın mikrokozmik uyarlamasına yaraşır) görüntülerini yakalıyordu, yarım bin yıl önce Van Eyck ile Petrus Christus ve Memling'in ayrıntılı iç mekânlarına, öfkeli tüccarın ya da evcil Madonna'nın arkasına boyadıkları o çok özel ve çok büyülü küçük dışbükey aynayı.

Okul dergisinin son sayısına Victor, Moinet takma adıyla ve "Kötü kızılların hepsinden kaçınmak gerekir; özenle üretilmiş olsalar da yine kötüdürler" sloganıyla (resim tekniği üstüne eski bir kitaptan alıntıydı bu ama siyasal aforizma kokuyordu buram buram) ressamlar üstüne bir şiir yollamıştı. Şiir şöyle başlıyordu:

Leonardo! Garip sayrılıklar çarpar
kurşunla karışmış kızılları;
şimdi rahibe-pembesi Mona Lisa'nın
Kıpkızıl senin boyadığın dudakları.

Eski ustalar gibi renklerini yumuşatmayı düşlüyordu - balla, incir suyuyla, gelincik yağıyla, pembe salyangoz salyasıyla. Su renklerini ve yağları seviyordu ama çok uçuk pastelden ve çok koyu yumurtalı boyalardan kaçınıyordu. Doymak bilmez bir çocuk gibi ortamlarını özenle, sabırla seçiyordu - şu ünlü ressam çömezlerinden biri (bu, Lake'in düşüydü aslında), röntgen ışınlarıyla fotoğraf çeken ünlü bir İtalyan sanatçının atelyesinde, kehribar ve cennetimsi perdahlar dünyasında renk kararak yıllarını geçiren kısacık saçlı, parlak gözlü oğlanlardan biriydi sanki. Sekiz yaşındayken bir keresinde havayı boyamak istediğini söylemişti annesine. Dokuzunda ince suluboya fondaki renk geçişlerinin duyumunu tatmıştı. İncecik renk-gölge oyunlarının, örtülü değerlerin ve yarı saydam alt tonların verdiği bu ürünlerin, iğrenç bir ilkelciliğin düşkünler yurdunda, soyut sa-

natın hapisane parmaklıkları arkasında çoktan öldüğü umurunda mıydı? Çeşitli nesneleri sırayla -bir elma, bir kurşunkalem, bir satranç piyonu- bir bardak suyun arkasına koyup hepsini aradan özenle inceliyordu; kırmızı elma, çizgileri kesin bir kırmızı şerit oluyordu, dümdüz bir ufukla sınırlı, yarım bardak Kızıl Deniz, Arabistan Felix'i. Kısa kurşunkalem, çaprazlama tutulduğunda stilize edilmiş bir yılan gibi kıvrılıyordu, ama dik tutulduğunda devleşiyordu - neredeyse piramit şeklinde. İleri geri oynatılan kara piyon, bir çift kara karıncaya bölünüyordu. Havaya dikilen kalemle bardak, çizgili, güzel bir sıvıyla doluyordu sanki: zebra kokteyli.

6

Victor'un gelmeyi tasarladığı gün, Pnin, Waindell'in Ana Caddesi'ndeki bir spor mağazasına girip bir futbol topu istedi. İsteği biraz tuhaftı yine de top verildi.

"Yoo hayır," dedi Pnin, "Ben yumurta istemiyorum, sözgelimi torpido da istemiyorum. Yalnızca bir futbol topu istiyorum. Yuvarlak!"

Sonra bilekleri ve ayalarıyla küçümen bir dünya çizdi. Sınıfta Puşkin'in "uyumlu bütünlüğü"nden söz ederken de aynı yuvarlağı çizerdi.

Satıcı, parmağını kaldırıp ses çıkarmadan bir Amerikan futbolu topu getirdi.

"Evet, bunu alıyorum," dedi Pnin saygıdeğer bir hoşnutlukla.

Ambalaj kâğıdına sarılıp teyplenmiş topu taşırken bir kitapçıya girip *Martin Eden*'ı sordu.

"Eden, Eden, Eden," diye üstüste yineledi kitaplardan sorumlu uzun boylu esmer, kadın. "Bir dakika, İngiliz devlet

adamları üstüne bir kitap istemiyorsunuz, değil mi? Yoksa o mu istediğiniz?"

"Ben ünlü bir Amerikalı yazarın, Jack London'ın ünlü bir yapıtını istiyorum," dedi Pnin.

"London, London, London," dedi kadın şakaklarını tutarak.

Derken elinde piposu, yerel şiirler yazan Mr. Tweed diye biri, kadının kocası, yardıma yetişti. Biraz aradıktan sonra kitapçа çok zengin sayılmayacak dükkânının tozlu derinliklerinden *Kurt'un Oğlu*'nun eski bir basısını getirdi.

"Korkarım, o yazardan yalnızca bu var elimizde."

"Garip!" dedi Pnin. "Ünün oyunlarına bak! Ben Rusya'dayken, anımsıyorum, herkes -küçük çocuklar, yaşlı başlı insanlar, doktorlar, avukatlar- herkes onu okur, bir daha, bir daha okurlardı. En iyi kitabı bu değil ama peki, alıyorum."

O yıl kaldığı eve döndüğünde Profesör Pnin, topla kitabı üst kattaki konuk odasına, çalışma masasının üstüne koydu. Başını yana eğerek armağanları gözden geçirdi. Top, biçimsiz ambalajında alımlı durmuyordu; paketten çıkardı. Şimdi güzel derisi görünüyordu işte. Oda düzenli ve sevimliydi. Bir öğrenci, şu profesörün şapkasına çarpan kartopu resmini severdi herhalde. Temizlikçi kadın, yatağı yeni düzeltmişti; ihtiyar Bill Sheppard, ev sahibi, alt kattan gelip çalışma masasının lambasına yeni bir ampul takmıştı ciddi ciddi. Ilık, nemli bir rüzgâr, açık pencereden girdi, aşağıdan taşkın derenin sesi duyuluyordu. Yağmur yağacaktı. Pnin, pencereyi kapattı.

Aynı kattaki odasında bir not buldu, Victor'un telefonla gönderdiği kısacık bir telgraf: tamtamına yirmidört saat gecikeceğini bildiriyordu.

7

Victor ile beş oğlan, tavanarasında sigara içtikleri için Paskalya tatilinin bir günü okulda alıkonmuşlardı. Midesi çabuk bulanan ve kokuya ilişkin fobilerden yana hiç kıtlık çekmeyen Victor (bu özelliklerini, Wind'lerden sevgiyle gizlemişti), birkaç acemi duman çekmenin ötesinde puroculara katılmamıştı; birçok kere, en iyi arkadaşlarından ikisinin -serüvenci, patırtıcı iki oğlan, Tony Brade Jr.'la Lance Boke- peşinden, görev yaparcasına tavan arasına gitmişti. Sandık odasından geçiliyordu oraya, sonra çatının tam altındaki iskeleye açılan demir bir asma merdiven tırmanılıyordu. Orada, yapının sihirli, garip bir biçimde çıtırtılı iskeleti hem görülebilir, hem dokunulabilir oluyordu, bütün kirişleri, tahtaları, sayısız bölmeyi, dilimli gölgeleri, alttaki görünmez tavanlardan sökülmüş sıvanın ayağı tökezleten inecik tirizleriyle. Labirent, tepeliğin en sivri noktasındaki bir oyuğa gizlenmiş küçük bir sahanlıkta son buluyordu. Eski çizgi romanların ve yeni puro küllerinin keşmekeşinde. Küller bulundu; oğlanlar itiraf ettiler. Ünlü St. Bart's müdürünün torunu Tony Brade'in, ailesel nedenlerden ötürü evine gitmesine izin verildi; sevgili bir kuzeni Avrupa'ya gemiyle gitmeden önce onu görmek istiyordu. Tony, akıllılık ederek, ötekilerle birlikte alıkonmakta diretti.

Victor'un döneminde, önce de söylediğim gibi, müdür Saygıdeğer Mr. Hopper'dı, Bostonlu ortayaşlı annelerin pek tuttuğu, siyah saçlı, pembe suratlı, silik bir adam. Victor ile suç ortakları, Hopper ailesinin bütün üyeleriyle birlikte akşam yemeğindeyken havada iğneleyici sözler uçuştu, özellikle teyzesi bir dükle evlenmiş İngiliz hanımefendisi, tatlı sesli Mrs. Hopper, bu işte çok ustaydı; Saygıdeğer Müdür yumuşardı belki, altı oğlan da son gece erkenden yatağa gönderileceklerine kentteki bir sinemaya götürülebilirlerdi.

Yemekten sonra, kibarca göz kırparak, hızlı adımlarla sofaya doğru ilerleyen Müdür'ü izlemelerini işaret etti.

Vakfın eski kafalı üyeleri, Hopper'ın kısa ve sıradan meslek yaşamı sırasında bir iki kere özel birtakım yaramaz öğrencileri kamçıyla cezalandırmasına gözyummayı uygun bulabilirlerdi ama hiçbir oğlanın kaldıramadığı, müdürün, tam sofaya doğru düzgün katlanmış bir dörtgen kumaş yığınını -cüppesini- almak için yürürken duraladığı zaman suratında beliren, kırmızı dudaklarını çarpıtan o küçük, aşağılık sırıtmaydı; steyşın, kapıda dururdu ve çocukların deyişiyle "cezayı sağlama bağlayan" düzmece rahip, onları oniki kilometre ötedeki Rudbern'de, soğuk tuğla bir kilisede, üç beş kişilik seyirci kitlesi önünde bir konuk-gösteri yapmaya götürürdü.

8

Kuramsal olarak Cranton'dan Waindell'e ulaşmanın en basit yolu, bir taksiyle Framingham'a gitmek, oradan Albany'ye doğru hızlı trene binmek, sonra da yerel trenle kuzey-batı yönünde daha kısa bir yolculuk yapmaktı; aslında en kolay yol, en elverişsiz olandı. Ama ya bu trenler arasında ciddi bir kan davası vardı ya da ikisi birleşip öbür ulaşım araçlarına sportmence öncelik tanımışlardı, nedeni ne olursa olsun, tarifelerle ne kadar boğuşursanız boğuşun, iki tren saati arasında, Albany'deki üç saatlik bekleme molasını kısaltacak bir başarı gösteremiyordunuz.

Albany'den saat 11'de kalkan bir otobüs, Waindell'e öğleden sonra üç sıralarında varıyordu ama bu da Framingham'dan sabah 6:31'de kalkan trene yetişmenize bağlıydı; Victor, zamanında uyanamayacağını düşündü, o yüzden de biraz daha geç kalkan, oldukça daha yavaş giden ama ken-

disine Albany'den kalkan son Waindell otobüsüne yetişme olanağı veren bir trene bindi, otobüs akşam saat sekizbuçukta Waindell'de bıraktı onu.

Yol boyunca yağmur yağmıştı. Waindell terminaline geldiğinde de yağıyordu. Yapısındaki düşçülük ve usulca soyutlama eğilimi yönünden Victor, her girdiği kuyruğun hep sonunda olurdu. Bu kusuruna çoktan alışmıştı, insanların miyopluğa ya da aksaklığa alışmaları gibi. Boyundan ötürü azıcık eğilerek otobüsten sırayla asfalta inen yolcuları telaşsızca izledi; yarı-saydam yağmurluklu iki şişko kadın selofana sarılmış patatesler gibi yedi-sekiz yaşlarında, saçları iyice kırpılmış ince, çukur enseli bir oğlan; bütün yardımları geri çevirip dışarı bölük pörçük çıkan, utangaç, yaşlıca bir sakat; karma okuldan, şort giymiş üç pespembe dizli Waindell öğrencisi; küçük oğlanın bitkin annesi; başka yolcular; derken-Victor, eli kıvrık, kolunun altında iki dergi.

Otobüs durağının kemerlerinden birinin altında esmer tenli, kara gözlükler takmış, siyah bir evrak çantası taşıyan kel bir adam, sıska-enseli küçük oğlana doğru eğilmiş, onu sevimli bir hoşgeldin sorgusuna çekiyordu ama oğlan, başını sallayıp duruyor, bagajın Greyhound'un göbeğinden çıkmasını bekleyen annesini gösteriyordu. Victor biraz çekinerek, neşeyle bu *quid pro quo*'yu kesti. Esmer tepeli centilmen gözlüğünü çıkarıp doğrularak yukarı, yukarı, daha da yukarı uzun, uzun, upuzun Victor'a, onun mavi gözlerine, kızıl-kahverengi saçlarına baktı. Pnin'in gelişmiş şakak kasları havaya kalktı ve güneş yanığı yanaklarını çevreledi; alnı, burnu, hatta kocaman, güzel kulakları bile katıldı gülümsemeye. Tepeden tırnağa mutlandırıcı bir karşılaşmaydı bu.

Pnin, bagajı bırakıp bir blok yürümeyi önerdi - Victor yağmurdan korkmuyorsa tabii (deli gibi yağıyordu, asfalt karanlıkta, iri, gürültülü ağaçların altında göl gibi parıldı-

yordu). Oğlana bir lokantada geç bir yemek ısmarlamak çok iyi bir fikirdi Pnin'e göre.

"Iyi geldin mi? Kötü şeyler geldi mi başına?"

"Hayır, efendim."

"Çok mu açsin?"

"Hayır efendim. Çok değil."

Eski, dökünlü bir aşevinde bir pencere yerleşirlerken, "Benim adim Timofey," dedi Pnin. "İkinci hece, 'moff' diye, okunuyor, vurgu son hecede, "ey", "hey" gibi ama biraz daha ûzûn. 'Timofey Pavloviç Pnin,' yani 'Paul'un oğlu Timothy' demek. Baba adinin ilk hecesi vurgulu, gerisi yutuluyor - Timofey Pahlç. Uzun süre düşündükten sonra - şu biçaklarla çatallari silelim hadi senin bana Mr. Tim demeni, hatta daha da kisa, en sevimli meslektaşlarim gibi Tim demeni uygun buldum. Böylesi daha iyi, ne yemek istersin? Dana pirzolasi mi? O.K., ben de dana pirzolasi yiyeyim - aslinda bu Amerika'ya özgü bir ayricalik tabii, yeni ülkem, beni şaşirtsa da bende hem saygi uyandiran harika Amerika. Başlangiçta çok bocaladim-"

Başlangıçta Pnin, Amerika'daki küçük ad savurganlığından çok bocalamıştı; bir yudum viskiye katılmış bir buzdağıyla başlayıp koca bir viskiye eklenmiş üç-beş damla musluk suyuyla biten bir kerelik bir buluşmadan sonra, şakaklarına ak düşmüş bir yabancıyı "Jim" diye çağırmanız, onun da size bundan böyle "Tim" demesi gerekiyordu. Ertesi sabah unutup da ona Profesör Everett (sizce asıl adı) derseniz korkunç bir hakaret etmiş oluyordunuz (onun gözünde). Avrupa'daki ve Amerika'daki Rus dostlarını gözden geçirdiğinde Timofey Pahlç, 1920'den beri -kişiye göre- Vadim Vadimiç, Ivan Kristofovoriç ya da Samuel Izraileviç dediği en az altmış sevgili dost sayabiliyordu rahatça, onlar da kendisini adı ve baba adıyla çağırıyorlardı aynı coşkuyla, her karşılaştıklarında elini içtenlikle sıktıktan sonra, "Ah Timofey

Pahlç! *Nu kak?* (Nassın?) *A vi baten'ka, zdorovo postarcli* (Gençleştiğin söylenemez dostum)!" diyorlardı.

Pnin konuşup duruyordu. Konuşması, birçok Rus'un İngilizcesini duymuş olan Victor'u şaşırtmıyordu, Pnin'in İngilizce "aile"yi Fransızca "kadın eş" gibi ilk heceye basarak söylemesini de yadırgamıyordu.

"Fransizcam İngilizcemden akicidir," dedi Pnin, "ama sen - *vous comprenez le français? Bien? Assez bien? Un peu?*"

"*Très un peu*," dedi Victor.

"Yazik ama yapilacak bir şey yok. Şimdi sana spordan şey edeceğim. Boksun Rus edebiyatindaki ilk tanimini, 1814'te doğup 1841'de öldürülen (akilda tutmak kolay) Mihail Lermontof'un bir şiirinde buluyoruz. Tenisin ilk tanimiysa *Anna Karenina*'da görülüyor, Tolstoy'un romaninda, 1875 yiliyla ilgili olarak. Gençken bir gün, Rus kirlik bölgesinde, Labrador yöresinde, Oryantalist Gotovtsef'in ailesiyle oynayayim diye bir raket tutuşturulmuştu elime. Bugün gibi aklimda, nefis bir yaz günüydü, oynadik, oynadik, toplarin onikisi de kaybolana kadar oynadik. Sen de yaşlaninca geçmişi ilgiyle anacaksin.

"Bir oyun da," dedi Pnin, kahvesine bol bol şeker atarak, *kroket*'ti tabii. Ben *kroket*'te şampiyondum. Yine de en sevgilen ulusal oyun, *gorodki*'ydi, "küçük kentler" anlamina geliyor. İnsanın aklina bahçedeki bir köşe düşüyor ve gençliğin o harika havasi: ben güçlü kuvvetliydim, işlemeli bir Rus gömleği giyerdim, şimdi kimse o tur sağlıklı oyunlar oynamiyor."

Etini bitirdi, konuyu sürdürdü:

"Yere, şöyle kocaman bir kare çizersin, oraya silindir biçiminde tahta parçalari dizersin, sutun gibi anladin mi, sonra biraz uzaktan onlara kalin bir sopa savurursun, çok sert, bir bumerang gibi, kolunu iyice açip - özür dilerim, iyi ki şeker, tüz değil."

"Hâlâ" dedi Pnin devirdiği şekerliği düzeltirken, belleğin şaşırtıcı direnci karşısında başını usulca sallayarak, "Hâlâ o *trak*!"i duyuyorum, vurduğun tahta parçalari havaya sıçrarken çıkan takirtiyi. Etini bitirmeyecek misin? Beğenmedin mi?"

"Çok lezzetli," dedi Victor, "ama çok aç değilim."

"Aaa, daha fazla yemelisin, bir futbolist olmak istiyorsan, çok daha fazla."

"Galiba futbola pek düşkün değilim. Aslında, futboldan nefret ederim. Ona bakarsanız hiçbir oyunda iyi değilim."

"Futbola hayran değilsin demek?" dedi Pnin, geniş, anlamlı yüzüne hüzünlü bir bakış yerleşti. Dudaklarını kıstı. Ağzını açtı - ama bir şey söylemedi. Suskunluk içinde vanilyasız ve kremasız vanilyalı dondurmasını yedi.

"Şimdi eşyani alip bir taksiye binelim," dedi.

Sheppard'ların evine vardıklarında Pnin, Victor'u salona götürdü, onu çarçabuk ev sahibi ihtiyar Bill Sheppard, Kolej'in eski idare müdürü (adam, küp gibi sağırdı, bir kulağında beyaz bir düğme vardı) ve kardeşiyle, Bill'in karısının ölümü üstüne geçenlerde Buffalo'dan onunla oturmaya gelen Bob'la tanıştırdı. Bir an Victor'u ikisiyle bırakıp yukarı koştu. Ev, derme çatma bir yapıydı, alt kattaki odalarda bulunan nesneler, üst kattaki sert adımlara ve konuk odasındaki pencere pervazının ansızın kurcalanmasına çeşitli titreşimlerle tepki gösteriyorlardı.

"Şuradaki resim," diyordu sağır Mr. Sheppard eğitici parmağıyla duvardaki çamurlu suluboyayı göstererek, "kardeşimle benim elli yıl önce yazlarımızı geçirdiğimiz çiftliğin resmi. Annemin bir okul arkadaşı, Grace Wells yapmıştı; oğlu Charlie Wells, Waindellville'deki otelin sahibidir -Dr. Neen mutlaka tanışmıştır onunla- dört dörtlük bir adamdır. Benim ölen karım da sanatçıydı. Birazdan onun bazı çalışmalarını göstereceğim sana. Şuradaki ağaç var ya, ambarın

arkasındaki -hani güçlükle seçiliyor-"

Merdivenlerden korkunç bir takırtıyla tangırtı geldi: aşağı inerken Pnin'in ayağı kaymıştı.

"1905 baharında," dedi Mr. Sheppard işaret parmağını resme doğru sallayarak, "o kavağın altında-"

Kardeşiyle Victor'un odadan fırlayıp merdiven başına koştuklarını fark etti. Zavallı Pnin, son basamakları sırtüstü inmişti. Bir an kımıldamadan yattı, gözleri fıldır fıldır. Ayağa kalkmasına yardım ettiler. Kırık yoktu.

Pnin gülümsedi: "Tıpkı Tolstoy'un o harika oykusundeki gibi -bir gün mutlaka okumalisin Victor- düşmesi sonucu kanser böbreğine yakalanan Ivan Ilyiç Golovin'i anlatir. Victor, şimdi benimle yukariya geliyor."

Victor, kolunu sıkıca kavrayarak onun ardısıra yürüdü. Sahanlıkta Von Gogh'un "La Berceuse"ünün bir röprodüksiyonu vardı, Victor, önünden geçerken alayla selam çaktı ona. Konuk odası, açık pencerenin çerçevelediği karanlıkta kokulu dallara düşen yağmur sesiyle doluydu. Çalışma masasının üstünde sarılmış bir kitapla bir on dolarlık duruyordu. Victor sevinçle güldü, huysuz ama iyi yürekli karşılayıcısına eğilerek teşekkür etti. "Açsana," dedi Pnin.

Victor, kibar bir tezcanlılıkla deneni yaptı. Sonra yatağın kenarına oturdu, sağ şakağına ışıltılı büklümlerle dökülen kumral saçları, gri hırkasından taşan çizgili boyunbağıyla, gri flanelle örtülü güçlü dizlerini aralayarak neşeyle açtı kitabı. Kitabı övmek geldi içinden - bir kere, armağan olduğu için sonra da onu Pnin'in anadilinden yapılmış bir çeviri sandığı için. Psikoterapi Enstitüsü'ndeki Rusya'dan gelme Dr. Yakof London'u anımsadı. Ne yazık ki, Yukon Kızılderili Şefi'nin kızı Zarinska'yla ilgili yanıltıcı bir bölüm çıktı karşısına, hemen onu bir Rus kızı sanıverdi. "Kocaman kara gözleri, kabilesindekilere korkuyla ve meydan okurcasına dikilmişti. Gerilim öylesine büyüktü ki, soluk almayı unutmuştu..."

"Galiba bu kitabı seveceğim," dedi kibar Victor. "Geçen yaz, *Suç ve* —" Delikanlıca bir esneme yayıldı bol gülüşlü ağzına. Sevecenlikle, hayranlıkla, içi sızlayarak Pnin, onbeş, yirmi, yirmibeş yıl önce Paris'te Arbenin'lerde ya da Polyanski'lerdeki o uzun, neşeli partilerden birinde esneyen Liza'ya baktı.

"Bugünluk bu kadar okuma yeter," dedi Pnin. "Çok heyecanlı bir kitap, biliyorum ama yarın okursun, istediğin kadar okursun. Sana iyi geceler. Banyo, sahanlığın karşısında."

Victor'la el sıkıştıktan sonra sert adımlarla odasına yürüdü.

9

Hâlâ yağıyordu. Sheppard'ların evindeki bütün ışıklar sönmüştü. Bahçenin arkasındaki, çoğu zaman titrek bir su damlamasını andıran cılız dere, bu gece yerçekimine kapılma hırsıyla kendi üstüne devrilen gümbürtülü bir çağlayana dönmüş, ladin ve kayın geçitlerinden geçen yılın yapraklarını, bazı yapraksız dalları sürüklüyordu, bir de Pnin'in pencereden fırlatışıyla düştüğü eğimli çayırdan suya yuvarlanan yepyeni, istenmeyen futbol topunu. Sonunda uykuya dalabilmişti Pnin, sırtındaki sızıya karşın ve uyku sırasında Rus göçmenlerin, Bolşeviklerden kaçmalarından bu yana yüzyılın üçte biri geçmiş olmasına karşın yakalarını bırakmayan düşlerden birini gördü, fantastik bir giysiyle düşsel bir saraydan kaçıyordu, bulutların örttüğü bir ayın altında, kocaman mürekkep havuzlarının arasından, sonra ıssız bir kıyıda, artık ölmüş dostu Ilya Isidoroviç Polyanski ile yürüyor, sanki umutsuz denizin ötelerinden çalkantılı bir tekneyle gelecek gizemli bir kurtuluşu bekliyorlardı. Sheppard kardeşler, bitişik yataklarında, Beautyrest şiltelerinin üstünde uykusuz yatıyorlardı; genç olan, karanlıkta

yağmura kulak veriyor, acaba bu çatısı tangırtılı, bahçesi çamurlu evi elden çıkarmamız daha doğru mu olur, diye düşünüyordu; yaşlı olan, sessizliği, yeşil, nemli bir kilise avlusunu, eski bir çiftliği, yıllar önce yıldırımla devrilen, John Head diye yüzü bulanık, uzak bir akrabanın ölümüne yolaçan kavağı düşünüyordu. Victor, başını yastığına koyar koymaz uykuya dalmıştı bir kerede (Ekvator'da, Quito'da, bir fıskiyenin yanındaki bir sırada oturan) Dr. Eric Wind'in asla öğrenmeyeceği yeni geliştirilmiş bir yöntemle. Saat bir buçuk sularında Sheppard'lar horlamaya başladılar, sağır olan, her soluk bırakışın sonunda bir homurtu çıkarıyor, öbür daha usul ve hüzünlü horultucudan çok daha tiz notalara erişiyordu. Tek başına adımladığı kumsalda Pnin'e (kaygılı dostu, harita getirmek için eve gitmişti) gittikçe yaklaşan ayak izleri göründü; soluk soluğa uyandı. Sırtı ağrıyordu. Saat dörttü şimdi. Yağmur dinmişti.

Pnin, Rusça bir *"okh-okh-okh"* iç çekişiyle daha rahat bir yatış biçimi aradı. İhtiyar Bill Sheppard, alt kattaki banyoya indi ağır ağır, evi ayağa kaldırıp yine yerine döndü.

Kısa bir süre sonra hepsi uyumuşlardı. Ne yazık ki hepsi, dışarıda, boş sokakta tan esintisinin, iri, ışıklı bir su birikintisini karıştırışını, telefon tellerinin suda okunaksız siyah zigzaglarla yansıyışı gösterisini kaçırdı.

Beşinci Bölüm

1

New England'ın en güzel eyaletlerinden birinde, 26 metre yüksekliğindeki Ettrick Dağı denilen ormanlık bir tepede duran eski, binde bir kullanılan bir gözcü kulesinin -eski deyişle "beklenti kulesinin"- en üst katından, serüvenci bir yaz gezgini (Miranda ya da Mary, Tom ya da Jim, kurşunkalemle korkuluğa yazdıkları adlar çoktan silinmişti nerdeyse), çoğunluğu akçaağaç, kayın, çamdan oluşan engin bir yeşillik denizi gözleyebilirdi. Beş mil kadar batıda, bir zamanlar kaynaklarıyla ünlü Onkwedo kasabasının bulunduğu yeri, ince, beyaz bir kilise kulesi belirlerdi. Üç mil kuzeyde, çimenlik bir bayırın eteğindeki ırmak kıyısında süslü bir evin (Cook'un Evi, Cook'un Yeri, Cook'un Şatosu diye de anılan, özgün adıyla Çamlık'ın) sivri tepelikleri seçilebilirdi. Ettrick Dağı'nın güney tarafında, Onkwedo'dan geçtikten sonra doğuya doğru giden eyalet otoyolu uzanırdı. Ağaçlı düzlüğü, sayısız toprak yolla ayak izleri zigzaglarla keserdi; toprak, Onkwedo'dan Çamlık'a kuzeydoğuya açılan taş döşeli bir köy yolunun azıcık eğri büğrü bir hipo-

tenüsü, demin sözü edilen eyalet otoyolun uzun bacağı, Ettrick Dağı yakınlarındaki çelik bir köprünün aştığı ırmağınsa kısa bacağı oluşturduğu bir üçgende kıstırılmıştı.

1954 yazının sıradan, sıcak bir gününde, Mary ya da Almira, ya da dilerseniz adı bir eski zaman züppesi tarafından korkuluğa yazılmış Wolfgang von Goethe, bir arabanın köprüye varmadan az önce anayoldan çıktığını, şimdi de bir yığın olası yol arasında bocalayıp durduğunu ayırdedebilirdi. Araba bıkkınlıkla, kararsızca ilerliyordu, fikrinden cayar caymaz da yavaşlayıp geriye tekme atan bir köpek gibi toz püskürtüyordu. Gözümüzde canlandırdığımız gözlemciden daha az seveceğiniz biri, bu uçuk mavi, yumurta biçiminde, iki kapılı, yaşı belirsiz, durumu parlak sayılamayacak sedanın direksiyonunda bir çılgının oturduğunu sanabilirdi. Aslında sürücüsü, Waindell Koleji'nden Profesör Timofey Pnin'di.

Pnin, o yılın başlarında Waindell Sürücü Okula'na gitmiş, ne var ki kendi deyişiyle işi "gerçekten kavrama" bilinci, kendisine ancak birkaç ay sonra, sızlayan bir sırtla yataga düştüğünde gelmişti, o arada Eyalet Vali'sinin bir başka uzmanla birlikte yayınladığı kırk sayfalık *Sürücü'nün Elkitabı*'nı, *Encyclopedia Americana*'daki "Otomobil" maddesini, Vites, Karbüratör, Fren Çizimlerini ve Glidden Turu'na katılan birinin, *circa 1905*, bir köy yolunda çamura saplanışının perişan hikâyesini büyük bir keyifle incelemekten başka bir şey yapmamıştı. Ancak o zaman ilk sezgilerinin ikili yapısı ağır basmıştı, sonunda hasta yatağında başparmaklarını kıpırdatıp hayali vitesleri değiştirirken. Gerçek dersler sırasında sürüş tarzını köstekleyen, gereksiz buyrukları teknik argoyla avaz avaz haykıran, köşelerde direksiyonu elinden almak için itiştiren, sessiz, zeki bir öğrenciyi alçaltıcı sözlerle sinirlendiren kaba bir öğretmenin yanındayken, kalasında sürdüğü arabayla yolda sürdüğü arabayı algısal

olarak birleştirememişti Pnin. Artık ikisi kaynaşmıştı. Ehliyet sınavını ilk keresinde geçememişse, aslında öğretmeniyle yersiz bir çaba göstererek bir tartışma başlatmasıydı, mantıklı bir yaratığın, görünürde hiç kimse yokken -ne it, ne at- kırmızı bir ışıkta durmaya dayalı bir şartlı tepki geliştirmesini istemekten daha aşağılayıcı bir şey olamayacağını kanıtlamaya girişti ona. İkincide, daha sakıngan davrandı ve sınavı geçti. Rus Dili kursuna katılan dayanılmaz çekicilikte bir son sınıf öğrencisi, Marilyn Hohn, eski gösterişsiz arabasını yüz dolara ona sattı: kendisi çok daha görkemli bir arabanın sahibiyle evleniyordu. Waindell'den çıkıp yolda bir motelde tek gece kalarak Onkwedo'ya yolculuk, ağır, güç ama olaysız geçmişti. Onkwedo'ya girmeden hemen önce Pnin, bir benzin istasyonuna yanaşmış, kır havası almak için dışarı çıkmıştı. Bir yonca tarlasının üstüne pürüzsüz beyazlıkta bir gök asılıydı, bir kulübenin yakınındaki odun yığınından bir horoz ötüşü duyuluyordu, çatlak, süslü püslü bir züppenin sesi. Bu hafif çatlak sesli kuşun raslansal tınısı, ılık rüzgârla birleşip loş, ölmüş bir günü anımsattı bir an, Petrograd Üniversitesi'nin ilk sınıfına başladığında uğradığı Baltık yazlık yöresinin küçük tren istasyonundaki sesler, kokular, ilgi, tanışıklık, özlem peşinde koşan Pnin'e yüklendi, hele o hüzün-

"Oldukça çamurlu," dedi ön camı silmeye başlayan kollarını kıllı benzinci.

Pnin, cüzdanından bir mektup çıkardı, ona iliştirilmiş küçük haritayı açtı ve benzinciye sordu; Cook'un Evi'ne gitmek için sapılacak yolun başındaki kilise ne kadar uzaktaydı. Adamın, Pnin'in Waindell Koleji'ndeki meslektaşı Dr. Hagen'e bu kadar benzemesi şaşırtıcıydı - havada kalan bir şaka izlenimi uyandıran rasgele benzeşmelerden biri.

"Oraya gitmenin daha iyi bir yolu var," dedi sahte Hagen. "Kamyonlar berbat etti o yolu, ayrıca dönemeçlerde zorlu-

nacaksın, Bence dümdüz git. Kasabanın içinden geç. Onkwedo'nun beş mil dışında, tam Ettrick Dağı'na giden soldaki yolu geçtikten sonra, köprüye varmadan hemen önce ilk sol sapağa gir. Güzel bir çakıllı yoldur."

Çabucak çamurluğu dolandı, ön cama karşı yönden saldırıya geçti elindeki bezle.

"Kuzeye sap, her kavşakta kuzeye doğru git - o ormanda sürüyle kerestelik ağaç dolu yol vardır ama sen kuzeyden şaşma, Cook'un oraya tam oniki dakikada varırsın. Şaşırmazsın, merak etme."

Pnin, orman yolları dolambacında dolaşalı bir saat olmuş, sonunda "kuzeye doğru git" ya da aslında "kuzey" sözcüğünün kendisi için bir anlam taşımadığı kanısına varmıştı. Üstelik kendisi gibi mantıklı birininin, dostu Alexandr Petroviç Kukolmikof'un (o yörede Al Cook diyorlardı) onu geniş, konuklara açık kırevinde yazını geçirmeye çağırdığında yolladığı kapsamlı açıklamalara kılıkılına uymak yerine rasgele bir işgüzarı dinlemeye nasıl sürüklendiğini de yorumlayamıyordu. Kara yazgılı sürücümüz yeniden otoyola dönemeyecek kadar yitirmişti aklını, delik deşik, daracık yollarda, iki yanda hendekler, hatta uçurumlar ağızlarını açmış beklerken manevra yapmakta pek deneyimli olmadığından, bocalamaları ve aranmaları, gözlem kulesinden bakan birinin ola ki yazıkla nan gözlerle izlediği anlaşılmaz görsel biçimlere bürünüyordu; ne ki o ıssız, kıpırtısız yörede kendi derdine düşmüş bir karıncadan başka tek canlı yoktu; saatlerce boşuna direndikten sonra her nasılsa üst çıkıntıya ve korkuluğa (*autostrada*'sına) ulaşmış, aşağıda ilerleyen mantıksız oyuncak-araba gibi sinirleniyor, ne yapacağını şaşırıyordu. Rüzgâr dinmişti. Solgun göğün altında, ağaç tepelerinin denizi, hiçbir yaşam limanı barındırmıyordu oyuklarında. Derken bir tabanca patladı, bir dal göğe fırladı. Kıpırtısız ormanın yalnızca o bölümündeki yo-

ğun üst dallar, hafifleyen sarsıntılar ya da atlamalarla ağaçtan ağaca bir salıntı aktardıktan sonra her şey yeniden durgunlaştı. Bir dakika daha geçti, sonra her şey birden oluverdi: karınca, kulenin çatısına giden dik bir kiriş bulup yenilenmiş bir hevesle onu tırmanmaya başladı; güneş yeniden göründü ve Pnin, umutsuzluğun doruğundayken kendini parke döşeli bir yolda, paslı ama gözalan bir tabelayla karşı karşıya buldu; yolcuları "Çamlık'a" çağıran bir tabelaya.

2

Al Cook, Piotr Kukolnikof'un zengin bir Moskovalı tüccarın, Eski-İnanç'çılardan, Mesen ve insansever, kendi kendini eğitmiş bir adamın oğluydu - ünlü Kukolnikof, Toplumsal-Devrimci gruplara (özellikle teröristlere) maddi yardımda bulunmakla suçlanıp son Çar döneminde oldukça rahat bir kaleye iki kere hapsedilmişti, Lenin dönemindeyse "Emperyalist bir casus" olduğu gerekçesiyle bir Sovyet zindanında bir hafta kadar ortaçağ işkenceleri görmüş, sonra ölüm cezasına çarptırılmıştı. Ailesi, Amerika'ya Harbin yoluyla ulaştı. 1925'te, ve genç Cook, sessiz direnciyle, pratik zekâsı ve biraz da bilimsel öğrenimiyle büyük bir Kimya Şirketi'nde güvenli bir konuma yükselmişti. İri yapılı, ortasına küçük bir kelebek gözlük tutuşturulmuş kocaman, kıpırtısız yüzüyle olduğu gibi görünüyordu - Bir İş Yöneticisi, bir Mason, bir Golfçü, zengin, sakıngan bir adam. Kusursuz, aksansız bir İngilizcesi vardı, ancak yumuşacık Slav tınısıyla, çok keyifli bir ev sahibiydi, suskun çeşidinden; ışıltılı gözleri, iki elinde iki içki bardağıyla; yalnızca çok eski sevgili bir Rus konuğu geceyarısına kalmışsa o zaman Petroviç, ansızın Tanrı'yı, Lermontov'u, Özgürlüğü tartışmaya başlar, Marksist bir kulak misafirinin kafasını epey karıştı-

racak o kalıtımsal, gözükara idealizmi açığa vururdu.

Bulgucu Charles G. Marshall'ın çekici, konuşkan, sarışın kızı Susan Marshall'la evlendi, insan Alexandr ile Susan'ı kocaman, sağlıklı bir aileyle bağdaştırmadan düşünemediğinden, ben de öbür iyi dilek sahipleri gibi, Susan'ın bir ameliyat sonucu yaşamı boyunca kısır kalacağını öğrenince sarsıldım. Daha gençtiler, birbirlerini bir tür eski tarz yalınlıkla ve her görenin içini açan bir dürüstlükle sevdikleri belliydi, kırdaki evlerini çocuklar ve torunlarla doldurmak yerine iki yılda-bir, yaşlıca Rusları biraraya getiriyor (babalarıyla, amcaları), aradaki yazlarda, *amerikantsi* (Amerikalıları), Alexandr'ın iş arkadaşlarını ya da Susan'ın akrabalarıyla dostlarını topluyorlardı.

Pnin'in *Çamlık*'a ilk gelişiydi bu ama ben daha önce de orada bulunmuştum. Göçmen Ruslarla -liberaller ve 1920'lerde Rusya'dan ayrılan aydınlar- dolup taşıyordu odalar. Her gölgeliğin altında onları bulabilirdiniz, tahta sıralarda oturup - Bunin, Aldanof, Sirin gibi göçmen yazarları tartışır, hamaklarda Rus dilinde yayımlanan bir gazetenin Pazar basısıyla yüzlerini geleneksel bir biçimde sineklere karşı savunarak yangelir, verandada çay içip reçel yer; ağaçlı yollarda yürüyüp yöredeki şapkalı mantarların yenip yenemeyeceğini düşünürlerdi.

İri, krallar gibi serinkanlı bir ihtiyar centilmen ile ufak tefek, çabuk heyecanlanan, kekeme Kont Fyodor Nikitiç Poroşin, -ikisi de Bolşevik diktatörlüğüne karşı direnmek için demokrat grupların Rus taşra illerinde kurdukları kahraman Yöre Hükümetleri'nin bir zamanki üyeleriydi-, çamların arasında yürür, Özgür Rusya Komitesi ile bir dahaki ortak toplantıda (bu komiteyi New York'ta kurmuşlar, sonra, daha yeni bir anti-komünist örgütle birleşmişlerdi) benimsenecek taktikleri tartışırlardı; keçiboynuzlarının örttüğü bir bölmeden Felsefe Tarihi öğreten Profesör Bolotof ile

Tarih Felsefesi öğreten Profesör Chateau arasındaki ateşli konuşmalar duyulurdu: "Gerçek, Sürekliliktir" diye haykırırdı bir ses, Bolotof'un sesi. "Hayır değildir!" diye gürlerdi öbürü. "Bir sabun köpüğü de bir fosil dişi kadar gerçektir!"

İkisi de ondokuzuncu yüzyılın sonlarında doğmuş Pnin ile Chateau, öbürlerine göre daha gençtiler. Ötekilerin çoğu altmışını çoktan aşmıştı. Öte yandan, Kontes Poroşin ve Madam Bolotof gibi birkaç hanım hâlâ kırklarının sonundaydılar ve Yeni Dünya'nın sağlıklı ortamına şükür, güzelliklerini korumakla kalmamış, geliştirmişlerdi. Bazı anababalar, çocuklarını da getirmişlerdi yanlarında - sağlıklı, uzun boylu, tembel, kolej çağında Amerikalı çocuklar, doğaya tepkisiz, Rusça bilmeyen, anababalarının yetişme koşullarındaki ve geçmişlerindeki güzelliklere hiçbir ilgi duymayan gençler. Çamlık'ta, anababalarınınkinden bambaşka bir fiziksel ve zihinsel düzlemde yaşıyorlardı sanki; arasıra kendi düzeylerinden bizimkine bir tür boyutlararası donuklukla geçtikleri oluyordu; iyi niyetli bir Rusça şakaya ya da önemli bir öğüde ters cevap vererek, sonra yine silinerek; her zaman uzak kalarak (öyle ki kişi, bir sürü cin peydahlamış izlenimine kapılıyordu). Kukolnikof ailesinin bölmeli taraçada sundukları gülüşmeli, uzun yemek sofralarındaki nefis Rus yiyeceklerine, Onkwedo'nun hazır yemeklerini, her çeşit konserveyi yeğleyerek. Poroşin çocuklarından (kolej ikideki Igor ile Olga) söz ederken, "İkizlerim beni çileden çıkarıyor," derdi. "Onlara evde kahvaltıda ya da akşam yemeğinde çok ilginç, çok heyecanlı şeyler anlatmaya kalkıştığımda -sözgelimi onyedinci yüzyılda Rusya'nın Kuzey ucunda yerel seçimle işbaşına gelmiş hükümetten ya da Rusya'daki ilk tıp okullarının tarihinden -bu arada, Christoviç'in 1883'te yayınlanmış mükemmel bir monografisi var bu konuda- kalkıp gidiyorlar, odalarında radyo dinliyorlar." Bu iki genç de, Pnin'in Çamlık'a çağrıldığı yaz oradaydılar. Ama görünmeden kaldı-

lar; Olga'nın hayranı, soyadını anlaşılan kimsenin bilmediği bir kolejli oğlan, hafta sonu için Boston'dan görkemli bir arabayla çıkıp gelmese, Igor, Bolotof'un kızı, New York'ta dans okuluna giden, Mısırlı gözleri, esmer kollarıyla pasaklı dilber Nina'da canayakın bir dost bulmasa bu kuytu yerde sıkıntıdan çatlarlardı.

Altmış yaşında, ama en az yirmi yaş daha gençlerin canlılığıyla evi çekip çeviren, Praskovia adında kunt bir kadındı. Onu çuvalımsı, elde dikilmiş şortlar anaç buluzlar ve yalancı elmaslarla arka sundurmada, parmaklarını kalçalarına dayamış, tavukları gözden geçirirken görmek, ne hoş bir manzaraydı. Alexandr ile kardeşi, Harbin'de çocuk yaştalarken onlara bakmıştı, şimdi de kocasının yardımıyla evlerinin işini görüyordu; asık suratlı, vurdumduymaz kocası ihtiyar Kazak'ın hayattaki en büyük tutkuları, birincisi, amatör ciltçilik -kendi başına öğrendiği handiyse hastalıklı bir işlem uyguluyordu önüne çıkan her eski püskü kataloğa ya da boyalı dergiye-, ikincisi meyve likörü yapmak, sonuncusu da küçük orman hayvanlarını vurmaktı.

O mevsimin konuklarından Pnin, Profesör Chateau'yu, yirmilerin başında Prag Üniversitesi'ne birlikte gittiği gençlik arkadaşını çok iyi tanırdı, son kere 1949'da Bolotof'un Fransa'dan gelmesi üstüne Rus Göçmen Bilimadamları Derneği'nin Barbizon-Plaza'da verdiği resmî yemektekilere hoşgeldin konuşmasında gördüğü Bolotof'ları da yakından tanırdı. Kendi adıma, ne Bolotof'a ne de felsefi çalışmalarına ilgi duydum. Belirsiz olanla basmakalıp olanın garip bir bileşimiydi bunlar; adamın başarısı belki de dağ gibiydi - ama düzlüklerden yapılma bir dağ; buna karşın Varvara'yı, tohuma kaçmış profesörün coşkulu, alımlı karısını hep beğenmişimdir. Varvara, Çamlık'a ilk geldiğinde, New England kırlık yöresini daha önce görmemişti. Huş ağaçlarıyla yaban mersinlerini, Onkwedo Gölü'nü gönül gözüyle her ne

kadar Balkanlar'daki Ohrid Gölü'ne, yani yerli yerine oturtmadıysa da Kuzey Rusya'daki Onega Gölü'yle koşutluk kurdu; orada, yaşamının ilk onbeş yazını, teyzesi ünlü feminist ve sosyal görevli Lidia Vinogradof'la birlikte Bolşeviklerden Batı Avrupa'ya kaçmadan önce geçirmişti. Bu yüzden uçuşa geçmiş bir sinekkuşunu ya da tomurcuklanmış bir katalpa ağacını görmek, Varvara'da doğadışı ya da egzotik bir imge etkisi yapıyordu. Hayvanlar üstüne bir kitaptaki resimlerden çok, evin eski küflü tahtasını kemirmeye gelen azman kirpiler ya da arka avludaki kedi sütünden tadan iğrenç küçük kokarcalar büyüleyiciydi onun gözünde. Tanımadığı bir bitki ve kuş türü karşısında şaşkınlığa kapılırdı. Sarı ötleğenleri başıboş kanarya sanırdı. Susan'ın doğum günü kutlamasına sofrayı süslemek adına güzelim zehirli sarmaşık yapraklarından bir demeti, pembe, çilli göğsüne sıkı sıkı bastırarak gururla, heyecandan soluk soluğa getirdiği konuşuluyordu.

3

Bolotof'larla pantolonlu, sıska, ufak tefek bir kadın olan Madam Şipolanski, Pnin'in çevreyi kolaçan ederek tozlu bir caddeye sapışını ilk görenlerdi, arabasına daha çok traktörüne alışkın bir çiftçi gibi dimdik oturmuş, direksiyona yapışmıştı, saatte on mil hızla ve birinci viteste, döşeli yolu Cook'un Şatosu'ndan ayıran, garip bir biçimde özgün, eski çamlarla kaplı, karman çorman koruluğa dalmıştı.

Varvara, az önce Roza Şipolanski ile birlikte oturdukları, Bolotof'u eski püskü bir kitabın başında kaçamak bir sigara tüttürürken yakaladıkları bölmeden fırladı. Ellerini çırparak karşıladı Pnin'i, kocası da -kitabın kaldığı yerine başparmağını soktuğu için- elinden geldiğince içtenlikle usul-

ca salladı kitabı. Pnin motoru durdurdu, oturduğu yerden dostlarına gülücükler saçtı. Yeşil spor gömleğinin yakası çözüktü; fermuarı açılmış rüzgârlığı, gösterişli göğsüne dar geliyordu, çatılmış kaşlarıyla, şakağındaki belirgin damarla bronz kel kafasını eğdi, kapı koluyla bir süre beceliştikten sonra arabadan attı kendini.

"Avtomobil', kostyum - nu pryamo amerikanets (gerçek bir Amerikan arabası) *pryamo Ayzenhauer!"* dedi Varvara, Pnin'i Roza Abramovna Şipoloyanski ile tanıştırdı.

"Kırk yıl önce bazı ortak dostlarımız vardı," dedi hanımefendi, Pnin'i ilgiyle süzerek.

"Ay böyle astronomik sayılardan söz etmeliyim!" dedi Bolotof, sayfa işareti olarak kullandığı başparmağının yerine bir çimen parçası sıkıştırarak. "Biliyor musun," dedi Pnin'in elini sıktıktan sonra, *"Anna Karenin*'i yedinci keredir okuyorum ve kırk değil altmış yıl önce aldığım tadın aynısını duyuyorum, daha yedi yaşımdaydım. Her keresinde insan yeni bir şeyler keşfediyor - sözgelimi Leo Nikolaviç'in romanının hangi gün başladığını bilmediği şimdi dikkatimi çekti; bir cuma günü olmalı, çünkü Oblonski'lerin evinde saatler o gün kuruluyor ama Levin ile Kitty'nin annesi arasındaki daldan-dala konuşmada perşembe olduğundan söz ediliyor."

"Ne fark eder ki," diye haykırdı Varvara. "Tam hangi gün olduğu kimin umurunda?"

"Sana tam günü söyleyebilirim," dedi Pnin kırık günışığında gözlerini kırpıp kuzey çamlarının bildik kokusunu içine çekerek. "Romanın açılışı, 1872 başları, yani Yeni Takvime göre şubatın yirmiüçü cuma günü. Sabah gazetesinde Oblonski, Beust'un Wiesbaden'e geçtiği söylentisini okur. Bu adam, St. James'in sarayına o günlerde Avusturya Elçisi olarak atanan Kont Friedrich Ferdinand von Beust'tur elbette. Beust, güven mektubunu sunduktan sonra

oldukça uzatılmış bir Noel tatili için anakaraya gitmişti - ailesiyle iki ay geçirdikten sonra o günlerde Londra'ya dönüyordu, iki ciltlik günlüklerine göre orada Galler Prensi'nin tifoyu atlatması nedeniyle St. Paul's'de yirmiyedi şubatta kutlanacak Şükran Günü hazırlıkları yapılmaktadır. Yine de (*odnako*), burası sahiden çok sıcak (*i zharko zhe u vas*)! Galiba Alexandr Petroviç'in görkemli bakışları altında huzura alındıktan sonra (*presvetlie ochi*, şakadan) mektubunda onca canlı bir biçimde anlattığı ırmağa dalacağım (*okupnutsya*, yine şakadan)."

"Alexandr Petroviç, pazartesiye kadar gelmeyecek, ya işte, ya eğlence peşinde," dedi Varvara Bolotof, "ama herhalde Susanna Karlovna'yı evin arkasındaki en sevdiği sundurmada güneşlenirken bulabilirsin. Çok yakınına gitmeden bağır."

4

Cook'un Şatosu, 1860'larda tuğla ve keresteden yapılma üç katlı bir köşktü, yarım yüzyıl sonra Susan'ın babası onu Dudley-Greene ailesinden, Onkwedo Kaplıcalarının şifalı sularından yararlanmak isteyen zenginlerin emrine sunulabilecek bir otel yapmak üzere satın aldığında, bir daha elden geçmişti. Melez bir üslupta, karmaşık, çirkin bir yapıydı. Fransız ve Floransa kalıntılarından Gotik'in sırıttığı bir yapı, ilk tasarımında, zamanın mimarı Samuel Sloan'ın "sosyal yaşamın en büyük gereksinimlerine ayarlı "Kuralsız Kuzey Villası" sınıflamasına giriyordu belki. "Kuzey" sözcüğü, "çatısıyla kulelerinin yükselme eğilimi"ni tanımlıyordu. Ne var ki bu dorukların sivriliği ve yurtlığun birsürü daha küçük Kuzey Villalardan oluşması, yapının birbirini tutmayan çatı parçaları, gönülsüz tepelikler, geniş silmeler,

rüstik köşe tuğlaları, dört bir yana fırlayan uzantılarla havaya kaldırılıp her nasılsa çatılmasından doğan yarı esriltici havası bile turistlerin dikkatini az çekmişti. 1920 yılı geldiğinde Onkwedo suları, ne olmuşsa olmuş eski iksir özelliklerini yitirmişlerdi, Susan da babasının ölümünden sonra Çamlık'ı elden çıkarmaya uğraşmıştı, kentin kocasının çalıştığı sanayi kesiminde daha rahat bir evleri vardı. Ama artık Şato'yu sayısız dostlarının kullanımına sunmaya alışmışlardı ve Susan, uysal, sevimli canavarın satıcı bulamamasına seviniyordu.

İçerisi de dışarısı kadar keşmekeş içindeydi. Bir tür konukseverliğin, bol camlı pencere kafeslerine yansıdığı geniş sofa, dört büyük odaya açılıyordu. 1720'den kalma trabzanlardan en azından birinin bir çubuğu ev yapılırken artık yeri tamtamına bilinemeyen daha eski bir yapıdan getirilmişti. Yemek odasındaki av hayvanlı, balıklı büfe aynalıkları da çok güzeldi. Üst katların her birindeki yarım düzine odada ve arkadaki iki kanatta birbirini tutmayan eşyalar arasında Hint ağacından alımlı bir çalışma masası, romantik bir gülağacı sedir bulabilirdiniz ama bir sürü döküntü de çıkardı karşınıza, kırık iskemleler, toz içinde kalmış mermer kaplı masalar, ihtiyar maymunların gözleri kadar yaslı, arkaları kasvetli kara ayna parçalarıyla süslü birkaç *étagères*. Pnin'in odası, üst katta güneydoğudaydı; yaldızlı duvar kâğıdından kalan parçalar vardı duvarlarda, bir ranza, basit bir lavabo ve her tür raf, destek, testerelenmiş pervaz. Pnin, ıtıştirerek açtı pencereyi, gülümseyen ormana güldü, köydeki eski bir ilk günü yine anımsadı, çok geçmeden de üstünde denizci mavisi bir bornoz, çıplak ayaklarında sıradan lastiklerle aşağı indi, lastik giymek, ıslak belki de yılan yuvası otlardan geçmek zorunda kalanın alacağı sağduyulu bir önlemdi. Bahçeye bakan taraçada Chateau'yu buldu.

Safkan bir Rus ailesinden gelme zarif, sevimli bir bilim

adamı olan Konstantin Ivaniç Chateau (yetim Ivan'ı evlat edinen, Fransızlaşmış bir Rus'tan almıştı bu soyadını duyduğum kadarıyla) büyük bir New York üniversitesinde öğretim görevlisiydi ve çok sevdiği Pnin'ini en azından elli yıldır görmemişti. Sevinçle bağrışarak kucaklaştılar. Bir zamanlar benim de melek gibi Konstantin Ivaniç'in büyüsüne kapıldığımı açıklamalıyım, özellikle 1935 ya da 1936'da başka sürgün Ruslarla paylaştığı Güney Fransa'daki villasında, Grasse'ın defne ve ısırganları arasında her gün yaptığımız sabah yürüyüşleri sırasında. Yumuşak sesi, St. Petersburg centilmenlerine özgü yumuşatılmış r'leri, uslu, hüzünlü, ren-geyiği gözleri, durmadan sıvazladığı uzun, zayıf parmaklarıyla çekiştirdiği kumral keçisakalı, - Chateau her haliyle (kendisi kadar eski bir edebi sanat kullanmak gerekirse) dostlarında pek raslanmayan bir sağlıklılık duygusu uyandırırdı. Pnin ile bir süre konuştular, görüş alışverişi yaptılar. Sağlam ilkeli sürgünlerde sık görüldüğü üzere bir ayrılıktan sonra her karşılaşmalarında yalnızca kişisel bir geçmişi yakalamaya çabalamıyor, bazı ipucu parolalarla -bazı imler, yabancı bir dilde iletilemeyecek bazı özel tınılarla- yakın Rus tarihinin gidişini, bir yüzyıllık bir adalet savaşı ve ışıyan umuttan sonra otuzbeş yıllık umutsuz adaletsizliği özetlemeye çalışıyorlardı. Sonra, yurtdışındaki Avrupalı öğretim üyelerine özgü bildik güncel konuşmalarına daldılar, iç çekerek, başlarını sallayarak; coğrafyadan habersiz, gürültüye karşı bağışıklık kazanmış, eğitimi yalnızca eninde sonunda bol paralı bir işe geçmenin bir yolu diye düşünen "tipik Amerikalı kolej öğrencisi"ni eleştirdiler. Sonra birbirlerinin yeni çalışmalarını sordular, ikisi de kendi araştırmasına değinirken son derece alçakgönüllü, sessizdi. Sonunda, bir otlakta ilerlerken, sarı çiçeklere değip taşlı bir ırmağın aktığı ormana doğru yürürken, sağlıklarından söz ettiler: bir eli beyaz flanel pantolonunun cebinde,

gösterişli ceketin iyice açılmış göğsünden flanel bir yelek seçilen kaygısız görünüşlü Chateau, yakında karnından ameliyatla bir parça alınacağını söyledi şakayla; Pnin de gülerek kendisi ne zaman röntgen çektirse doktorların gördüğü, kendi dillerinde "kalbin arkasındaki bir gölge"nin anlamını boşu boşuna çözmeye çalıştıklarını söyledi.

"Kötü bir roman için iyi bir başlık," dedi Chateau.

Ormana tam girerken geçtikleri çimenli bir bayırda pürtüklü kumaştan bir takım giymiş, bembeyaz, gür saçlı, kocaman bir ağaççileği gibi mor burunlu, pembe suratlı, saygıdeğer bir adam, yamaçtan onlara doğru indi hızla, yüzü öfkeyle büzülmüştü.

"Şapkam için geri dönmem gerek," dedi dramatik bir sesle, yakınlarına geldiğinde.

"Tanışıyor musunuz?" diye mırıldandı Chateau, tanıştırmak için ellerini sallayarak. "Timofey Pavliç Pnin, Ivan İlyiç Gramineef".

"*Moyo pochtenie* (Saygılarımı sunarım)," dediler iki erkek, sertçe el sıkışıp birbirlerine eğilerek.

"Ben de," diye sözünü sürdürdü ayrıntı düşkünü Gramineef, "günün başladığı gibi kapalı gideceğini sanmıştım. Aptallık edip (*po gluposti*) başımı koruyacak bir şey almadım. Şimdi güneş beynimi yakıyor. İşime ara vermem gerek."

Bayırın üstünü gösterdi. Orada mavi göğe karşı ince bir karaltı gibi şövalesi duruyordu. O doruktan, aşağıdaki vadiyi boyuyordu, garip eski ambar, boğum boğum elma ağacı, inekler, hepsi tamamdı.

"Size Panamamı verebilirim," dedi kibar Chateau, gelgelelim Pnin, bornozunun cebinden kocaman, kırmızı bir mendil çıkarmıştı bile; mendilin uçlarını ustaca düğümledi.

"Harika... Çok teşekkür ederim," dedi Gramineef başlığını takarak.

"Bir dakika," dedi Pnin. "Düğümleri içeri sokmanız gerek."

O iş de bittikten sonra Gramineef, yokuş yukarı, şövalesine doğru yürümeye başladı. Tanınmış ama candan, akademik bir ressamdı, capcanlı yağlıboyaları - "Volga Ana", "Üç Eski Dost" (oğlan, katır, köpek), "Nisan Düzlüğü" vb. Moskova'daki bir müzeyi onurlandırıyorlardı hâlâ.

"Birisi bana dedi ki," dedi Chateau, Pnin'le ırmağa doğru yürürlerken, "Liza'nın oğlunda olağanüstü bir resim çizme yeteneği varmış. Doğru mu?"

"Evet," diye yanıtladı Pnin. "Işin kötüsü (*tem holee obidno*) galiba yakında üçüncü kere evlenmeyi tasarlayan annesi, yazın geri kalan bölümünü geçirmek için birdenbire California'ya götürdü Victor'u, oysa önce kararlaştırıldığı gibi burada benimle kalsaydı Gramineef'ten ders almak gibi müthiş bir olanağa kavuşacaktı."

"Müthişliği abartıyorsun," diye yumuşakça katıldı konuya Chateau.

Köpüren, ışıldayan ırmağa vardılar. Yüksekte ve alçakta kalan iki çavlanın arasındaki çıkıntılı kaya, akçaağaçlarla çamların altında doğal bir yüzme havuzu oluşturmuştu. Yüzmeyi sevmeyen Chateau, bir kaya parçasına yaslandı. Öğretim yılı boyunca Pnin, bir güneş lambasının ışığında yatmıştı düzenli olarak; o yüzden soyunup da mayosu ortaya çıkınca, teni ırmakboyu korusundaki benekli güneş ışığında parlak maun rengi saçıyordu. Haçıyla lastiklerini çıkarttı.

"Baksana ne güzel," dedi gözünden bir şey kaçmayan Chateau.

Aynı cinsten bir sürü küçük kelebek, kumun ıslak bir bölümüne konmuşlardı, kanatları dik ve kapalıydı, uçlara doğru siyah noktalar ve küçük turuncu tavuskuşu benekleriyle kaplı solgun kanat altlarını gösteriyorlardı: Pnin'in attığı lastiklerden biri bazılarını tedirgin etmişti, üst yüzeylerinin göksel rengini göz önüne sererek mavi kar taneleri gibi uçuştular bir daha konmadan önce.

"Yazık, Vladimir Vladimiroviç burada değil," dedi Chateau. "Bu büyüleyici böcekler üstüne ne varsa anlatırdı bize."

"Bana onun böcekbilim merakı hep poz gibi gelmiştir."

"Yoo hayır," dedi Chateau. Pnin'in boynundan çıkartıp bir dala astığı altın zincirli Ortodoks haçını göstererek, "Bunu kaybedeceksin günün birinde," diye ekledi. Haçın ışıltısı çevreyi dolaşan bir yusufçuğu şaşırttı.

"Belki de kaybetmek umurumda olmaz," dedi Pnin, "Senin de çok iyi bildiğin gibi onu yalnızca duygusal nedenlerden ötürü takıyorum. Duygu da gittikçe yük gibi geliyor. Zaten kişinin çocukluğunun bir parçacığını göğüs kemiğine değecek biçimde tutmak çabasında fiziksel güçlük fazla ağır basıyor."

"İnancı, dokunma duyusuna indirgeyen ilk kişi sen değilsin," dedi dinibütün bir Ortodoks olan ve dostunun bilinmezci tavrına içerleyen Chateau.

Kör dalışa geçen bir atsineği, Pnin'in kel kafasına kondu ve onun etli avucunun inmesiyle serseme döndü.

Chateau'nun ilistiğinden daha küçük bir kayadan, Pnin sakınarak, kahverengili mavili suya girdi. Bilek saatinin hâlâ yerinde olduğunu gördü - onu çıkarıp lastiklerinin birine soktu. Güneş yanığı omuzlarını usulca sallayarak bata-çıka ilerledi, yaprakların ilmeksi gölgeleri titreşerek geniş sırtından aşağı kayıyordu. Durdu, çevresindeki pırıltıyı ve gölgeyi yok ederek eğik başını ıslattı, ensesini ıslak ellerle ovuşturdu, kolaltlarına sırayla su çarptı, sonra iki avucunu birleştirerek suya kaydı, kurbağalama yüzüşüyle her yana kabarcıklar yolladı. Doğal havuz içinde görkemle yüzdü Pnin. Gargarayla püskürtme arası bir soluma hızı tuttu. Belli aralarla bacaklarını açıyor, dizlerini yaylandırıyor, kollarını da dev bir kurbağa gibi büküp uzatıyordu. İki dakika bunları yaptıktan sonra sudan çıktı, kurumak için kaya parçasına oturdu. Sonra haçını, saatini taktı, lastikleriyle bornozunu giydi.

5

Akşam yemeği, bölmeli sundurmada yenecekti. Bolotof'un yanına oturup kırmızı *botvinia*'sında (soğuk pancar çorbası) şangırdayan pembe buz küpçüklerini karıştırırken Pnin, daha önceki bir konuşmaya döndü.

"Levin'in ruhsal zamanı ile Vronski'nin fiziksel zamanı arasında önemli bir fark olduğunu görmüşsünüzdür. Kitabın ortasında Levin ile Kitty, Vronski ile Anna'nın tam bir yıl gerisindedirler. 1876 Mayıs'ında bir pazar akşamı, Anna kendini o yük treninin altına attığında, romanın başından o güne dört yılı aşkın bir süre yaşanmıştır, oysa Levin'ler açısından, aynı dönemde, 1872'den 1876'ya kadar yani, ancak üç yıl geçmiştir. Benim gözümde, edebiyatta göreceliğin en yetkin örneğidir bu."

Yemekten sonra bir kroket partisi önerildi. Oyuncular, teknik açıdan kuraldışı olsa da yaygınlık kazanmış çember düzenlemesinde karar kıldılar, on çemberden ikisi alanın ortasına Kafes ya da Farekapanı denen bölümü oluşturmak üzere çatılıyordu. Şipolyanski ve Kontes Poroşin ikilisine karşı Madam Bolotof'la çift oluşturan Pnin'in, hepsinden kat kat üstün bir oyuncu olduğu hemen ortaya çıktı. Çubuklar dağıtılıp oyun başladığında, onda düpedüz bir değişim gözlemlendi. Her zamanki ağır, düşünceli, oldukça katı kişiliğini bırakıp son derece hareketli, telaşlı, suskun, kurnaz bir kambura döndü. Çok aşağıda, aralık duran leylek bacaklarının arasında zarifçe salladığı (oyun için Bermuda şort giymesi, ufak çapta bir şaşkınlık yaratmıştı) sopasının hedef kollayan çevik salınımlarıyla her vuruşu titizce ayarlıyor, şaşmaz hafif bir tıkla topa vurduktan sonra hâlâ iki büklüm, yuvarlanmayı sürdüren topu durdurmayı tasarladığı noktaya hızla yürüyordu. Geometrik bir hazla topu çemberlerden geçiriyor, seyircilere hayranlık çığlıkları attı-

rıyordu. Özel bir şölene götürecceği iki teneke birayla ordan gölge gibi süzülen Igor Poroşkin bile fundalıklar arasına dalmadan bir an durdu, başını onaylarcasına salladı. Öte yandan, Pnin bir hasmının topuna acımasız bir kayıtsızlıkla vurduğunda, daha doğrusu topu savurduğunda alkışlara, yakınılar ve protestolar karışıyordu. Kendi topunu öbürüne değecek şekilde yerleştirdikten, o garip küçücük ayağını topunun üstüne koyduktan sonra, öyle bir vuruyordu ki, öteki top, vuruşun sarsıntısıyla ta uzaklara sürükleniyordu. Susan, kendisine danışıldığında bunun kurallara bütünüyle aykırı olduğunu söyledi, oysa Madam Şipolyanski, vuruşu kurallara uygun gördü, hatta çocukken İngiliz bakıcısının buna Hong Kong vuruşu dediğini belirtti.

Pnin, ganimeti toparlayıp her şey bittikten, Varvara da Susan'la akşam çayını hazırlamaya gittikten sonra Pnin, sessizce çamların altındaki bir sıraya çekildi. Her nedense çok tatsız ve ürkütücü olgunluk yıllarında birçok kere başına gelen bir kalp çarpıntısı yine yokladı bedenini. Tam bir sızı ya da çarpıntı değildi, kişinin fiziksel çevresine -günbatımı, ağaçların kırmızı gövdeleri, kum, durgun hava- batıp erimesi gibi oldukça ürkütücü bir duyguydu. O sırada Pnin'in tek başına oturduğunu gören ve bundan yararlanan Roza Şipolyanski geldi (*"sidite, sidite!"* kalkma lütfen) diyerek sıraya yanına oturdu.

"1916 ya da 1917'de," dedi, "benim kızlık soyadımı -Geller- bazı yakın dostlarınızdan duymuşsunuzdur belki."

"Hayır, anımsamıyorum," dedi Pnin.

"Önemli değil zaten. Daha önce karşılaştığımızı hiç sanmıyorum. Ama siz benim kuzinlerin Grişa ile Mira Boloçkin'i tanıyorsunuz. Durmadan sizden söz ederlerdi. Grişa, İsveç'te yaşıyor galiba - tabii zavallı kızkardeşinin korkunç sonunu duymuşsunuzdur..."

"Evet duydum," dedi Pnin.

"Kocası çok çekici bir adamdı," dedi Madam Şipolyanski, "Samuil Lvoviç'le ben onu da, ilk karısı piyanist Svetlana Çertok'u da çok yakından tanırdık. Naziler tarafından Mira'dan ayrı gözaltına alınmıştı. Benim ağabeyim Mişa ile aynı toplama kampında can verdi. Mişa'yı tanımadınız, değil mi? O da bir zamanlar Mira'ya aşıktı."

"Çay gotoff (çay hazır)," diye seslendi Susan sundurmadan, o garip işlevsel Rusçasıyla. "Timofey, Rozoçka! *Çay!"*

Pnin, biraz sonra geleceğini söyledi Madam Şipolyanski'ye, o gittikten sonra çardağın ilk alacakaranlığında, hâlâ ellerinde tuttuğu kroket sopasını sıkıca kavrayarak oturmayı sürdürdü.

Kır evinin sundurmasını iki gaz lambası yumuşacık aydınlatırdı. Timofey'nin babası, göz uzmanı Dr. Pavel Antonoviç Pnin ile Mira'nın babası, çocuk doktoru Yakof Grigorieviç Beloçkin, verandanın bir köşesinde oynadıkları satrançtan kopamazlardı, o yüzden Madam Beloçkin, bu iki dalgın doktoru, ailenin geri kalan üyeleriyle konukların -bazıları dupduru, bazıları ışıltılı bir sis içinde- oturduğu öbür uçtaki büyük masaya çağırmak yerine çay servisini hizmetçiyle oraya yollardı - oyun oynadıkları sehpanın yanıbaşındaki küçük özel bir Japon sehpasına: gümüş koruncaklı çay fincanları, lor peyniri, esmer ekmek ve kesilmiş sütün suyu, bahçe çileği, *zemlyanika*, özel yetiştirilmiş başka çilek türleri, *klubnika* (Haut-bois ya da böğürtlen) ve parıltılı altın renginde reçeller, çeşit çeşit bisküviler, gevrekler, tuzlu halkalar, peksimetler.

Dr. Beloçkin'in kör eli, bir halka aldı, Dr. Pnin'in gören eliyse bir piyon kaptı. Dr. Beloçkin, halkasını çiğnerken sallarında beliren boşluğa baktı; Dr. Pnin, soyut bir peksimeti çayına batırdı.

Beloçkin'lerin o yaz kiraladıkları kırevi, General N-'nin dul karısının Pnin'lere kiraladığı, geniş arazisinin eteklerin-

deki yazlıkla aynı Baltık sayfiyesindeydi, arazi bataklıktı, engebeliydi, bırakılmış konağı, karanlık korular kıstırıyordu dört yandan. Timofey Pnin yine acemi, utangaç, inatçı, onsekiz yaşındaki oğlandı bu anda, karanlıkta Mira'yı bekliyordu - ve her ne kadar sağduyu, gazyağı lambalarına elektrik ampulleri takmış, insanları silkeleyip yaşlanan göçmenlere çevirmiş olsa da, aydınlık sundurmayı durmaksızın umutsuz, sağlam tel örgülerle donatıyorsa da zavallı Pnin, bir sanrı keskinliğiyle Mira'nın oradan süzülüp bahçeye, donuk beyazları karanlıkta giysisinin rengine karışan, uzun tütün çiçekleri arasından geçip yanına geldiğini canlandırıyordu. Bu duygu, her nasılsa göğsündeki yayılmaya ve hafiflemeye denk düşüyordu. Sopasını usulca yanına koydu ve iç ezincini dağıtmak için evden uzaklaşıp sessiz çam korusunda yürümeye başladı. Bahçe gereçlerinin durduğu kulübenin yakınına park edilmiş, en azından iki başka konuk dostun çocuklarının oturduğu arabadan sürekli olarak bir müzik sesi geliyordu hafiften.

"Caz, caz, caz, cazları olmazsa olmaz bu gençlerin," diye homurdandı kendi kendine, ormana ve ırmağa giden patikaya saptı. Kendisinin ve Mira'nın gençliklerinin gözde eğilimlerini anımsadı, amatör temsilleri, çingene balladlarını, Mira'nın fotoğraf tutkusunu. Çektiği o sanatsal şipşaklar nerdeydi şimdi - evcil hayvanlar, bulutlar, çiçekler, ıslak kaygan karda, huşağaçlarının gölgeleriyle bir nisan düzlüğü, kapalı bir yük vagonunun tepesinde dikilen askerler, bir günbatımı ufku çizgisi, bir kitabı tutan bir el. Petrograd'da Neva seddinde son buluştukları gün, o gözyaşları, yıldızlar, onun karakul postundan manşonunun ılık, gül kırmızımsı ipek astarı. 1918-22 İç Savaşı ayırmıştı onları: tarih, nişanlarını bozmuştu. Timofey doğuya, kısa bir süre için Denikin'in ordusuna katılmaya gitti, Mira'nın ailesiyse Bolşeviklerden İsveç'e kaçtı, sonraları yerleştikleri Alman-

ya'da Mira, Rus kökenli bir kürk tüccarıyla evlendi. Otuzların başlarında; o sıralar kendisi de evli olan Pnin, karısının bir psikoterapistler kongresine katılmak istemesi üstüne onunla Berlin'e gitti, bir gece Kurfürstendamm'daki Rus lokantalarından birinde Mira'ya yine rasladı. İki üç kelime konuştular, Mira, her zamanki gibi, kara kaşlarının altından, o kendine özgü utangaç hınzırlığıyla gülümsedi ona; çıkık elmacık kemiklerinin çevresindeki çizgi, badem gözleri, kollarının ve bileklerinin inceliği değişmemişti, ölümsüzdü, sonra vestiyerden paltosunu alan kocasının yanına gitmişti, hepsi bu - ama o sevecenliğin sızısı sürdü, bildiğinizi bildiğiniz ama anımsayamadığınız şiirlerin titreşen dışçizgisi gibi.

Geveze Madam Şipolyanski'nin dedikleri, Mira'nın imgesini olağandışı bir canlılıkla donatmıştı. Tedirgin edici bir duyguydu bu. Yalnızca onulmaz bir dertten kurtulurken, yakınlaşan ölümün verdiği sağlık içinde bir an başedilebilirdi bununla, Pnin, son on yıl boyunca Mira Beloçkin'i asla anımsamamayı öğretmişti kendine - kısa, yavan bir gençlik aşkını anımsamanın kafa dinginliğini bozacağı korkusundan değil (ne yazık ki Liza'yla evliliğinin anıları, daha önceki her gençlik aşkını silip süpürecek kadar baskındı) ama kişi kendine dürüst davransa, Mira'nın ölümü türü olayları olanaklı kılan bir dünyaya hiçbir vicdanın, yani hiçbir bilincin dayanması beklenemezdi de ondan. Kişi unutmak zorundaydı - çünkü o güzel gözleri, gülümseyişi ve arka planında o bahçeler ve karlar uzanan bu zarif, kırılgan, seven genç kadının bir ölüm-kampına sığır arabasıyla yollandığını, geçmişin alacakaranlığında, dudaklarınızın altında atışını duyduğunuz ince kalbine saplanan bir fenol iğnesiyle öldürüldüğünü anımsayarak yaşayamazdınız. Ölüm şekli belirtilmediğinden Mira, kişinin kafasında birçok kere ölüyor, yeniden bir daha, bir daha ölmek için kaç kereler

diriliyor, eğitimli bir hastabakıcının eşliğinde kirle, tetanos mikrobuyla, cam kırıklarıyla aşılanıyor, uyduruk bir duşta asit prusik gazıyla zehirleniyor, benzinle ısıtılmış bir kayın kümesinin altındaki çukurda diri diri yanıyordu. Washington'da rasladığı müfettişin Pnin'e dediğine göre kesin olan tek şey, çalışamayacak kadar zayıf düştüğünden (hâlâ gülümsese, öbür Yahudi kadınlara hâlâ yardım edecek güçte olsa da) ölmesi uygun görülmüş, Buchenwald'a varışından birkaç gün sonra, güzel ormanlarla kaplı, kulağa etkileyici gelen Grosser Ettersberg'de yıkılmıştı. Bu yöre, Goethe'nin, Herder'in, Schiller'in, Wieland'ın, eşsiz Kotzebue ve nicelerinin gezindiği Weimar'dan yürüyerek bir saat çekiyordu. "*Aber warum* - ama niye" diye haykırırdı insanların en seveceni Dr. Hagen, "o leci kampı neden o kadar yakına kurmak zorunda kalmışlar ki?" Gerçekten de yakındaydı -Almanya'nın kültürel kalbinin beş mil ötesinde-. Waindell Koleji'nin sözcük seçmekte usta Başkanı'nın yakınlarda yaptığı bir açılış konuşmasında da büyük bir zarifllikle belirttiği gibi, "Üniversitelerin ulusu"ydu Almanya, Avrupa'nın durumunu gözden geçirirken bir başka işkence evine de övgü yağdırmıştı, "Rusya - Tolstoy'un, Stanislavski'nin, Raskolnikof'un ve başka büyük, iyi yürekli insanların ülkesi."

Pnin, ağırbaşlı çamların altında yavaşça yürüdü. Gök, can çekişiyordu. Pnin, diktatör bir Tanrı'ya inanmazdı. Belli belirsiz, hortlakların demokrasisine inanırdı. Belki de ölülerin ruhları kurullar oluşturuyor, bunlar da oturumlarına hiç ara vermeksizin dirilerin yazgılarıyla ilgileniyordu.

Sivrisinekler sıkmaya başlamıştı. Çay zamanı. Chateau'yla satranç zamanı. O garip kasılma geçmişti, soluk alabiliyordu yine.

Bayırın uzaktaki tepesinde, tam Gramineef'in şövalesinin birkaç saat önce durduğu yerde; kehribar kırmızısı göğe

karşı iki karaltı seçiliyordu. Birbirlerine yakın, yüzyüze durmuşlardı. Poroşin'lerin kızıyla sevgilisi miydiler, Nina Bolotof'la genç Poroşin mi, yoksa Pnin'in solan gününün son sayfasına yerleşmenin bir yolunu bulan bilinmeyen bir çift mi, yoldan anlaşılmıyordu.

Altıncı Bölüm

1

1954 Sonbahar Dönemi başlamıştı. Temel Bilimler Binası'nın girişindeki kabasaba Venüs'ün granit boynu yine al bir dudakboyasının öpüş izini taşıyordu. *Waindell Gazetesi* yine Otopark Sorunu'nu ele almıştı. Kitaplıktaki kitapların sayfa kenarlarına ilk sınıf öğrencileri yine "Doğa betimlemesi" ya da "İroni" gibi yardımcı açıklamalar yazıyorlardı; ve Mallarmé'nin şiirlerinin güzel bir basısında, besbelli üstün yetenekli bir "şerh"çi, mor mürekkeple *oiseaux* sözcüğünün altını çizip üzerine "kuşlar" sözcüğünü çiziktirmişti. Temel Bilimler'den Frieze Binası'na açılan kafesli geçitin bir kıyısına sonbahar rüzgârları yine kuru yapraklar yapıştırmıştı. Durgun ikindilerde, kocaman koyu kehribar renkli Kral kelebekler, asfaltın, çimenliğin üstünde kanat çırpar, tembel tembel güneye sürüklenirlerken içeri tam çekilmemiş kara bacakları, benekli gövdelerinin altında, ta aşağılara sarkıyordu yine.

Ve Kolej çarkı, gıcırdamayı sürdürüyordu. Karıları gebe çalışkan mezunlar, hâlâ Dostoyevski ve Simone de Beauvoir

üstüne tezler yazıyorlardı. Edebiyat bölümleri hâlâ Stendhal'in, Galsworthy'nin, Dreiser'in ve Mann'ın müthiş yazarlar olduğu izlenimiyle boğuşuyorlardı. "Çatışma," "örüntü" gibi kalıp sözcükler hâlâ gözdeydi. Her zamanki gibi, kısır öğretimciler daha verimli meslektaşlarının kitaplarını eleştirerek kültür "üretmeyi" başarıyor ve yine her zamanki gibi şanslı öğretim üyelerinden birkaçı, yılın başlarında verilen çeşitli ödüllerin tadını çıkarıyorlardı ya da çıkarmak üzereydiler. Bu arada Güzel Sanatlar Bölümü'nden, çok renkli Starr çiftine -bebek suratlı Christopher Starr ile çocuksu karısı Louise- Doğu Almanya'da, savaş sonrası halk şarkılarını kaydetmek gibi benzersiz bir olanak sağlayan gülünç bir burs verilmişti, bu şaşırtıcı gençler her nasılsa bu şarkılara ulaşma izni koparabilmişlerdi. Antropoloji Profesörü Tristan W. Thomas (arkadaşları "Tom" derler), Kübalı balıkçılarla palmiye-tırmanıcılarının beslenme alışkanlıkları üstüne bir çalışma yapabilmek için Mandoville Vakfı'ndan onbin dolar almıştı. Başka bir bağış kuruluşu, Dr. Bodo von Falternfels'in yardımına koşmuş, ona "son yıllarda Nietzsche çömezlerinin Çağdaş Düşünce'ye etkilerinin eleştirel bir yaklaşımına adanmış bütün basılı ve yazılı malzemeyi içeren bir bibliyografya"yı bitirmesi için destek vermişti. Ve önem açısından değil de sıralama açısından sonuncu olarak, özellikle eliaçık bir vakfın, ünlü Waindell psikiyatrı Dr. Rudolph Aura'ya tanıdığı olanaktı, böylelikle doktor onbin ilkokul öğrencisine Parmak Tası denilen testini uygulayabilecekti, bu testte çocuğun işaret parmağını rengârenk sıvılarla dolu taslara batırması istenir ve parmağın uzunluğuyla ıslanan bölümün oranı ölçülüp gözkamaştırıcı grafiklere dökülür.

Sonbahar Dönemi başlamıştı ve Dr. Hagen güç bir durumla karşı karşıyaydı. Yaz sırasında, eski bir dostu, Waindell'den çok daha önemli bir üniversite olan Seaboard'da

gelecek yıl bol kazançlı bir profesörlüğü kabul edip etmeyeceğini üstü kapalı olarak sormuştu. Sorunun bu kısmını çözmek o kadar güç değildi. Öte yandan, onca emekle kurduğu, Blorenge'ın geniş bütçeli Fransızca Bölümü'nün kültürel ağırlık bakımından asla yarışamayacağı bölümü, hain Falternfels'in pençelerine bırakılacağı gibi tüyler ürpertici bir gerçek de vardı. Falternfels'i Hagen getirtmişti Avusturya'dan, oysa adam kendisine kazık atmış - dümenler çevirerek Hagen'in 1945'te çıkardığı önemli bir derginin, *Europa Nova*'nın yönetimi üstlenmişti. Hagen'e yapılan ayrılma önerisi -henüz konuyu meslektaşlarına açmamıştı- daha da iç parçalayıcı bir sonuç verecekti; Yardımcı Profesör Pnin, yüzüstü bırakılacaktı. Waindell'de hiçbir zaman düzenli bir Rusça Bölümü olmamıştı, zavallı dostumun akademik varlığı da, eklektik Almanca Bölümü'nün Karşılaştırmalı Edebiyat türü bir uzantısı işlevini görmekti. Bodo, sırf hınç uğruna o uzantıyı kesecek, Waindell'de tutunacak bir dal bulamayan Pnin de başka bir edebiyat-ve-dil bölümü kendisini almak istemezse, gitmek zorunda kalacaktı. Bu esnekliği gösterecek bölümler, yalnızca İngilizce ve Fransızca Bölümleri'ydi. Ne var ki İngilizce'nin Kürsü Profesörü Jack Cockerell, Hagen'in her yaptığına karşı çıkıyor, Pnin'i alaya alıyor, aslında Pnin'in geçinmek için verdiği bütün kursları gerekirse öğretebilecek, sivrilmiş bir Anglo-Rus yazarın getirtilmesi için gizlice pazarlığa girişiyordu. Son bir sığınak olarak Blorenge'a başvurdu Hagen.

2

Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü Kürsü Başkanı Leonard Blorenge'ın iki ilginç özelliği vardı; edebiyatı sevmezdi, ayrıca Fransızca bilmezdi. Ama bu özellikleri onu, Çağdaş Dil

tartışmalarına katılmak adına uzun yolculuklara çıkmaktan, bu toplantılarda bilgisizliğini alışılmadık bir kapris gibi şişirmekten ve kendisini gündelik söyleşinin inceliklerine kaptırmasını gerektiren her girişimi sağlıklı bir konuk-mizahıyla savuşturmaktan alıkoyamazdı. Saygıdeğer bir paragöz kimliğiyle, son zamanlarda üç önemli üniversitenin boşu boşuna kapısını aşındırdığı zengin bir ihtiyarı, müthiş bir bağış yapmaya zorlamıştı. Kanadalı Dr. Slavski yönetimindeki mezunların Waindell yakınlarındaki bir tepede, bir "Fransız Köyü", Dordogne'daki küçük eski zaman kenti Vandel örneğinden yola çıkılarak iki sokak ve bir alan yapımına ilişkin saçmasapan bir araştırma projesi içindi bu bağış. Yönetim konusundaki aydınlanmalarında tantana ögesi hep varolsa da Blorenge, zevklerinden yana sofu bir adamdı. Raslantı sonucu Waindell'in Başkanı Sam Poore'la aynı okula gitmiş ve yıllarca hiç aksatmadan, arkadaşı görme yetisini yitirdikten sonra bile birlikte balığa çıkmışlardı. Waindell'in yetmiş mil kuzeyinde, yakıtlarının arasındaki çakıllı bir yolun ucunda bulunan kasvetli, sert rüzgârlı bir gölde, doğadaki karşılığıyla gecekondu diyebileceğimiz yermeşesi, çam fidanı bürümüş ürkütücü bir çalılıkta. Basit bir aileden gelme sevimli karısı, kendi kulübünde "Profesör Blorenge" derdi ondan söz ederken. "Ünlü Fransızlar" diye bir kurs verirdi Blorenge, kendisinin bir tavanarasında bulduğu, Kolej Kitaplığı'nda yer almayan *Hastings Tarih ve Felsefe Dergisi*, 1882-94'ten sekreterinin kopya ettiği bölümleri öğretirdi.

3

Pnin tam o günlerde küçük bir ev kiralamış, Hagen'leri, Clements'leri, Thayer'ları ve Betty Bliss'i bir ayakbastı partisine çağırmıştı. O günün sabahı Dr. Hagen, Blorenge'ın ofi-

sine umutsuz bir ziyarete gitti, ona, yalnızca ona durumu bütün açıklığıyla anlattı. Falternfels'in koyu bir Pnin-karşıtı olduğunu söylediğinde Blorenge, kendisinin de öyle olduğunu belirtti soğuk bir sesle; aslında Pnin'i insan-içinde gördükten sonra onun herhangi bir Amerikan kolejinin kapısından bile geçmemesi gerektiğine "kesinlikle inanmıştı" (bu tür pratik kişilerin, düşünmekten çok inanmaya yatkın olmaları gerçekten şaşırtıcıdır). Yılmak bilmeyen Hagen, Pnin'in Romantik Akım'ı kaç dönemdir başarıyla işlediğini, Fransızca Bölümü'nün gözetiminde Chateaubriand ile Victor Hugo'yu da mutlaka değerlendireceğini savundu.

"O tayfayla Dr. Slavski ilgileniyor," dedi Blorenge. "Doğrusunu istersen, bazan edebiyatı fazla abartıyoruz gibime geliyor. Bak bu hafta Miss Mopsuestia, Varoluşçular'a başlayacak, senin Bodo, Romain Rolland'ı yapıyor, ben General Boulanger ve De Béranger'yi üstlendim. Hayır, yeterince öğretim üyemiz var, o kesin."

Son kartını oynayan Hagen, Pnin'in Fransızca bir dil kursu verebileceğini söyledi; çoğu Rus gibi, dostumuzun da çocukken Fransız bir bakıcısı olmuştu, ayrıca Devrim'den sonra Paris'te onbeş yıldan fazla kalmıştı.

"Yani," dedi Blorenge sertçe, "Fransızca *konusabilir* mi diyorsun?"

Blorenge'in kişisel düzeyini çok iyi bilen Hagen, duraladı.

"Çıkar ağzından baklayı Herman! Evet mi hayır mı?"

"Ayak uyduracağına eminim."

"Konuşuyor yani?"

"Evet şey-"

"Öyleyse," dedi Blorenge, "onu ilk yılın Fransızca dil dersinde kullanamayız. Başlangıç kursunu bu yıl veren ve doğal olarak öğrencilerinden yalnızca bir ders önde giden Mr. Smith'imize haksızlık olur. Ama şu ara Mr. Haşimoto'nun Ara-dönem Fransızca dersine yığılan öğrenciler için bir yar-

dımcıya gereksinimi var. Seninki konuştuğu kadar *okuyabiliyor* mu Fransızcayı?"

"Aynı şeyi söyleyeceğim, ayak uyduracağına eminim," diye geveledi Hagen.

"Ben ayak uydurmak nedir bilirim," dedi Blorenge kaşlarını çatarak. "1950'de, Hash gittiğinde, o İsveçli kayak öğretmenini tutmuştum, eski bir Fransızca antolojinin teksir edilmiş kopyalarını getirdi derse. Sınıfı başlangıçtaki düzeyine indirmek bir yılımızı aldı. Şimdi, seninki -neydi adı işte?- Fransızca okumuyorsa-"

"Korkarım okuyor," dedi Hagen iç çekerek.

"O zaman onu hiç kullanamayız. Bildiğim gibi, yalnızca konuşma kasetlerine ve öbür mekanik aygıtlara inanırız biz. Kitaplar yasaktır."

"İlerlemiş Fransızca kalıyor geriye," diye mırıldandı Hagen.

"Onu Carolina Slavski ile ben üstleniyoruz," diye yanıtladı Blorenge.

4

Koruyucusunun tasalarından bütünüyle habersiz olan Pnin için Sonbahar Dönemi özellikle iyi başladı: daha önce hiç uğraşacak bu kadar az öğrencisi, kendi araştırmasına ayıracak bu kadar bol zamanı olmamıştı. Bu araştırma çoktandır arama çabasının amacı aştığı, yeni bir organizmanın biçimlendiği, denebilirse, asalağın olgunlaşan meyveye dönüşmesiyle büyülü aşamaya girmişti. Pnin, zihinsel bakışını yapıtının sonundan özellikle kaçırıyordu, bitim öylesine duru görünüyordu ki bir yıldız işaretinin çakımı, bir "sic!"in ışıltısı seçilebiliyordu. Bitimsiz bir yaklaşıklığın doruk hazzını bozacak her şeyin kaçınılmaz sonu gibi kaçmak gerekiyordu bu sınırdan. Katalog kartları yoğun ağırlıklarıyla bir pa-

buç kutusunu dolduruyorlardı yavaşça. İki söylencenin karşılaştırması; tavırlardaki ya da giyimdeki değerli bir ayrıntı; araştırıldığında yeteneksizlikten, dalgınlıktan ya da şarlatanlıktan ötürü çarpıtıldığı saptanan bir kaynak; yerinde bir kestirimin gönül titretici heyecanı ve *bezkorıstnıy* (çıkar gözetmeyen, adanmış) bir bursun sayısız zaferi - Pnin'i yozlaştıran buydu, onu mutlu bir dipnotu sarhoşuna, otuz santim kalınlığında sevimsiz bir cildi daha da sevimsiz bir cilde göndermeler bulmak için karıştırıp kitap kenelerini tedirgin eden bir manyağa çevirmişti. Daha insani bir başka düzlemde Cliff Caddesi'nin köşesindeki Todd Yolu'nda kiraladığı küçük tuğla ev duruyordu.

Pnin'in Creek Sokağı'ndaki bir önceki ev sahibinin amcası, merhum Martin Sheppard'ın ailesi barınmıştı bu evde, Sheppard, Todd ailesinin mülkünü yıllarca yönetmişti; şimdi Waindell kenti, bu dökülen konağı çağdaş bir bakımevine çevirmek için toprağı satın almıştı. Yeni evinin kuzeydeki bir penceresinden, Cliff Caddesi'nin ta öte yanından Pnin'in tepesini gördüğü kilitli bahçe kapısı, sarmaşık ve ladin dallarıyla örülüydü. Bu cadde T biçimindeydi, Pnin de üst çizginin sol ucunda oturuyordu. Evinin tam karşısında Todd yolu (T'nin dik çizgisi) karşı kaldırımındaki ihtiyar karaağaçlar, doğudan, bir mısır tarlasından erişen derme çatma asfaltın kumlu yükseltisini perdeliyordu, batı yandaki bir incir ağacı alayı, birbirinin tıpkısı yeni yetmeleriyle kampusa doğru, Pnin'in evinden yarım mil güneye, Varsity Futbol Takımı çalıştırıcısının büyütülmüş puro kutusuna, yani bir sonraki eve kadar bütün yolu yürüyordu çitin arkasından.

Tek başına, derli toplu bir evde oturmak duygusu, Pnin'in otuzbeş yıllık yersiz yurtsuzlukla yıpranmış, sersemlemiş, bıkkın iç varlığına son derece iyi, son derece doyurucu gelmişti. Yerin en tatlı özelliklerinden biri sessizliğiydi -me-

leksi, köyümsü, tam anlamıyla güvenliydi- böylece, daha önce barındığı evlerdeki kiralık odalarda her yandan bastıran bitmek tükenmez kakafonilerle mutlu bir zıtlık oluşturuyordu. Üstelik küçük ev o kadar genişti ki! Mutluluktan şaşkına dönen Pnin, Rus Devrimi hiç olmasa, ülkeden çıkılmasa, Fransa'ya sürülmese, Amerika'da kabullenilmese, her şeyin -en iyi haliyle, en iyi Timofey!- aşağı yukarı böyle olacağını düşünüyordu: Harkov ya da Kazan'da bir kır evi tam bunun gibi, içinde eski kitaplar, dışarda son tomurcuklarla. Daha doğrusu iki katlı, kiraz kızılı kiremitten, beyaz pancurlu, çatısı çakıllı bir ev. Altındaki yeşil arsa, elli arşınlık bir cepheye yayılıyordu; arkadaki sınır, tepesi kahverengi fundalarla kaplı dikey, yosunlu bir kayaydı. Yapının güneyinde uzanan göstermelik bir araba yolu, Pnin'in yoksul işi arabasının durduğu küçük, beyaz badanalı bir garaja gidiyordu. Bir basketbol filesi, epey büyütülmüş bir bilardo çukurcuğunu -dibi yoktu, orası başka- andıran garip bir basketbol filesi, her nedense garaj kapısının üstünden sarkıyor, beyaz zemine kendi dokusu kadar belirgin ama daha büyük ve daha mavi bir gölgeyle vuruyordu. Garajla kayalık arasında kalan ot bürümüş bölgeye sülünler uğruyordu. Leylaklar -zavallı Pnin'imin tepeden tırnağa bal ve uğultu kesildikleri ilkbahar görkemlerini dört gözle beklediği Rus bahçesi dilberleri- evin bir duvarı boyunca susuz gövdeleriyle sıralanmışlardı. Bir huş-söğüt-tozağacı-kavak-meşe uzmanı olan Pnin'in adını bilmediği uzun, güçlü bir ağaç, geniş, kalp-biçiminde pas-rengi yapraklarıyla, pastırma yazı gölgelerini sundurmanın tahta basamaklarına uzatıyordu.

Zemin kattaki huysuz görünüşlü kalorifer kazanı cılız, ılık soluğunu döşemelerdeki dilimlerden yukarı üflemek için elinden geleni yapıyordu. Mutfak sağlıklı, neşeli görünüyordu, Pnin de mutfak gereçlerinin hepsiyle zamanını değerlendiriyordu, çaydanlıklar, tencereler, tost makinesi,

tavalar evle birlikte devralınmıştı. Oturma odası az, daha doğrusu kıt döşenmişti, ama eski, dev bir kürenin durduğu cumbası oldukça çekiciydi, kürede Rusya, soluk maviye boyanmıştı, Polonya rengi atmış ya da silinmiş bir lekeydi boydan boya. Pnin'in konuklarına bir açık-büfe akşam yemeği vermeyi tasarladığı çok küçük yemek odasındaki zincirle tutturulmuş bir çift avize, sabahın erken saatlerinde büfede ışıl ışıl yanan, duygusal dostuma Rus köyevlerinin verandalarındaki güneş ışığını turuncuya, yeşile, mora boyayan renkli cam pencereleri anımsatan yanardöner ışığın tek kaynağıydı. Yanından her geçişinde yıkılacak gibi olan bardak dolabı, geçmişin loş arka odalarından bildik bir ses getiriyordu. İkinci katta, iki yatak odası vardı, ikisi de başka başka yetişkinlerin sürüyle çocuğuna odalık etmişti. Döşeme, teneke oyuncaklardan çizilmişti. Pnin, seçtiği yatak odasının duvarından üstüne beyaz boyayla gizemli "Kardinaller" sözcüğü çiziktirilmiş kırmızı, flamaması bir karton parçasını sökmüştü: ama üç yaşında bir Pnin için alınmış pembeye boyalı ufak bir sallanan iskemleyi köşesinde bırakmıştı. Banyoya açılan bir geçitte, elden ayaktan düşmüş bir dikiş makinesi duruyordu, sanki bir devler ulusunun cüceler için yaptığı, bildik küçücük küvetin dolması, Rusya'da aritmetik kitaplarında yer alan depolarla sarnıçlarınki kadar uzun sürüyordu.

Pnin artık sözkonusu partiyi vermeye hazırdı. Salonda üç kişinin oturabileceği bir sedir, iki dik koltuk, bir geniş koltuk, hasır oturmalıklı bir sandalye, bir puf iki de ayak taburesi vardı. Konukların listesini gözden geçirirken birdenbire garip bir tedirginlik duydu. Gösterişli bir listeydi ama tadı tuzu yoktu. Elbette, kiracılarıyken nice renkli konuşmayı paylaştığı Clements'ları çok severdi (kampus ahmaklarına benzemeyen gerçek insanlardı onlar; elbette yaptığı bir sürü iyilik yüzünden -sözgelimi aylığındaki son zammın ayar-

lanması- Herman Hagen'e büyük bir yüküm duyuyordu; Mrs. Hagen de Waindell'de dendiği gibi "çok tatlı bir insan"dı; elbette Mrs. Thayer, her zaman kitaplıkta yardımına koşmuştu, kocası da hava konusuna kesinlikle değinmediği sürece suskun bir adamın insanı nasıl rahatlatabileceğinin kanıtıydı. Yine de olağanüstü, özgün bir yan yoktu bu insanların toplanmasında, yaşlı Pnin, çocukluğundaki doğum günü partilerini anımsadı - demirbaş altı çocuk konuk, sıkan pabuçlar, zonklayan şakaklar ve bütün oyunlar oynanıp da afacan bir kuzen yeni, güzel oyuncakları hoyratça, aptalca kurcalamaya başlayınca üstüne çöken o ağır, mutsuz, sıkıcı daralma duygusu; uzun sürmüş bir saklambaç sırasında, bir saatlik tedirgin bir saklanmadan sonra hizmetçinin odasındaki karanlık, boğucu giysi dolabından fırladığında, bütün oyun arkadaşlarının evlerine dağılmış olduğunu gördüğünde, kulaklarındaki yalnızlık vınıltısını da anımsadı.

Waindellville ile Isola arasındaki ünlü bir bakkalda Betty Bliss'le karşılaştı, onu da çağırdı; Betty, Turgenyev'in güllerle ilgili düzyazı şiirini de, nakaratını da *"Kak horoşi, kak svezhi!* (Ne güzel, ne taze)", hâlâ anımsadığını ve gelmekten mutluluk duyacağını söyledi. Pnin, ünlü matematikçi Profesör Idelson ile yontucu karısını da çağırdı, onlar da seve seve geleceklerini söylediler ama sonra telefon edip çok üzgün olduklarını, daha önceden verilmiş bir sözü unuttuklarını bildirdiler. Artık Yardımcı Profesörlüğe yükselen genç Miller'la şirin, çilli karısını da çağırdı ama kızın bugün-yarın doğuracağı anlaşıldı. Frieze Binası'nın kapıcısı ihtiyar Carrol ile oğlu Frank'i de çağırdı; Frank, dostumun tek yetenekli öğrencisiydi ve hocasına Rusça, İngilizce ve Almanca iki-heceli-koşukların bağlantısı üstüne parlak bir doktora tezi sunmuştu, gelgelelim Frank askerdeydi, ihtiyar Carrol da "hanımla ben profesörlerle pek yanyana gel-

meyiz" demişti açıkça. Bir kere çimenlikte düzenlenen bir şenlikte görüştüğü (ders programının geliştirilmesi konusunda) Başkan Poore'un evini aradı ama Poore'un yeğeninden, amcasının şu aralar "birkaç kişisel dostu dışında kimseye gitmediği" yanıtını aldı.

5

Pnin'le ben çoktandır, herhangi bir kolejdeki öğretim üyeleri arasında insanın dişçisine ya da postacısına benzeyen birinin çıkabileceği gibi sevimsiz ama pek tartışılmayan bir gerçeği kabul etmiştik, ayrıca aynı profesyonel küme içinde kişinin bir ikizi de olabiliyordu. Ben de daha önemsiz bir kolejin keskin gözlü başkanı Frank Reade'e göre, üçgenin taban sözcüğünün saçma bir biçimde kendim olduğu bir üçüzler olayı biliyordum; anımsıyorum da bir zamanlar merhum Olga Krotki savaş döneminin Yoğunlaştırılmış Dil Okulu'ndaki elli küsur öğretim üyesi arasında benim gerçek ve bence eşsiz Pnin'imin yanısıra altı Pnin daha olduğunu anlatmıştı, zavallı, tek ciğerli kadın orada Bengisu ve Unutmabeni dersleri vermek zorundaydı. O yüzden, günlük hayatta pek gözlemci sayılamayacak Pnin'in bile, bir ara (Waindell'deki dokuzuncu yılında) dar, kırışık alnının sağ yanına düşen çelik-grisi bilimadamı perçemiyle, sivri burnunun iki kıyısından, uzun üst dudağının iki ucuna inen derin oyukla, cılız, gözlüklü, yaşlı bir adamın -Pnin'in, Profesör Thomas Wynn, Ornitoloji Bölümü Başkanı olarak tanıdığı birinin- ister istemez farkına varmasına şaşmamalı, onunla bir kere bir partide sarıcıklar, hüzünlü guguklar ve öteki Rus kırı kuşlarından konuştuktan sonra adam her zaman Profesör Wynn değildi gözünde. Arasıra, Pnin'in adını bilmediği ama bir ecnebinin söz oyunlarına karşı sevimli, aşırı düşkünlüğüyle "Twynn" (Pnin In-

gilizcesiyle "Ikiz") diye sınıflandırdığı bir başkası oluveriyordu. Dostum ve yurttaşım, kısa sürede bu baykuşumsu, çalımlı yürüyüşlü centilmenin her gün, değişik noktalarda, ofisle sınıf arasında, sınıfla merdivenler arasında, su makinesiyle lavabo arasında önüne çıkıyordu adam; onun selam vermek zorunluluğunu duyduğu ornitolog mu yoksa o ciddi selamı aynı kibarlıkla herhangi bir tanış gibi anında alan Wynn-benzeri bir yabancı mı olduğuna asla güvenemediğini sezdi. Karşılaşma anı, Pnin de, Wynn de (ya da Twynn de) çabuk yürüdüklerinden, kısa sürüyordu; Pnin, kentli bağırtılarla esenleşmekten kaçındığından yolda bir mektup okuyormuş gibi yapıyor ya da hızla ilerleyen meslektaşını ve işkencecisini bir merdiven aralığında ekip yürümeyi alt kattaki geçitte sürdürmeyi beceriyordu: ne var ki bulduğu yöntemin ustalığıyla gurur duymaya başlar başlamaz bir alt kattaki geçitte Tvin (ya da Vin) ile az kalsın çarpışıyordu. Yeni Sonbahar Dönemi (Pnin'in onuncu dönemi) başladığında, Pnin'in ders saatlerinin değişmesiyle ve böylelikle Wynn'den ve Wynn'in taklitçisinden kaçınma yolunda güvendiği bazı yordamların ortadan kalkmasıyla derdi büsbütün arttı. Galiba bu sıkıntıya sonsuza kadar katlanmak zorundaydı. Çünkü geçmişteki benzer çiftlemeleri -yalnızca kendisine farkına vardığı sinir bozucu benzerlikleri- anımsayınca tedirginleşen Pnin, T. Wynn'ler bulmacasını çözmede kimsenin yardımı dokunmayacağını söyledi kendine.

Parti vereceği günün sabahında, Frieze Binası'nda gecikmiş bir öğle yemeği yerken daha önce orada hiç görmediği Wynn ya da ikizi, ansızın yanına oturup dedi ki:

"Size uzun süredir bir şey sormak istiyorum - Rusça öğretiyorsunuz, değil mi? Geçen yaz, kuşlar üstüne bir dergi yazısı okuyordum da-"

("Vin! Bu Vin işte!" diye geçirdi Pnin içinden, hemen kesin bir tavır takındı).

"- şey, o yazının yazarına göre -adını anımsamıyorum, galiba bir Rus adıydı- Skoff yöresinde, umarım doğru okuyorumdur, kuş biçiminde yerel bir kek pişiriliyormuş. Temelde, fallik bir simge tabii, acaba sizin böyle bir gelenekten haberiniz var mı?"

İşte o anda Pnin'in kafasında bir şimşek çaktı.

"Emrinizdeyim Efendim," dedi boğazında keyifli bir gurultuyla - artık hiç değilse kuşları seven asıl Wynn'in kişiliğini sağlam bir biçimde saptayabilecekti. "Evet efendim. Ben o *zhavoronki*'yi *o alouettes*'i, o -İngilizcesi için sözlüğe bakmamız gerek- çok iyi tanırım. Böylece bu akşam evime gelmeniz için bir çağrıda bulunma fırsatı geçiyor elime. Akşam üstü saat sekizbuçukta. Küçük bir "eve ilk adım" yemeyi, o kadar. Eşinizi de getirin - ama belki de Aşk Edebiyatı'nda uzmansınızdır?"

(Seni laf cambazı Pnin seni!)

Konuşma arkadaşı, evli olmadığını söyledi. Çok sevinirdi. Adres neydi?

"Tot Yolu", dokuzyüzdoksandokuz numara, çok basit! Sokağın sonunda, Cleef Caddesi'yle birleştiği yerde. Küçük, kiremit bir ev ve bûyûk karanlik bir kaya."

6

O ikindi, Pnin yemek hazırlıklarına başlama telaşı içindeydi. Saat beşten hemen sonra işe girişti, yalnızca kendine çekidüzen vermek için bir ara verdi, konuklar gelmeden önce mavi ipekten, kemeri püsküllü, klapaları saten, görkemli bir smokin ceketi giydi, onu yirmi yıl önce Paris'te bir göçmen kermesinde kazanmıştı - zaman nasıl uçup gidiyor! Ceketi, yine Avrupa kökenli eski bir smokin pantolonuyla giydi. Ecza dolabının çatlak aynasında kendini incelerken

altından patates biçimindeki Rus burnunun taştığı bağa çerçeveli ağır gözlüklerini taktı. Takma dişlerini gözden geçirdi. Yanaklarıyla çenesine bakıp sabahki tıraşının dayanıp dayanmadığını denetledi. Tamamdı. İki parmağıyla uzun bir kıl yakaladı burnunda, ikinci bir çekişten sonra koparıdı, gür bir "Ah!" aksırığıyla dinçlik saçtı dört yana.

Yedibuçukta Betty, son hazırlıklara yardım etmeye geldi. Betty, şimdi Isola Lisesi'nde İngilizce ve Tarih okutuyordu, etli butlu bir mezun olduğu günlerden bu yana hiç değişmemişti. Kızarık gri, miyop gözleri size aynı candan yakınlıkla bakıyordu. Kalın saçlarını yine Gretchen-vari bir halka halinde sarmıştı başına. Yumuşak ensesinde aynı yara izi duruyordu. Ama tombul elinde küçücük elmastan bir nişan yüzüğü görünüyordu, utançla karışık bir gururla Pnin'e gösterdi yüzüğü, Pnin hafif bir hüzün burkuntusu duydu. Onunla sevişmeyi aklından geçirdiği bir dönem olmuştu - sevişebilirdi de, kafası hizmetçi kız mantığıyla çalışmasaydı, hoş o da değişmemişti. Hâlâ, "o dedi ki -ben dedim ki- o da dedi ki" düzeyinde uzun bir hikâye anlatabiliyordu. Dünyada hiç kimse, onu en sevdiği kadın dergisinin bilgisine ve zekâsına inanmamaya zorlayamazdı. Ama -Pnin'in dar bilgi sınırları içinde kalan birkaç kasabalı genç kadına özgü- garip bir tavlayıcı özelliği de vardı hâlâ: kendisine ufak bir aksaklığı anımsattınız mı, bunu kabullenme anlamında, daha doğrusu size misilleme anlamında, uzanır, ceketinizi uzunca bir süre ovuştururdu; siz, "Betty, o kitabı geri vermeyi unutmuşsun," mu dediniz ya da, "Betty, senin asla evlenmeyeceğini söylediğini anımsıyorum," mu dediniz, soru daha yanıtlanmadan cilve araya girer, tombul parmaklar bileğinize yapışıverirdi.

Pnin'in tereyağlı Fransız ekmeği dilimlerini alımlı grilikte bir taze havyar çanağına dizmesine, üç kocaman salkım üzümü yıkamasına yardım ederken, "Bir biyokimyacıdır,

şimdi Pittsburgh'da" dedi Betty. Soğuk mezelerle dolu kocaman bir servis tabağı vardı yemekte; hakiki Alman çavdar ekmeği, üstüne özel sirkeli zeytinyağı gezdirilmiş turşulu ve bezelyeli karides kokteyli, domates soslu minyatür sosisler, sıcak *pirozhki* (ekşi mantarlı, kıyılmış etli, ekşi lahanalı), dört çeşit çerez, bir sürü ilginç Doğu tatlısının yanısıra. İçki adına, viski (Betty'nin katkısı), *ryabinovka* (üvez likörü), konyak-mandalina likörü kokteylleri ve tabii ki Pnin'in soğutulmuş Chateau Yquem, greyfurt ve maraskinden hazırladığı kafa buldurucu punç seçilmişti; ciddi ev sahibi, nilüfer yaprakları ve kıvrılmış ıskarmozla süslü ışıltılı akuamarin bir çanakta punçu karıştırmaya başlamıştı bile.

"Ayy, ne güzel şey bu böyle!" diye haykırdı Betty.

Pnin, ilk görüyormuşcasına sevinç dolu bir şaşkınlıkla baktı çanağa. Bu armağan Victor'dan, dedi. Yaa, nasıldı Victor, St. Bart's'ı sevmiş miydi? Eh. Yaz başını California'da annesiyle geçirmiş, sonra bir Yokemit Oteli'nde iki ay çalışmıştı. *Nede?* California dağlarındaki bir otelde. İşte okuluna dönmüş, birdenbire bunu yollamıştı.

Mutlu bir raslantı sonucu çanak, tam da Pnin'in evdeki oturulacak yer sayısını hesaplayıp bu partiyi vermeyi kararlaştırdığı günde gelmişti. İçiçe üç kutuluk bir paketteydi, sarıldığı ince yonga ve kâğıt öyle bol tutulmuştu ki mutfağı bir karnaval fırtınası kaplamıştı. Kutudan çıkan çanak, alanın zihninde ilk anda renkli bir imge, armağanı verenin sevecen yapısının bulanık bir simgesi gibi ışıldayan armağanlardandı, öyle ki nesnenin dokunulabilir özellikleri sanki bu saf içsel ışıltıda bir bakıma eriyor ama onun asıl görkeminden habersiz yabancının övgüsü karşısında birdenbire, sonsuz bir atılışla ışıl ışıl bir varlığa dönüşüyordu.

7

Küçük eve çınıltılı bir ses yayıldı ve Clements'lar, bir şişe Fransız şampanyası ve bir demet yıldız çiçeğiyle girdiler içeri.

Koyu mavi gözlü, uzun kirpikli, kısacık saçlı Joan, öbür öğretim üyelerinin eşlerinin asla akıl edemeyecekleri eski bir siyah ipek giysiye bürünmüştü, ihtiyar, sevimli Pnin'imizin hafifçe eğilip, Waindell hanımları arasında yalnızca Joan'un bir Rus centilmeninin öpeceği hizaya kaldırmayı başardığı eline dudaklarını hafifçe değdirmesi de görülmeye değerdi. Her zamankinden daha şişman görünen Laurence, alımlı gri flaneller içinde, geniş, koltuğa gömüldü, elaltındaki ilk kitaba -İngilizce'den Rusça'ya, Rusça'dan İngilizce'ye bir cep sözlüğü- saldırdı hemen. Gözlüğünü tek elinde tutarak, her zaman kafasını kurcalamış, gelgelelim şu anda anımsayamadığı bir şeyi düşünmek çabasıyla uzaklara dalmıştı; bu tavrı, Jan van Eyck'in, St. Jorj kılıklı bir yalvaçın gösterdiği şaşkın Bakire'nin huzurunda bir dalma nöbeti geçiren sarkık gıdılı, pofur haleli Kutsal van der Paele'nin her nasılsa biraz daha genç haline benziyordu tıpatıp. Her şey yerli yerindeydi - kırışmış şakaklar, hüzünlü, düşünceli bakış, yüzün boğumlu, çatlak derisi, ince dudaklar, hatta sol yanaktaki etbeni.

Daha Clements'ların yerlerine yerleşmelerine kalmadan Betty, kuş biçimindeki keklere takmış adamla içeri girdi, Pnin tam "Profesör Vin" diyecekti ki Joan -belki de iyi kitanışmayı "Oh, Thomas'ı tanıyoruz tabii! Tom'u kim tanımaz?" diyerek kesti. Tim Pnin mutfağa döndü, Betty konuklara Bulgar sigaraları tuttu.

"Ben seni Havana'ya" diye atıldı Clements, şişman bacaklarını üstüste atarak, "palmiye tırmanıcısı balıkçılarla röportaja gittin sanıyordum!"

"Şey, yıl ortasından sonra yola çıkacağım," dedi Profesör Thomas. "Tabii asıl araştırmanın çoğunu, başkaları yapmış önceden."

"Yine de o bursu almak sevindiriciydi, değil mi?"

"Bizim dalımızda," dedi Thomas kılı kıpırdamadan, "bir sürü çetin yolculuğa çıkmak şart. Doğrusu, Windward Adaları'na kadar gidebilirim belki. Eğer," diye ekledi kof bir kahkahayla, "Senatör McCarthy yabancı ülkelere yapılacak gezilere bozulmazsa."

"Onbin dolarlık bir bağış aldı," dedi Joan, Betty'ye; Betty'nin suratı usul bir selamla ışıldı; kişinin patronuyla yemek yemesi, *Who's Who*'ya girmesi ya da bir düşesle tanışması gibi görkemli olaylar karşısında saygı, kutlama ve hafif ürkütü karışımı duygusunu hemen eleveren, çeneyi ve alt dudağı kasan özel anlamlı bir selam.

Yeni bir steyşınla gelen Thayer'lar, ev sahibine zarif bir kutu nane şekeri getirdiler. Yürüyerek gelen Dr. Hagen, utkuyla bir şişe votka salladı uzaktan.

"Iyi akşamlar, iyi akşamlar, iyi akşamlar," dedi candan Hagen.

"Dr. Hagen," dedi Thomas onunla el sıkışırken, "Umarım Senatör sizi bu nesneyle yürürken görmemiştir."

İyi yürekli Doktor, geçen yıldan beri oldukça çökmüştü ama vatkalı omuzları, dörtköşe çenesi ve burun delikleriyle, budanmış izlenimi veren, dikdörtgen gri perçemiyle her zamanki gibi gürbüz ve diriydi. Beyaz naylon gömlekle siyah bir takım giymişti, siyah boyunbağını, kırmızı bir şimşek yarıyordu. Mrs. Hagen ne yazık ki son anda tutan migreni yüzünden gelememişti.

Pnin kokteylleri dağıttı, "daha doğrusu flamingo kuyrukları - ornitologlar için özel olarak," diye ekledi hınzırca.

"Teşekkürler," diye şakıdı Mrs. Thayer kadehini alırken, incecik kaşlarını şaşkınlık, önemsizlik ve keyfi birleştirmesi

amaçlanan o zarif iyicilik havasıyla kaldırarak. Alımlı, hanım hanımcık, pembe yüzlü, kırk yaşlarında bir kadındı, takma dişleri inci gibiydi, dalgalı saçları altın renginde açılmıştı, dünyanın her yerinde, hattâ Türkiye ve Mısır'da da bulunmuş, Waindell Kampusu'nun en özgün en az sevilen bilim adamıyla evlenmiş zeki, gevşek, rahat Joan Clements'ın buralı kuziniydi. Bu arada Margaret Thayer'ın kocası Roy'dan da övgüyle söz etmeliyiz; Roy, coşkun Başkan Cockerell dışında hastalık-hastalarının kartal yuvası denebilecek İngilizce Bölümü'nün gamlı ve suskun bir üyesiydi. Dıştan bakıldığında apaçık bir görünüşü vardı. Bir çift eski kahverengi mokasen pabuç, iki bej dirsek yamalığı, siyah bir pipo, kalın kaşların altına torbalanmış iki göz çizseniz, gerisi kendiliğinden gelirdi. Ortada bir yerde tanısız bir karaciğer rahatsızlığı, arka plandaysa Onsekizinci Yüzyıl Şiiri vardı; Roy'un özel alanı, fazla otlanılmış bir çayır, küçük bir ırmağın şarıltısı ve baş harfleri belli bir ağaç öbeği; iki yanındaki dikenli teller, Profesör Stowe'un toprağından ayırıyordu bu tarlayı: yani kuzuların daha beyaz, çimenlerin daha yumuşak, derenin daha incimsi olduğu bir önceki yüzyıldan ve Dr. Shapiro'nun vadi sisleri, deniz pusları ve ithal üzümlerle dolu ondokuzuncu yüzyıl başından. Roy Thayer, kendi konusundan söz etmekten kaçınırdı, aslında herhangi bir konuda söz etmekten kaçınırdı, yaşamının bir bölümünü, unutulmuş bir grup gereksiz şair-bozuntusunu incelediği geniş kapsamlı yapıtına harcamış, şifreli şiirlerle gelecek kuşakların bir gün çözecekleri ve geriye bakınca zamanımızın en önemli edebi başarısı olarak niteleyecekleri ayrıntılı bir günce tutmuştu - gördüğüm kadarıyla, haklı olabilirsin Roy Thayer.

Herkes kokteylini yudumlayıp överken Profesör Pnin, en yeni dostunun yanına, gıcırtılı hasır iskemleye oturdu.

"Size bana sormak lütfunda bulunduğunuz, Rusçada *zhavoronok* denilen tarlakuşu üstüne bilgi verecektim efen-

dim," dedi. "Bunu yanınıza alabilirsiniz. Buraya daktiloyla bibliyografyalı bir özet çıkardım. Eh, artık öteki odaya geçsek diyorum, orada bizi *à la fourchette* bir yemek bekliyor.

8

Bu arada konuklar tabaklarını doldurmuş, oturma odasına dönüyorlardı. Punç geldi.

"Aman Allahım Timofey, bu kusursuz çanağı nerden buldun!" diye haykırdı Joan.

"Victor'un armağanı."

"Nerden almış peki?"

"Cranton'daki bir antikacıdan galiba."

"Ooo! Bir servete patlamıştır."

"Bir dolar mı? On mu? Daha mı az?"

"On dolar ha! Saçmalama! Bence iki yüz. Baksana şuna! Şu büklümlere bak. Cockerell'lere göstermelisin, biliyorsun. Eski camdan çok iyi anlıyorlar. Aslına bakarsan, bir Dunmore Gölü sürahileri var, bunun yoksul bir akrabasını andırıyor."

Margaret Thayer de çanağı övdü sırası geldiğinde, çocukken Cinderella'nın cam pabuçlarının tıpkı bunun yeşilimsi mavisi olduğunu düşündüğünü söyledi. Profesör Pnin, *primo*, herkesin, çanağın içindekinin de çanak kadar güzel olup olmadığını söylemesini istedi; *secundo*, Cendrillon'un pabuçları camdan değil, Rus sincabı kürkündendi - Fransızcası *vair*'di. Bu, sözcükler arasında "en yeterli olanın yaşaması" yasasına bir örnekti onca, *verre*, varius'tan değil, bunu kabul ediyordu, *veversita*'dan gelen *vair*'den daha geniş çağrışımlıydı, Slavcada soluk mavimsi daha doğrusu kumru bozumsu bir kış-sincabının kürküydü, içimizden biri çok iyi bilecektir bunu- yani Mrs. Fire, genelde haklıydınız.

"İçindeki de güzel," dedi Laurence Clements.

"İçki gerçekten nefis," dedi Margaret Thayer.

"Ben kumruyla güvercini karıştırıyormuşum; dedi Thomas, dediğine hemen katılan Betty'ye."

Bu arada, herkesin çocuklarının yaşları karşılaştırıldı. Victor, yakında onbeşine basacaktı. Mrs. Thayer'ın en büyük ablasının torunu Eileen, beş yaşındaydı. Isabel, yirmiüçündeydi ve New York'ta sekreterlik yapmaktan çok memnundu. Dr. Hagen'in yirmidört yaşındaki kızı, yakında Avrupa'dan dönüyordu, yirmili yılların ünlü sinema oyuncularından çok zarif bir ihtiyar hanımla, Dorianna Karen'le Bavarya ve İsveç'i gezmiş, harika bir yaz geçirmişti.

Telefon çaldı. Biri, Mrs. Sheppard'ı istiyordu. Böyle zamanlarda kendisinden umulmayan bir şaşmazlıkla Pnin, kadının yeni adresini ve telefon numarasını hemen söylemekle kalmadı, en büyük oğlununkini de ekledi.

9

Saat ona geldiğinde Pnin'in punçuyla Betty'nin viskisi sayesinde bazı konuklar, sandıklarından çok daha yüksek sesle konuşuyorlardı. Mrs. Thayer'ın boynunun bir kenarını al basmıştı, sol küpesindeki küçük mavi yıldızın tam altını; dimdik oturmuştu, ve ev sahibini, kitaplıkta iki meslektaşının arasında süren kan davasından söz ederek eğlendiriyordu, Miss Tiz'den Mr. Basso'ya değişen ses tonu, akşam yemeğinin güzel geçtiği bilinciyle birleşince Pnin, başını eğdi, elini ağzına götürüp bir kahkaha attı. Roy Thayer, gri, geniş gözenekli burnundan aşağı, punçuna doğru bakıp gözlerini kırpıştırıyordu ve kafayı bulunca (şimdiki gibi) gözlerini hızla kırpmak, hatta uzun kara kirpiklerini kapamak, bir tümceyi vurgulamak ya da yeni bir hız kazanmak için sözle-

rini kısık, derin mırıltılarla bölmek gibi çekici bir huyu olan Joan Clements'i dinliyordu: "Ama sizce -mmm, -nerdeyse bütün romanlarında- mmm- yapmak istediği -mmm- kimi durumların -mmm- fantastik yinelenişini -mmm- anlatmak değil mi -mmm-!" Betty özdenetimli kişiliğinden sıyrılmadı, içecekleri uzman gözüyle inceledi. Odanın cumbalı ucunda Hagen, daha sıkıfıkı bir toplantıda rahatça kullanabileceği geleneksel açık saçık çıtlatmalardan özenle kaçınarak Clements ile sırıtan Thomas'a, Mrs. Blorange'ın Mrs. Hagen'e aktardığı en son Mrs. Idelson hikâyesini gülümseyerek anlatırken, Clements asık bir suratla küreyi yavaşça döndürüyordu. Pnin, bir tabak kozhelvasıyla geldi.

"Bu senin lekesiz kulaklarına pek uygun değil, Timofey," dedi Hagen; "açık saçık fıkralardan" bir şey anlamadığını hep söyleyen Pnin'e. "Yine de-"

Clements, hanımların yanına doğru yürüdü. Hagen yeni baştan anlatmaya başladı hikâyeyi, Thomas yine sırıttı. Pnin, fıkracıya, "boşversene sen" anlamında bir Rusça hareketle elini salladı:

"Buna benzer bir fıkrayı otuzbeş yıl önce Odesa'da dinlemiştim, o zaman bile neresinin gülünç olduğunu anlamamıştım."

10

Partinin daha da genç bir evresinde, yine bazı değişikliklere gidilmişti. Sedirin bir köşesinde, sıkılan Clements, annesinin Victor'a verdiği, onun da Pnin'de bıraktığı, *Flaman Başyapıtları* adlı bir albümü karıştırıyordu. Joan, kocasının dizleri dibinde alçak bir tabureye oturmuş, geniş eteğinin kucağında bir tabak üzüm, Timofey'i gücendirmeden ne zaman kalkabileceklerini düşünüyordu. Ötekilerin kulakları,

çağdaş eğitimi tartışan Hagen'deydi.

"Sen gülebilirsin tabii," dedi Hagen, Clements'e sert bir bakış atarak - Clements, başını salladı, suçlamayı reddetti, sonra ansızın neşelenmesini sağlamış bir şey çıkmış gibi Joan'a uzattığı albümde bir şey gösterdi.

"Sen gülebilirsin ama bence bu bataktan kurtulmanın tek yolu -bir damlacık Timofey, tamam, yeter- öğrenciyi ses geçirmez bir hücreye tıkıp ders salonunu kapatmaktır."

"Evet öyle," dedi Joan kısık sesle, kocasına albümü geri vererek.

"Benimle aynı düşüncede olmana sevindim Joan," diye sürdürdü Hagen. "Gelgelelim ben bu kuramı açıkladığımda *enfant terrible* damgasını yedim, belki de kalabalıkta sesimi yükselttiğimde şimdiki kadar kolay gelmeyecek görüşümü benimsemen. Olabilecek her konuda gramofon plakları sunulacak tek başına kalan öğrenciye..."

"Ya konuşmacının kişiliği," dedi Margaret Thayer. "O azımsanacak bir şey değil elbet."

"Tabii azımsanacak bir şey!" diye haykırdı Hagen. "Trajedi de burada! Sözgelimi *onu* kim ister" -güleç Pnin'i gösterdi parmağıyla-, "kişiliğini kim ister? Hiç kimse! Timofey'nin harika kişiliğini içleri titremeden yadsıyacaklardır. Dünyanın istediği, bir makine, bir Timofey değil."

"Timofey, televizyonla verilebilir," dedi Clements.

"Buna bayılırdım işte," dedi Joan ev sahibine gülücükler saçarak. Betty de başıyla sertçe onayladı. Pnin, ikisinin önünde iyice eğilerek "Silahsız kaldım" dercesine ellerini iki yana açtı.

"Benim bu tartışmalı tasarım hakkında sen ne düşünüyorsun Thomas?" diye sordu Hagen.

"Tom'un ne düşündüğünü ben sana söyleyebilirim," dedi Clements dizlerinde duran kitaptaki resimden gözlerini ayırmadan. "Tom, bir şeyi öğretmenin en iyi yönteminin sı-

nıfta yapılacak tartışmaya bağlı olduğunu düşünüyor, yani yirmi genç hödükle iki kendini beğenmiş nevrotiğin elli dakika süreyle kendilerinin de öğretmenlerinin de bilmediği bir şeyi tartışmalarına. Bak, son üç aydır," diye sürdürdü sözü mantıksal bir bağlantı kurmaksızın, "bu resmi arıyorum, işte karşımda şimdi. Jestlerin Felsefesi adlı yeni kitabımın yayıncısı benim bir portremi istedi, Joan ile ben de, Eski Usta'lardan birinin resminde şaşırtıcı bir benzerlik gördüğümüze inanıyorduk da ustanın dönemini bile anımsayamıyorduk. İşte burada, işte. Spor bir gömlek ekleyip savaşçının elini silmek yeterli."

"Buna karşı çıkmam şart," diye atıldı Thomas.

Clements, açık kitabı Margaret Thayer'a uzattı, o da kahkahayı koyverdi.

"Gerçekten karşı çıkıyorum Laurence," dedi Tom. "Geniş genellemelere açık bir ortamda girişilen gevşek bir tartışma, eski-tarz, resmî dersten çok daha gerçekçi bir yaklaşımdır çağdaş eğitimde."

"Tabii tabii," dedi Clements.

Joan ayağa kalktı, Pnin'in doldurmak istediği bardağını ince eliyle örttü. Mrs. Thayer saatine, sonra da kocasına baktı. Laurence'ın ağzına yumuşak bir esneme yayıldı. Betty, Thomas'a, Santa Clara, Küba'da oturan, yarasa uzmanı Fogelman diye bir adamı tanıyıp tanımadığını sordu. Hagen, bir bardak su ya da bira istedi. Bana kimi anımsatıyor bu adam? diye düşündü Pnin birden. Eric Wind'i mi? Neden? Fiziksel açıdan çok farklılar.

11

Son sahne, sofada geçti. Hagen elindeki bastonu bulamadı (dolaptaki bir bavulun arkasına düşmüştü).

"Ben de para çantamı oturduğum yerde bıraktım galiba," dedi Mrs. Thayer, dalgın kocasını hafifçe salona doğru iterek.

Pnin ile Clements, salona açılan sofanın iki ucunda eşik sohbeti yapıyorlardı, iki iyi beslenmiş taş sütun gibi; şişman Thayer'ın aradan geçmesi için göbeklerini içeri çektiler. Odanın ortasında Profesör Thomas'la Miss Bliss -profesör, elleri arkasında, aradabir ayak parmaklarının üstünde yükselerek, öteki elinde bir tepsiyle- Betty'nin nişanlısının galiba bir ara uzun süre kaldığı Küba'dan konuşuyorlardı. Thayer, koltuktan koltuğa toslarken, nereden bulduğu bilinmeyen beyaz bir çanta gördü elinde, kafası, o gece geç saatlerde yazacağı dizelerin anıştırmalarındaydı:

> *Otuduk ve içtik, her birimiz içimizde başka bir geçmiş kilitli ve yazgının bağlantısız gelecekleri kurulu çalar saatleri - sonunda bir bilek büküldü ve yoldaşlar gözgöze geldi..*

Bu arada Pnin, Joan Clements ile Margaret Thayer'a üst kattaki odaları nasıl döşediğini görmek isteyip istemediklerini sordu. Bu düşünce onlara pek parlak geldi. Önden yürüdü. *Kabinet* dediği bölme, o anda çok sıcak, içli-dışlı görünüyordu, çizik döşemesine Pakistan halısına benzer bir halı serilmişti; onu bir zaman ofisi için almış, sonradan şaşkına dönen Falternfel'lerin ayağının altından çıt çıkarmadan çekivermişti. Yerinden oynamayan karyola, Pnin'in 1940'ta Avrupa'dan bindiği gemiyle okyanusu aşarken dizlerine örttüğü ekose bir örtüyle, birtakım yerel minderlerle kaplıydı. Kuşaklar boyu sürüyle çocuğun okuduğu kitapları - *Pabuç Boyacısı Tom* ya da Horatio Alger Jr.'ın 1889 tarihli *Başarıya Giden Yol*'undan başlayarak Arnest Thompson Seton'ın 1911 tarihli *Rolf Ormanda*'sından geçip *Campton*'un silik, küçük fotoğraflarla süslü on ciltlik *Resimli Ansiklopedisi*'ni barındırmış pembe raflar, şimdi Waindell Kolej Ki-

taplığı'ndan alınma üçyüzaltmışbeş ciltle dolmuştu.

"Bunları nasıl damgaladığımı şimdi düşünüyorum da," diye iç çekti Mrs. Thayer kedere kapılmış gibi yaparak.

"Bazıları zaten damgalı, Mrs. Miller," dedi tarihsel gerçeklikten yana titizlenen Pnin.

Gezenlerin yatak odasında en ilginç buldukları şey, dört direkli karyolayı aykırı esintilerden koruyan koca bir katlanır paravanla küçük pencerelerden görülen manzaraydı: bir buçuk metre kadar ilerde birdenbire yükselen siyah bir kaya duvarı ve tepesinde, siyah çalıların üstünde soluk, yıldızlı gökdilimi. Arka çimenlikte, bir pencerenin yansısından geçerek gölgelere daldı Laurence.

"Sonunda gerçekten rahat ettim," dedi Joan

"Sana bir şey söyleyeyim mi," dedi Pnin zaferle çınlayan sırdaş bir sesle. "Yarın sabah, bu evi satın almama yardımcı olmak isteyen bir beyle görüşeceğim!"

Yine aşağı indiler. Roy, karısına Betty'nin çantasını uzattı. Herman, bastonunu buldu. Margaret'ın çantası arandı - Laurence yine göründü.

"Hoşça kalın, hoşça kalın Profesör Vin!" diye haykırdı Pnin; sundurmanın ışığında yanakları kırmızı ve yusyuvarlaktı.

(Sofadan ayrılmayan Betty ile Margaret Thayer, böbürlenen Dr. Hagen'ın yakınlarda Almanya'dan yollanmış bastonunu övüyorlardı, buraklı bir sopaydı bu, sapında bir eşek kafası vardı. Kafa, tek kulağını oynatabiliyordu. Baston, Dr. Hagen'in Bavyeralı, taşralı bir rahip olan büyükbabasınındı. Adamın bıraktığı bir nota göre, öteki kulağın mekanizması 1914'te bozulmuştu. Hagen, dediğine göre, onu Greenlawn Lane'deki bir Alsas çoban köpeğine karşı kendini savunmak için kullanıyordu. Amerikan köpeklerinin yayalarla araları yoktu. Kendisiyse yürümeyi her zaman araba sürmeye yeğlerdi. Kulak, onarılamıyordu. En azından Waindell'de.)

Antropoloji Profesörü T. W. Thomas, "Benim adımı neden öyle söyledi acaba," dedi Laurence ile Joan Clements'a; üçü, mavi karanlığın içinden yolun karşı kıyısındaki karaağaçların altına park edilmiş dört arabaya doğru yürürlerken.

"Dostumuzun," diye yanıtladı Clements, "kendine özgü apayrı bir terminolojisi vardır. Sözcük oyunlarıyla hayata yeni bir heyecan katar. Yanlış okumaları, efsaneler yaratır. Karıma John der sözgelimi."

'Yine de beni tedirgin ediyor biraz," dedi Thomas.

"Belki seni başka biri sandı," dedi Clements. "Bence de başka biri olabilirsin pekâlâ."

Karşıya geçmeden Dr. Hagen yetişti arkalarından. Profesör Thomas, hâlâ kafasını toplayamamıştı, onlardan ayrıldı.

"Eee-" dedi Hagen.

Güzel bir sonbahar gecesiydi, yerde kırmızı, gökte çelik.

"Seni bırakmamızı istemediğinden emin misin?" diye sordu Joan.

"On dakikalık bir yol canım. Üstelik böyle güzel bir gecede bir yürüyüş kaçırılmaz."

Üçü bir an durup yıldızlara baktılar.

"Bunların hepsi birer dünya," dedi Hagen.

"Ya da," dedi Clements esneyerek, "korkunç bir kargaşa. Bana, aslında hepsi floresan bir kütle de biz içindeyiz gibi geliyor."

Aydınlık sundurmadan Pnin'in gevrek kahkahası duyuluyordu. Theyar'larla Betty'ye bir kere kendisinin de nasıl yanlış bir çanta aldığını anlatıyordu, sonuna gelmişti.

"Gel benim floresan kütlem, gidelim artık," dedi Joan. "Seni gördüğüme çok sevindim Herman. Irmgard'a sevgilerimi söyle. Bu güzel bir partiydi. Timofey'i böyle mutlu hiç görmemiştim."

"Yaaa. Teşekkür ederim," dedi Hagen dalgın dalgın.

"Yüzünü görecektin," dedi Joan, "o düş-evini satın almak

için bir emlakçıyla konuşacağını bize anlattığı anda."

"Öyle miymiş? Bunu dediğinden emin misin?" diye sordu Hagen sert bir sesle.

"Tabii," dedi Joan. "Zaten içimizde başını sokacak bir yere gereksinim duyan tek adam, Timofey doğrusu."

"Evet, iyi geceler," dedi Hagen. "İyi ki geldiniz. İyi geceler."

Onların arabaya varmalarını bekledi, duraladı sonra; Pnin'in sahnede duruyormuş gibi, Thayer'larla Betty'nin ellerini ikinci ya da üçüncü kere sıktığı aydınlık sundurmaya yürüdü gerisin geri.

"Ben kendi adıma," dedi Joan elleri direksiyonda, geri geri çıkarken, "kızımın o ihtiyar lezbiyenle dışarı gitmesine asla izin vermezdim." "Dikkat et," dedi Laurence, "sarhoş olabilir ama sağır değil."

"Sizi asla bağışlamayacağım," dedi Betty neşeli ev sahibine, "bulaşıkları yıkamama izin vermediniz."

"Ben yardım ederim ona," dedi Hagen sundurmanın basamaklarını bastonunu vura vura tırmandı. "Hadi çocuklar, toz olun bakalım."

Son bir kere el sıkışıldı, Thayer'larla Betty gittiler.

12

"Önce," dedi Hagen, Pnin'le birlikte salona girerlerken, "Galiba sesinle başbaşa, son bir kadeh şarap içeceğim."

"Harika! Harika!" diye bağırdı Pnin. "Benim *crouchon*'u bitirelim."

Koltuklara gömüldüler, Dr. Hagen konuşmaya girdi:

"Bulunmaz bir ev sahibisin Timofey. Bu çok tatlı bir an. Büyükbabam, iyi şaraptan bir kadeh, her zaman idamdan önceki son kadeh gibi tadı çıkarılarak içilmeli derdi. Bu

punça ne koydun, merak ediyorum. Bir başka merakım da acaba bizim tatlı Joan'un dediği gibi bu evi gerçekten satın almayı düşünüp düşünmediğim."

"Yalnızca düşünmüyorum - olasılıkları da biraz kurcalıyorum," dedi Pnin gurultulu bir kahkahayla.

"Bunun yerinde bir adım olduğu su götürür gibi geliyor bana," diye sürdürdü Hagen, kadehini sıkıca kavrayarak.

"Sonunda, bu görevde sürekli kalacağımı umuyorum," dedi Pnin hınzırca. "Dokuz yıldır Yardımcı Profesörüm. Yıllar çabuk geçiyor. Yakında Emekli Profesör olacağım. Neden suskunsun Hagen?"

"Beni çok güç bir duruma düşürüyorsun Timofey. Özellikle bu sorunu açmayacağını ummuştum."

"Ben bir sorun açmıyorum ki. Yalnızca -tabii gelecek yıl değil ama anlaşılan Kölelerin Özgürleştirilişi'nin yüzüncü yıldönümünde- Waindell'in beni Doçentliğe yükselteceğine inanıyorum."

"Anlıyorsun ya sevgili dostum, sana üzücü bir sır vermek zorundayım. Henüz resmîlik kazanmadı yine de kimseye söz etmeyeceğine ilişkin söz vermelisin."

"Yemin ederim," dedi Pnin elini kaldırarak.

"Bizim koca bölümü ne büyük bir özenle kurduğumu bilmiyor olamazsın," diye sürdürdü Hagen. "Ben de artık genç değilim. Burada dokuz yıldır bulunduğunu söylüyorsun Timofey. Oysa ben bu Üniversiteye tam *yirmidokuz* yılımı harcadım. Elimden geleni yaptım. Dostum Dr. Kraft'ın geçende yazdığı gibi: sen, Herman Hagen sen tek başına, topumuzun Almanya'da Amerika için yaptıklarımızı Amerika'da Almanya için yaptım. Peki şimdi ne oluyor? Şu Falternfels'i, o canavarı bağrımda besledim ve o şu anda anahtar bir konuma yükseldi. Bu entrikanın ayrıntılarını sana bırakıyorum!"

"Evet," dedi Pnin içini çekerek, "feci, korkunç bir entri-

ka. Ama öte yandan, dürüst çalışma her zaman ağır basar. Gelecek yıl senle ben, uzun süredir tasarladığım bazı müthiş dersler vereceğiz. İhanet üstüne. Yarar üstüne. Birinci Nicholas üstüne. Çağdaş zulmün bütün ilk habercileri üstüne. Haksızlıktan söz ettiğimizde, Ermeni katliamlarını, Tibet icadı işkenceleri, Afrika'daki sömürgecileri unutuyoruz Hagen... İnsanlık tarihi, acının tarihidir!"

Hagen dostuna doğru eğildi, onun fırlak dizini okşadı.

"Sen harika bir romantiksin Timofey, daha mutlu koşullar altında... Her neyse, sana İlkbahar Dönemi'nde alışılmadık bir şeyler *yapacağımızı* söyleyebilirim. Bir dramatik Program sahneleyeceğiz - Kotzebue'den Hauptmann'a kadar bazı sahneler. Bunu bir tür ululama olarak görüyorum... Yine de fazla umut beslemeyelim. Ben de bir romantiğim Timofey, o yüzden de mütevelli heyet üyelerinin isteğine uyarak Bodo gibi adamlarla birlikte çalışamam. Kraft, Seaboard'da emekliye ayrılıyor, gelecek sonbahardan başlayarak onun kürsüsüne geçmem önerildi."

"Kutlarım seni," dedi Pnin sıcak bir sesle.

"Teşekkürler, dostum. Güzel ve önemli bir konum olduğu kesin. Burada edindiğim paha biçilmez deneyimi uygulayacak daha geniş bir bilim ve yönetim alanım olacak. Bodo'nun seni Almanca Bölümü'nde bırakmayacağını elbet bildiğimden ilk adımım, senin benimle çalışmanı önermek oldu, ama Seaboard'da sana gerek duymayacak kadar çok Slavcıları varmış. Ben de Blorenge'la görüştüm, ne var ki buradaki Fransızca Bölümü de doluymuş. Bu kötü bir haber, çünkü Waindell yönetimi, öğrencilerin ilgisini artık çekmeyen iki ya da üç Rusça kurs için sana aylık ödemenin bütçeye yük olacağını düşünüyor. Hepimizin bildiği gibi, Amerika'daki siyasal eğilimler, Rusça şeylere ilgiyi azaltıyor. Öte yandan, İngilizce Bölümü, senin en parlak yurttaşlarından birini, gerçekten büyüleyici bir konuşmacıyı -onu bir

kerecik dinlemiştim- buraya çağırıyor, seni sevindirecek bir şey; galiba eski bir dostun."

Pnin, boğazını temizledikten sonra sordu:

"Yani bu, benim atılacağım anlamına mı geliyor?"

"Lütfen bu kadar büyütme Timofey. Eminim, eski dostun-"

"Kimmiş eski dost?" diye sordu Pnin gözlerini kısarak.

Hagen, büyüleyici konuşmacının adını verdi.

Öne doğru yaylanıp dirseklerini dizlerine dayayarak, ellerini bitiştirip ayırdı Pnin:

"Evet, otuz küsur yıldır tanırım onu. Dostuz ama kesin bir şey var. Asla onun altında çalışmam."

"Bence biraz zaman geçmesini bekle. Belki bir çözüm bulunabilir. Zaten bu konuları konuşacak bol bol vaktimiz var. İkimiz de hiçbir şey olmamış gibi ders vermeyi sürdüreceğiz nasılsa, *nicht wahr*? Cesur olmamız gerek Timofey!"

"Demek beni kovdular," dedi Pnin, ellerini bitiştirip başını sallayarak.

"Aynı gemideyiz, aynı gemide," dedi neşeli Hagen, ayağa kalktı. Saat epey ilerlemişti.

Şimdiki zaman kipine Pnin kadar düşkün olmasa da sık kullanan Hagen, "Gidiyorum şimdi," dedi. "Harika bir partiydi, ortak dostumuz, senin iyimser girişimlerinden söz etmeseydi, bu şenliği asla bozmak istemezdim. İyi geceler... Bu arada... Sonbahar Dönemi aylığını kesintisiz alacaksın tabii ki, sonra İlkbahar Dönemi için de ne kadar koparabileceğimizi hesaplarız, özellikle benim yorgun, ihtiyar omuzlarımdan bazı budalaca büro işlerini almayı, Yeni Bina'daki Drama Programı'na bütün gücünle katılmayı kabul edersen."

Sundurmada, Pnin'in tepkisiz elini iki kişilik bir hevesle sıktı. Sonra bastonunu savurdu, ahşap basamaklardan keyifle indi.

Arkasından bölmenin kapısı pat diye kapandı.

Evine doğru yürürken, *"Der arme Kerl,"* diye söylendi iyi yürekli Hagen. "En azından acı hapı şekerleyip yutturdum."

13

Pnin, kullanılmış tabak çanaklarla gümüşleri büfeden ve yemek odası masasından mutfak tezgâhına taşıdı. Kalan yemeği, buzdolabının parlak Kutup ışığına yerleştirdi: jambonla dil bitmişti, küçük sosisler de ama sirkeli sos pek tutulmamıştı, yarın bir iki yemeğe yetecek kadar havyar ve et sosu artmıştı. "Bum-bum-bum" dedi bardak dolabı o yanından geçerken. Salona bir göz atıp, toparlamaya koyuldu. Pnin Punçu'ndan kalan son bir damla, güzelim çanağında ışıldıyordu. Joan, çay tabağına dudak boyası izi taşıyan bir sigara izmaritı bastırmıştı. Betty hiç iz bırakmamış, bütün bardakları mutfağa götürmüştü. Mrs. Thayer, tabağında rengârenk güzel kibritlerle dolu bir kibritlik unutmuştu. Mr. Thayer, yarım düzine kâğıt peçeteyi garip şekillerde buruşturmuştu; Hagen, yenmemiş bir üzüm salkımında tombul bir puro söndürmüştü.

Mutfakta Pnin, bulaşıkları yıkamaya hazırlandı. İpek ceketini, boyunbağını, takma dişlerini çıkardı. Gömleğinin önünü ve smokin pantolonunu korumak üzere benekli bir mutfak önlüğü giydi. Tabaklardaki kalıntıları kahverengi bir kesekâğıdına sıyırdı, onu bazı ikindiler kendisi yoklamaya gelen sırtı pembe yamalarla süslü küçük, beyaz, uyuz köpek yavrusuna verecekti - bir insanın şanssızlığının bir köpeğin mutluluğunu engellemesi için hiçbir neden yoktu.

Tencereler, bardaklar ve gümüşler için eviyeyi köpüklü suyla doldurdu, sonra inanılmaz bir özenle akuamarin ça-

nağı, ılık köpüğe batırdı. Çanak dibe varınca, çınıltılı kristali boğuk bir ses çıkardı. Kehribar rengi kadehlerle gümüşleri musluğa tutup duruladı, sonra aynı köpüğe daldırdı. Sonra bıçakları, çatalları ve kaşıkları elyordamıyla çıkardı, duruladı, kurulamaya başladı. Daha az sistemli bir adamda dalgınlık sisi olarak yorumlanabilecek bir belirsizlik havası içinde yavaş yavaş iş görüyordu. Yıkanmış kaşıkları denetledi, yıkayıp daha kurulamadığı bir maşrapaya koydu, sonra hepsini teker teker kuruladı yine. Köpüklerin altında, kadehlerin çevresinde, çınıltılı çanağın altında unutulmuş bir gümüş parça var mı diye arandı - bir fındıkkıran buldu. Titiz Pnin onu duruladı, tam kuruladığı sırada uzun bacaklı nesne her nasılsa bezden kaydı, çatıdan yuvarlanan bir adam gibi düştü. Pnin nerdeyse yakalayacaktı onu -parmak uçlarıyla yarı yolda değmişti alete- ama bu yalnızca onun hazine-gizleyen köpüğe daha hızlı düşmesini sağladı, bu dalışı kulak tırmalayıcı bir kırılmış cam sesi izledi.

Pnin, bezi bir köşeye fırlatıp döndü, bir an, açık arka kapının eşiğinden ötedeki karanlığa baktı. Sakin kanatları dantelli, küçük bir yeşil böcek, Pnin'in ışıldayan kel kafasının üstündeki güçlü çıplak ampulün ışığında dört dönüyordu. Pnin, yarı açık kalmış dişsiz ağzı, boş bakan, kıpırtısız gözlerini bulandıran gözyaşı zarıyla çok ihtiyar görünüyordu. Acılı bir beklenti iniltisi koyvererek tezgâha gitti yine, iyice eğilerek elini köpüğün derinlerine indirdi. Bir cam kırığı canını yaktı. Usulca, kırık bir kadeh çıkardı sudan. Güzelim çanak sapasağlamdı. Yeni bir kurulama bezi alarak bulaşığını sürdürdü.

Her şey temizlenip kurulandıktan, çanak, bir bardak dolabının en güvenli rafına tek başına gururla kurulduktan ve küçük aydınlık ev, geniş karanlık geceye kilitlendikten sonra Pnin, mutfak masasına oturdu, çekmeceden sarı bir

kâğıt çıkarttı, dolmakalemini açtı ve bir mektup karalamaya başladı:

"Sevgili Hagen," diye yazdı okunaklı, sağlam yazısıyla, "izninle, bu geceki konuşmamızın bir özgetini (sildi) özetini çıkarayım. Açıkça söylemek gerekirse nedense biraz şaşırdım. Seni doğru anlamak şansına erdimse, dediğine göre-"

Yedinci Bölüm

1

Pnin'i ilk olarak 1911 baharının gözüme bir kömür tozunun kaçtığı bir Pazar gününden anımsıyorum.

St. Petersburg'a özgü o sert, rüzgârlı, duru sabahlardan biriydi, Ladoga buzunun son saydam parçasının Neva'yla körfeze sürüklendiği, lacivert dalgaların seddin granitine yüklenip çatladığı, iskeleye demirlemiş römorkörlerle kocaman mavnaların bir gıcırtı ve sürtünme sesi tutturduğu ve demir atmış buharlı yatların maunuyla pirincinin oynak güneş ışığında yandığı bir gün. Onikinci doğum günümde armağan edilen güzel, yepyeni bir İngiliz bisikletini deniyordum, Morskaya'daki gül rengi-taşlı evimize, bisiklet üstünde, parke-pürüzsüzlüğündeki tahta kaldırımdan giderken, öğretmenimin koyduğu kuralı ağır bir biçimde çiğnemiş olmanın bilinci, gözbebeğimin kuzey ucundaki derin sızının yanında solda sıfırdı. Soğuk çaya batırılmış pamuklar *tri-k-nosu* (burna-doğru-ovma) gibi kocakarı ilaçları, durumu büsbütün beterleştiriyordu; ertesi sabah uyandığımda, alt gözkapağımın dibindeki nesne, ıslak gözü kırpınca daha da derine

inen som bir poligondu sanki. Öğleden sonra, ünlü bir göz doktoruna, Dr. Pavel Pnin'e götürüldüm.

Bir çocuğun çabuk algılayan beyninde sonsuza kadar yer eden şu aptalca olaylardan biri, öğretmenimle benim Dr. Pnin'in güneştozu ve pelüş kaplı bekleme salonunda geçirdiğim zaman dilimini belirledi; küçücük bir pencerenin mavi bir bölümü, büfedeki altın taklidi pirinç saatin cam tepeliğine yansıyor, cansız avizenin çevresinde iki sinek durmadan, ağır ağır dörtgenler çiziyorlardı. Tüylü şapka giymiş bir hanımla kara gözlüklü kocası, sedirde karı-koca sessizliğinde oturuyorlardı; derken bir süvari subayı girdi ve pencerenin başına oturup gazetesini okumaya başladı; sonra koca, Dr. Pnin'in muayene odasına alındı ve ben öğretmenimin yüzünde garip bir bakış farkettim.

Sağlam gözümle bakışını izledim. Subay, hanıma doğru eğilmişti: Telaşlı bir Fransızcayla, onu bir önceki gün yaptığı ya da yapmadığı bir şeyden ötürü azarlıyordu. Kadın, eldivenli elini, öpmesi için ona uzattı. Subay, eldivenin ajuruna gömüldü - hemen gitti, hastalığı her neyse, aniden geçmişti.

Yüz çizgilerinin yumuşaklığı, gövde yapısı, bacaklarının sıskalığı, maymunsu kulakları ve üst dudağı açısından Dr. Pavil Pnin, Timofey'nin otuz-kırk yıl sonraki halini andırıyordu. Yalnız babada, saman renginde bir perçem, balmumumsu bir kelliği açığa vuruyordu; siyah şeritli, siyah kenarlı bir kelebek gözlük takmıştı merhum Dr. Çehov gibi; oğlunun sonraları edineceği sese hiç benzemeyen yumuşak bir sesle, hafif kekeleyerek konuşuyordu. Ama sevecen doktorun bir periciğin davul tokmağına benzeyen ufacık bir aletle, gözbebeğimdeki o bataklı siyah atomu çıkarması, nasıl rahatlatıcıydı! O kırıntı nerde şimdi acaba? Yavan, çılgın gerçek, onun bir yerde *varolduğunu* söylüyor.

Belki de okul arkadaşlarımın evlerine gittiğim için, başka orta-sınıf evleri de görmüştüm. Pnin'in katının bir resmini

bilinçsizce aklımda tutmuşum; büyük olasılıkla gerçeğine benziyordur. O yüzden de -yanılma olasılığını da katarak- katta uzun bir geçenekle ayrılmış iki sıra oda olduğunu ileri sürebilirim; bir yanda bekleme odası, doktorun muayene odası, herhalde bir yemek odası ve daha ilerde bir oturma odası vardı; öteki yanda, ya iki ya üç yatak odası, bir derslik, bir banyo, bir hizmetçi odasıyla mutfak. Elimde bir şişe göz damlasıyla ayrılmak üzereydim ordan, o sırada öğretmenim, Dr. Pnin'e göz rahatsızlığının gastrit yapıp yapmayacağını soruyordu, derken ön kapı açılıp kapandı. Dr. Pnin, sofaya seğirtti, bir şey sordu, bir yanıt aldı ve oğlu Timofey'le, *gimnaziçeskiy* üniforması, yani siyah gömlek, siyah pantolon giymiş, parlak siyah kemer takmış onüç yaşında bir *gimnazist*'le (resmî okul öğrencisi) birlikte içeri girdi (Ben daha liberal bir okula gidiyordum, bizde giyim serbestti).

Kısacık kesilmiş saçlarını, dolgun, soluk yüzünü, kırmızı kulaklarını anımsıyor muyum aslında? Evet, kesinlikle. Hatta, o gururlu baba-elinin altından omuzunu belli belirsiz kaçırdığı da aklımda, gururlu baba-sesi şöyle diyordu: 'Bu çocuk geçende Cebir sınavından Artı Beş aldı." Geçeneğin ucundan sürekli kapuska kokusu geliyordu, aralık derslik kapısından, duvarda bir Rusya haritası, bir kitap rafı, doldurulmuş bir sincap, keten kanatlı ve kauçuk motorlu oyuncak bir tek-kanatlı uçak görebiliyordum, bana da bunun gibi ama iki kat büyük bir oyuncak alınmıştı Biarritz'den. Pervaneyi kurduktan bir süre sonra, kauçuk, motor dönüşünü değiştirir ve büyüleyici kalın sarmallar çıkararak sınıra dayandığını bildirirdi.

2

Beş yıl sonra, yazın başlangıcını annem ve küçük kardeşimle St. Petersburg yakınındaki yurtluğumuzda geçirdikten son-

ra, Baltık kıyısındaki ünlü bir yazlık bölgeye, pek uzak sayılmayacak, garip bir biçimde ıssız, bakımsız bir kırlık yörede oturan ihtiyar cadaloz teyzeme düşmüştü yolum. Bir ikindi, hazdan kendimden geçmiş, Benekli Kelebek türünün bindebir raslanabilecek -arka kanatlarının alt bölümlerini süsleyen gümüş çizgiler, metalsi bir ışıltıyla, hiç aksamadan bütün gövdeye yayılmıştı- bir örneğini sırtüstü yatırıp incelerken, bir uşak geldi, ihtiyar hanımın beni çağırdığını bildirdi. Kabul salonunda, onu üniversite üniformaları giymiş iki sıkılgan öğrenciyle konuşur buldum. Kıvırcık sarı saçlısı Timofey Pnin'di, öteki, kızıl ayvatüylüsü de Grigori Beloçkin'di. Teyzemden, arazisinin sınırları içinde kalan boş bir ambarda bir oyun sahnelemek için izin istemeye gelmişlerdi. Oyun, Arthur Schnitzler'in üç perdelik *Liebelei*'ydi. Ününün kaynağı, solmuş gazete kesiklerinden oluşan yarı profesyonel bir yerel oyuncu, Ançarof kotaracaktı oyunu. Katılır mıydım? Ama onaltı yaşımdayken küstahlığımla utangaçlığım elele gidiyordu, o yüzden Birinci Perde'deki adı bilinmeyen beyi oynamayı reddettim. Pnin'in ya da Beloçkin'in döktüğü bir kadeh armut *kvas*'ı da görüşmenin yarattığı tedirgin havayı gideremedi. Kelebeğimin başına döndüm. Onbeş gün sonra her nedense temsile gitmek zorunluluğunu duydum. Ambar, *daçniki* (tatilciler) ve yakınlardaki bir hastaneden gelen sakat askerlerle doluydu, yanıma teyzemin mülkünün kâhyası Robert Karloviç, neşeli, tombul, kan çanağına dönmüş porselen mavisi gözlü, oyunu hep yanlış yerlerde alkışlayan Rigalı bir adam oturmuştu. Dekorda kullanılan ceviz dallarının kokusunu, duvarlardaki yarıklara gözlerini dayamış köylü çocukları anımsıyorum hâlâ. Ön koltuklar sahneye o kadar yakındı ki ihanete uğrayan koca, ağır süvari ve kolej öğrencisi Fritz Lobheimer'in karısına yazdığı aşk mektuplarını çıkarıp Fritz'in suratına fırlattığında, bunların pullu köşeleri kesilmiş eski kartpostallar oldu-

ğunu açıkça görebiliyordunuz. Bu öfkeli Bey'in küçük rolünü Timofey Pnin'in oynadığından kesinkes eminim (tabii başka perdelerde başka birini de oynamış olabilir); ama kahverengi deri paltosu, pos bıyıkları ve ortadan ayrılma siyah peruğu onu öylesine gözden gizliyordu ki ona duyduğum minicik bir ilgi bile şimdi kesin bir şey söylememi engellerdi. Bu düelloda ölmeye yazgılı genç aşık Fritz yalnızca sahne gerisinde Siyah Kadifeli Kadın'la, Bey'in karısıyla gizemli bir ilişki yaşamakla kalmaz, saf bir Viyanalı genç kızın, Christine'in de duygularıyla oynar. Fritz'i, kırk yaşındaki iri kıyım Ançarof oynuyordu, kahverengimsi gri bir makyajı vardı, halı patpatlar gibi vuruyordu göğsüne ve ezberlemeye gönül indirmediği rolüne yaptığı doğaçlama katkılarla Fritz'in yakın dostu Theodor Kaiser'i (Grigori Beloçkin) afallatıyordu. Gerçek hayatta Ançarof'un gözüne kestirdiği paralı bir ihtiyar kıza, uygunsuz bir seçimle, kemancının kızı Christine Weiring rolü verilmişti. Theodor'un sevdiği kadın-şapkacısı Mizi Schlager'i güzel, ince boyunlu, kadife gözlü bir kız, Beloçkin'in kardeşi oynuyordu, gecenin en büyük alkışını da o topladı.

3

Sonraki Devrim ve İç Savaş yılları sırasında Dr. Pnin ile oğlunu anımsama fırsatı bulmam olanaksız. Daha önceki izlenimlerimi ayrıntılarla anlatırken, yirmilerin başında bir Nisan akşamı, Paris'te bir kafede kendimi kumral sakallı, çocuksu gözlü, Timofey Pnin'le, Rus kültürü üstüne bir sürü inceleme yapmış bu engin kültürlü genç yazarla el sıkışırken bulduğumda, zihnimde çakanları saptıyorum yalnızca. O zamanlar göçmen yazarlarla sanatçılar, resitallerden ya da konferanslardan sonra Üç Fıskiye'de buluşmayı alışkanlık

edinmişlerdi: işte bu tür bir toplantıda, sesim, okumaktan hâlâ kısık halde, Pnin'e önceki karşılaşmalarımızı anımsatmaya çalışmış, ayrıca çevremizdekileri de belleğimin olağandışı berraklığı ve gücüyle etkilemek istemiştim. Gelgelelim o her şeyi yadsıdı. Büyük teyzemi belli belirsiz anımsadığını ama benimle asla karşılaşmadığını söyledi. Cebir notları hep düşükmüş hem zaten babası onu asla hastalarına tanıştırmazmış; *Zabava*'da *(Liebelei)* yalnızca Christine'in babasını oynamış. Daha önce hiç karşılaşmadığımızı yineledi. Konuşmamız tatlı bir şakalaşmadan öteye geçmemişti, herkes güldü; ben de onun kendi geçmişiyle yüzleşmekten kaçındığını görünce daha az kişisel bir konu açtım.

Çok geçmeden siyah ipek gömlek giymiş, kahverengi saçlarına altın bir bant geçirmiş çarpıcı bir genç kızın en iyi dinleyicim olduğunu ayırdettim. Önümde durmuştu, sağ dirseği sol avucuna dayalıydı. Sağ işaret parmağıyla başparmağının arasındaki sigarasını çingeneler gibi içiyor, dumanı havaya üflüyordu; dumandan ötürü parlak mavi gözleri yarı kapalıydı. Aynı zamanda şiir de yazan bir tıp öğrencisiydi, Liza Bogolepof. Düşüncelerimi öğrenmek için bana şiirlerini gönderip gönderemeyeceğini sordu. Aynı partide biraz sonra onu itici derecede kıllı genç bir bestecinin, Ivan Nagoy'un yanında otururken gördüm; *Bruderschaft*'a kadeh kaldırıyorlardı, kolları birbirine dolayarak içiyorlardı yani, birkaç koltuk ötede yetenekli bir nörolog ve Liza'nın son aşığı Dr. Barakan, koyu badem gözlerinde sessiz bir umutsuzlukla onu gizliyordu.

Birkaç gün sonra bana o şiirleri gönderdi; göçmen kadın manzumecilerin Ahmatova tarzında yazdıkları şeylerden sıradan bir örnekti şiiri: aşağı yukarı iki uzun bir kısa hece koşuğuyla parmak uçlarında ilerleyen, sonra da hüzünlü bir iç çekişle pat diye çöken üşengeç, küçük şiirler.

Samotsvétov, kròme oçéy
Net u menyá nikakíh,
No est róza eşçó nezhnéy
Rózovíh gúb moíh,
I yúnoşa tíhiy skazál;
"Vaşe sérdtse vsegó, nezhnéy..."
I yá opustíla glazá...

"U"nun biraz uzun bir "u", "i"nin kısa bir "i", "zh"nin Fransızca'daki "j" gibi okunduğunu gözönüne tutarak Rusça'da gerekli vurgulamaları yaptım. *Skazal-glaza* gibi yarım uyaklar çok zarif bulunurdu o sıralar. Örtük erotik göndermelerle *cour d'amour* uzantılarına da dikkatinizi çekerim. Düzyazı çevirisi şöyle olurdu: "Gözlerim dışında hiçbir mücevherim yok, gül rengi dudaklarımdan da yumuşaktır gülüm. Ve suskun bir genç dedi ki bana: 'Hiçbir şey senin yüreğinden yumuşak değil.' Ben de gözlerimi indirdim..."

Bir mektup yazarak Liza'ya şiirlerinin kötü olduğunu, yazmaktan vazgeçmesini söyledim. Bir süre sonra ona başka bir kafede, uzun bir masada rasladım, bir düzine genç Rus şair arasında tomurcuklar gibi ışıl ışıldı, gökyakut bakışlarını alaycı ve gizemli bir kararlılıkla bana dikmişti. Konuştuk. Ona şu şiirleri bana bir kere daha, daha sessiz bir yerde göstermesini önerdim. Kabul etti. Kendisine bu okuyuşumda bana eskisinden de kötü geldiklerini bildirdim. Berbat bir otelin en ucuz odasında oturuyordu, banyosu yoktu, cıvıl cıvıl iki İngiliz genci, komşusuydular.

Zavallı Liza! Tabii bir Mayıs gecesinde, izbe bir sokakta bir an büyülenmiş gibi durup sokak lambasının ışığında kalan ıslak, kara bir duvardaki bir afiş kalıntısını, lambaya eğilmiş ıhlamur yapraklarının yarı saydam yeşilini değerlendirdiği -hayır, göklere çıkardığı- sanatsal anlar yok değildi, ama o sağlıklı bir güzelliği isteriye varan bir pasaklılıkla birleştiren

kadınlardandı: lirik patlamaları çok pratik ve beylik bir düşünce tarzıyla; hırçınlığı duygusallıkla, içli bir kendini-bırakışı, insanlara olmayacak görevler yükleme hırsıyla birleştirdiği gibi. Duyguların itişiyle ve anlatılınca kimseyi ilgilendirmeyecek olayların akışı sonucunda Liza, bir avuç uyku hapı yuttu. Kendinden geçeceği an, şiirlerini yazarken kullandığı, kapağı açık duran koyu kırmızı mürekkep şişesini devirdi ve şişeden kapının altına sızan parlak iz, Chris ile Lew'nun gözüne ilişti, onu tam zamanında kurtarmalarını sağladı.

Bu densizliğinden sonra onu onbeş gün kadar görmemiştim, tam İsviçre'ye ve Almanya'ya gideceğim gece, sokağımın ucundaki küçük bahçede yolumu kesti. Paris gibi kumru-grisi, hoş bir yeni giysi vardı üstünde; başına mavi bir kuş tüyüyle süslü gerçekten çok çekici yeni bir şapka takmıştı, süzülmüş ve tuhaf görünüyordu. Bana katlanmış bir kâğıt uzattı. "Senden son bir öğüt istiyorum," dedi Liza, Fransızların "beyaz" dedikleri sesle. "Bu, aldığım bir evlenme önerisi. Bu gece, geceyarısına kadar bekleyeceğim. Senden haber çıkmazsa, öneriyi kabul edeceğim." Bir taksi çağırdı, atlayıp gitti.

O mektup, her nasılsa kâğıtlarımın arasında kalmış. İşte:

"Korkarım bu itirafımdan acı duyacaksın sevgili Lise'im" (yazar, her ne kadar Rusça yazsa da, ona mektup boyunca adının Fransızcasıyla sesleniyor, herhalde hem çok senlibenli "Liza"dan, hem de çok resmî "Elizaveta Innokentievna"dan kaçınmak amacıyla) "başka birini güç bir durumda görmek, duygulu (*çutkiy*) biri için her zaman ağırdır. Bense tam anlamıyla güç bir durumdayım.

"Sen Lise, şairler, bilimadamları, sanatçılar ve züppelerle çevrilisin. Geçen yıl portreni yapan ünlü ressam, şimdi Massachusetts çöllerinde ölesiye içiyormuş (*govoryat, spilsya*) dediklerine göre, başka söylentiler de var. Ve ben sana yazmayı göze alıyorum.

"Yakışıklı değilim. İlginç değilim. Yetenekli değilim. Zen-

gin bile değilim. Ama Lise, sana her şeyimi, kanımın son damlasına, gözümün son yaşına kadar her şeyimi sunuyorum. İnan bana, hiçbir dâhi bundan fazlasını veremez sana, çünkü bir dâhi kendine çok fazla şey ayırmak zorundadır, o yüzden benim gibi benliğinin bütününü sana sunamaz. Mutluluğu sağlayamayabilirim ama biliyorum seni mutlu etmek için elimden geleni yapacağım. Senin şiir yazmanı, psikoterapi araştırmalarını sürdürmeni istiyorum - bu konuda çok fazla bilgim yok, hele bildiklerimin sağlamlığı tartışıldığında. Bu arada sana ayrı bir zarfta, Prag'da dostum Profesör Chateau'nun, senin Dr. Halp kuramını -doğumun çocuğun açısından bir intihar olduğu- parlak bir biçimde çürüten kitapçığını gönderiyorum. Chateau'nun nefis çalışmasının 48. sayfasındaki besbelli bir dizgi yanlışlığını düzelttim. Sabırsızlıkla senin-" (büyük olasılıkla "kararın"dı, sayfanın imzanın bulunduğu alt bölümünü Liza yırtmıştı).

4

Altı yıl sonra Paris'e yeniden gittiğimde, Liza Bogolepof'un Timofey Pnin'le ben ayrıldıktan kısa süre sonra evlendiğini öğrendim. Bana şiirlerini topladığı kitabı gönderdi: *Shuie Gubi* (Kuru Dudaklar), kırmızı mürekkeple şöyle imzalamıştı: "Bir Yabancıya Bir Yabancıdan" (*neznakomtsu ot neznakomki*). Pnin ile onu, toplumsal bir devrimci, ünlü bir göçmenin evindeki akşam çayında, şu eski-moda teröristlerin, kahraman rahibelerin, yetenekli hedonistlerin, liberallerin, serüvenci genç şairlerin, yaşlıca romancılarla sanatçıların, yayıncılarla reklamcıların, özgür düşünceli felsefecilerle eski tarz bilginlerin özel bir şövalyeliği temsil ettikleri dostlar-arası bir toplantıda gördüm. Yüzyılın üçte birinde Amerikan aydınlarınca hemen hiç bilinmeden serpilmiş bir

sürgünler topluluğunun etkin, önemli çekirdeğiydi bu, oysa Amerikalı aydınların gözünde Rus göçmenler düşüncesi, sinsi komünist propaganda aracılığıyla, Troçkistler (her neyseler onlar), batmış gericiler, reformdan geçmiş ya da gizlenen Çeka adamları, ünvanlı hanımlar, profesyonel papazlar, lokanta sahipleri ve Beyaz Rus askerî grupları gibi tam anlamıyla kurmaca bir yığını çağrıştırıyordu, hiçbirinin kültürel bir önemi falan yoktu.

Pnin'in masanın öbür ucunda Kerenski ile siyasi bir tartışmaya girmesinden yararlanan Liza bana -her zamanki patavatsızlığıyla- "Timofey'e her şeyi söylediğini," onun "bir aziz" olduğunu ve beni "bağışladığını" açıkladı. İyi ki Pnin'le yanyana ya da karşı karşıya oturma zevkini tattığım, sevgili dostlarla birlikte kara ve elmas kentin tepelerindeki küçük ıssız gezegenimizde, lamba ışığı şu ya da bu Sokratsı kafayı aydınlatırken, karıştırılan çay bardağında bir dilim limon dönerken, yani daha geç saatte yapılan toplantılara sık katılmıyordu Liza. Bir gece, Dr. Barakan, Pnin ve ben, Bolotof'larda otururken, nöroloğa Yalta'da, Atina'da ve Londra'da görüştüğüm, şimdi Lady D- diye anılan Ludmilla adlı bir kuzininden söz ettiğim sırada Pnin, ansızın masanın öte yanından Dr. Barakan'a seslendi: "Sakın onun hiçbir dediğine inanmayın, Gregori Aramoviç. Her şeyi uydurur o. Bir zamanlar Rusya'da okul arkadaşı olduğumuzu, sınavlarda kopya çektiğimizi uydurmuştu. Korkunç bir yutturmacıdır *(on uzhasnïy yïdumşçik)*." Baraka ve ben, bu ani patlamaya öylesine şaşırmıştık ki öylece oturup birbirimize sessizce bakakaldık.

5

Eski ilişkilerin yeniden anımsanmasında, sonraki izlenimler çoğu zaman ilk izlenimlerden daha belirsiz kalma eğiliminin-

dedir. Liza ile yeni kocası Dr. Eric Wind'le, New York'ta kırkların başında bir Rus oyununun perde arasında konuştuğumu anımsıyorum. Adam, "Herr Professor Pnin'e gerçekten sevecenlik duyduğunu" söyledi ve bana İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında Avrupa'dan çıktıkları yolculuğa ilişkin bazı olmadık ayrıntılar anlattı. O yıllarda, New York'taki çeşitli toplumsal ve akademik ortamlarda Pnin'e birçok kere rastladım: ama aklımda kalan tek canlı anı, 1952'de çok şenlikli ve ıslak bir gecede birlikte bir batı-yakası otobüsündeki yolculuğumuz. Önemli bir yazarın ölümünün yüzüncü yılı dolayısıyla New York'un alt kesiminde, geniş bir göçmen seyirci topluluğunu kapsayan edebi ve sanatsal bir programa katılmak üzere, bulunduğumuz kolejlerden oraya gelmiştik. Pnin, kırkların ortalarından beri Waindell'de öğretmenlik yapıyordu, onu bundan daha sağlıklı, umutlu ve özgüvenli görmemiştim. İkimiz *vos'midesyatniki* (seksenler'in erkekleri) olup çıkmıştık şakasına göre, yani ikimiz de Batı Sekseninci Bölge'de geceleyecektik, arasıra savrulan tıklım tıklım otobüsün bitişik iki kayışına tutunurken sevgili dostum, başını hızla çevirip bükerek (birbirini kesen sokakların numaralarını durmadan sağlama alma çabası yüzünden) deminki konuşmasında Homeros'un ve Gogol'ün kullandıkları Başıboş Karşılaştırma Yöntemi'ni yüceltirken, yeterince saymaya zaman bulamadığı ne kadar ayrıntı varsa hepsinin görkemli bir özetini yapmayı başardı.

6

Waindell'de profesörlüğü kabul etmeye karar verirken, açmayı tasarladığım özel Rusça Bölümü'ne öğretmen olarak her istediğim kişiyi çağırabileceğimi şarta bağlamıştım. Bu isteğim kabul edilince Timofey Pnin'e yazdım, elimden ge-

len en içten sözcüklerle bana herhangi bir biçimde istediği ölçüde yardımcı olmasını önerdim. Yanıtı beni şaşırttı ve kırdı. Öğretmenlikten bıktığını, hatta ilkbahar döneminin sonuna kadar bile beklemeyeceğini sertçe bildiriyordu bana. Sonra başka konulara geçiyordu. Victor (onun hatırını da sormuştum kibarca) Roma'da annesiyleydi; Liza, üçüncü kocasından boşanmış, İtalyan bir antikacıyla evlenmişti. Pnin, benim onbeş şubat salı günü yapacağım konuşmadan iki-üç gün önce Waindell'den ayrılacağını üzülerek belirtiyordu mektubun sonunda. Nereye gideceğini yazmamıştı.

Beni Waindell'e ayın ondördü pazartesi gecesi getiren Greyhound'un varması gecikti. Cockerell'ler beni karşılayıp evlerinde geç bir akşam yemeğine alıkoydular. Gwen Cockerell, kedi yavrusu profilli, zarif bacaklı, otuzlarının sonuna gelmiş çok güzel bir kadınmış. Bir keresinde, New Haven'da karşılaştığım ve oldukça çelimsiz, ay suratlı, sarışın bir İngiliz olarak anımsadığım kocası, artık nerdeyse on yıldır taklidini yaptığı kişiye tıpatıp benzemeyi başarmış. Yorgundum, yemek sırasında bir gösteri seyretmeye de canatmıyordum ama Jack Cockerell'in Pnin'i kusursuz bir biçimde canlandırdığını itiraf etmeliyim. En az iki saat bana türlü gösteriler yaptı - Pnin öğretirken, Pnin yemek yerken, Pnin bir kız öğrenciyi süzerken, Pnin, banyo küvetinin üstündeki cam rafa salakça koyduğu vantilatörün kendi titreşimiyle küvete düşüşünün destanını anlatırken; Pnin, kendisini doğru dürüst tanımayan ornitolog Profesör Wynn'i eski dostlar olduklarına inandırmaya çalışırken -Tim ile Tom-Wynn'in bunun üstüne onun asıl Profesör Pnin'in yerine geçmiş biri olduğu sonucuna varması. Tabii bütün bunlar Pninsi davranışlar ve Pninsi çılgın İngilizceyle gerçekleştiriliyordu ama Cockerell, Öğretim Üyeleri Kulübü'nde bitişik koltuklarda kıpırdamadan oturup düşüncelere dalan Pnin'in suskunluğuyla, Thayer'ın suskunluğu arasındaki

ince ayrımları da çizmeden edemiyordu. Pnin'i Büyük Kitaplık'ta, Kampus Gölü'nde izledik. Onun ardarda kiraladığı odaları eleştirişini dinledik, Pnin'in araba sürmeyi öğrenmesinin hikâyesini, Cockerell'e bakılırsa, Pnin'in yazlarını geçirdiği "Çar'ın Özel Danışmanlarından birinin tavuk çiftliğinden" dönerken, patlayan lastiği nasıl değiştirdiğini dinledik. Sonunda, Pnin'in "vurulduğunu" açıkladığı güne geldik, canlandırıcıya göre zavallı adam "silahla vurulduğunu" sanmıştı (ama dostumun "fotoğraf çekmek" anlamındaki "shoot" sözcüğünün anlamını karıştırdığını pek sanmıyorum doğrusu). Parlak zekâlı Cockerell, Pnin'le yurttaşı, sıradan duvar ressamı Kamarof'un arasındaki garip kindarlıktan da söz etti - o ressam, kolej yemekhanesindeki ünlü Lang çizimlerine habire öğretim üyelerinin fresk portrelerini ekliyordu. Her ne kadar Komarof, Pnin'den farklı bir siyasal fraksiyondansa da yurtsever sanatçı, Pnin'in izin verişinde anti-Rus bir tavır sezmiş, bozularak genç, tombul (şimdilerde sıska) Blorenge ile genç, bıyıklı (şimdilerde bıyıksız) Hagen'in arasına suratsız bir Napolyon çizmeye koyulmuştu; Pnin'i de araya sıkıştırmak amacıyla; sonra Pnin'le Başkan Poore arasındaki sahne vardı öğle yemeğinde - Pnin, öfke içinde tükürükler saçmış, olan İngilizcesini de unutup, duvarda belirmeye başlayan hortlaksı mujiğin dış çizgilerine parmağını sallayarak o gömleğin üstünde kendi yüzü görünürse kolejc dava açacağını haykırmıştı; seyirciler de hazırdı ve kolay kolay kılı kıpırdayamayan Poore, körlüğünün kapkaranlığında kıstırılmış, Pnin'in hızının kesilmesini beklerken şöyle bir soru soruvermişti: "Bu yabancı bey bizim kadrodan mı?" Evet canlandırma çok hoştu, bu gösteriyi önceden kimbilir kaç kere izlemiş Gwen Cockerell öyle kahkahalar atıyordu ki köpekleri Sobakeviç, ağlamaklı suratlı, kahverengi bir spaniel, huzursuzlanmaya ve beni koklamaya başladı. Yineliyorum, gösteri harikaydı

gelgelelim çok uzun sürüyordu. Geceyarısına doğru neşe seyrelir gibi oldu; yüzümde tutmaya çalıştığım gülümsemenin bir dudak büzülmesine dönüştüğünü sezdim. Sonunda her şey öylesine sıkıcılaştı ki bu Pnin sorununun Cockerell adına şiirsel bir intikam olup olmadığını düşündüm, asıl gülünesi nesnenin yerine kendi kurbanını koyan şu ölümcül takıntılardan biri.

Epey Scotch içmiştik, geceyarısından sonra Cockerell, sarhoşluğun belli bir evresinde çok parlak ve hoş gelen ani kararlardan birini verdi. Tilki Pnin'in aslında bir gün önce gitmediğinden pusuda yattığından emin olduğunu söyledi. Telefon edip öğrenemez miydik? Telefona davrandı, düşsel bir sofada, uzaktan gelen zil sesine yanıt veren olmadıysa da, bu sapasağlam telefonun, Pnin evi gerçekten boşaltsa fişten çekileceği ortadaydı. Sevgili Timofey Pahliç'ime dostça bir şeyler söylemeye budalaca canatıyordum. O yüzden kısa bir süre, ben de ona erişmeye çalıştım. Birdenbire bir tık sesi o kadar, gürültülü bir soluk, sonra değişmeyi beceremeyen bir ses şöyle dedi: "Evde değil, gitti, gitti sayılır-" - sonra telefon kapandı; ne var ki sevgili eski dostumdan başkası, hatta en iyi taklitçisi bile, *"at"*ı Almanca *"hat"*la, "home"u, Fransızca *"homme"*la, "gone"u "Goneril"in ilk hecesiyle bu kadar benzer uyaklı vurgulayamazdı. Cockerell, 999 Todd Yolu'na arabayla gitmemizi, evin kiracısına serenat yapmamızı önerdi ama burada Mrs. Cockerell karıştı işe ve ağzında kötü bir kat kalmanın zihne uygulanışıyla, kötü bir geceden sonra hepimiz yataklarımıza gittik.

7

Ne pencerenin ne de kapının doğru dürüst kapandığı sevimli, havadar, hoş döşenmiş bir odada, tatsız bir gece ge-

çirdim, yıllardır izimi süren bol öykülü bir Şerlok Holmes basısı, ışığı öylesine güçsüz ve soluk bir başucu lambasına dayalıydı ki, gözden geçirmek için getirdiğim ilk düzeltiler bile uykusuzluğumu geçiremedi. Her iki dakikada bir kamyonların gümbürtüsüyle sallanıyordu ev; ben de arasıra dalıp, soluk soluğa uyanıyor, oturuyordum; bir pancurun cilvesiyle sokaktan biraz ışık aynaya vuruyor, bir idam mangasının karşısındaymış gibi gözlerime giriyordu.

Öyle kabızımdır ki günün güçlükleriyle yüzleşmeden önce üç portakalın suyunu içmem şarttır. Böylece saat yedi otuzda çabuk bir duş yaptım, beş dakika sonra evin dışında, uzun-kulaklı, itelenmiş, Sobakeviç'in yanındaydım.

Hava keskin, gök duru ve parlaktı. Güneye doğru gidince boş yolun, kar öbekleri arasındaki gri-mavi tepeye tırmandığı görülebiliyordu. Sağımda, bir süpürge kadar kahverengi, uzun, yapraksız bir kavak yükseliyordu, onun uzun sabah-gölgesi, yolun karşı kıyısına geçerek krem renginde, mazgallı bir yapıya uzanıyordu. Cockerell'in dediğine göre, benden önceki profesör, içeri giren feslilere bakınca orayı Türk Konsolosluğu sanmış. Sola, kuzeye döndüm, önceki gece gözüme çarpan bir restorana gitmek üzere birkaç blok aşağı yürüdüm; ama orası kapalıymış ben de geri döndüm. Daha birkaç adım atmadan bira taşıyan koca bir kamyon göründü aşağıdan, homurdanarak çıktı yola, hemen ardından pencereden beyaz kafası görünen bir köpekle uçuk mavi bir sedan göründü, onun arkasından da birincinin tıpkısı başka bir koca kamyon. Zavallı sedan, bohçalar ve bavullarla doluydu tepeleme; sürücüsü Pnin'di. Yüksek sesle seslendim, beni duymadı, tek umudum, bir blok ötedeki ışığın kırmızı yandığı noktada ona yetişebilecek kadar hızlı yürümemdi.

Arkadaki kamyonu geçtim, eski dostumu, gergin profilini, yağmurluğunun üstüne geçirdiği kulaklıklı kasketini

gördüm bir an, ertesi an yeşile döndü ışık; küçük, beyaz köpek sarkarak Sobakeviç'e hırladı, her şey hızla ilerledi - birinci kamyon, Pnin, ikinci kamyon. Durduğum yerden onların, Arap tarzı evle Lombardiya kavağının arkasındaki yolda uzaklaşışlarını izledim. Sonra küçük sedan, yiğit bir atılımla öndeki kamyonu geçti, önü serbest kalınca da ışıltılı yola daldı, görülebildiği kadarıyla, gitgide dar bir altın dilimine dönüşen yumuşak siste aşılan her tepeyle uzaklık daha da güzelleşiyor, orada hangi mucizenin beklediği kestirilemiyordu.

Kahverengi sabahlığıyla sandalet giymiş Cockerell, spanyeli içeri aldı, beni böbrek ve balıktan oluşan feci bir İngiliz kahvaltısına, mutfağa buyur etti.

"Şimdi de," dedi, "Pnin'in Cremona Kadınlar Kulübü'nde konuşma yapmak için ayağa kalkışını ve yanında yanlış yazıyı getirdiğini fark edişini anlatacağım sana."

Acımasızca ilerleyen trenin kuzey vagon penceresi başında, boş bir koltuğun bitişiğinde ve iki boş koltuğun karşısında oturan yaşlıca yolcu, Timofey Pnin'den başkası değildi.
(...) Bir sır vermenin tam sırası. Pnin yanlış trendeydi.

PNIN, SAYFA 7

"Nabokov düz yazıyı tam yazılması gerektiği gibi yazıyor, hazla."

JOHN UPDIKE

"*Kahkahalarla güldürüyor, ama hüzünlü de.*"

GRAHAM GREENE

İLETİŞİM 570
ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI 122

9 789754 707557